

Vanhemmat ja ystävät ovat nuoren suurimpia tuen antajia siirtymässä perusopetuksesta toiselle asteelle.

- >> Siirtymävaihe perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen
- >> Nuoriin liitetyt huolet ja niiden hallinta eduskuntavaaliohjelmissa
- >> Muistelun maisema kirjoitetuissa nuoruuden kiljumuistoissa
- >> Musiikkiharrastuksella osallisuuteen

Toimitus

Päätoimittajat: VTT, dosentti **Päivi Berg**
(Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu) ja
VTT, KM, dosentti **Mira Kalalahti** (Turun yliopisto) ja
toimitussihteeri **Tanja Konttinen** (Nuorisotutkimusseura)

Toimituskunta

Leena Haanpää, KTT, dosentti, Turun yliopisto
Elina Ikävalko, FT, Helsingin yliopisto
Tarja Juvonen, VTT, Helsingin yliopisto
Riikka Korkiamäki, YTT, Tampereen yliopisto
Maija Lanas, KT, Oulun Yliopisto
Sirpa Lappalainen, FT, dosentti, Itä-Suomen yliopisto
Heta Marttinen, FT, Jyväskylän yliopisto
Marko Merikukka, FT, Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö
Minna Nikunen, YTT, dosentti, Jyväskylän yliopisto
Eriikka Oinonen, YTT, dosentti, Tampereen yliopisto
Anni Rannikko, YTT, Itä-Suomen yliopisto
Mette Ranta, FT, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto
Kari Saari, YTT, dosentti, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Elina Westinen, FT, Jyväskylän yliopisto

40. vuosikerta, 1/2022

ISSN 0780 - 0886

Nuorisotutkimus-lehteä julkaisee Nuorisotutkimusseura ry. Lehti ilmestyy neljästi vuodessa. Kestotilaus 30 euroa, vuositilaus 32 euroa ja irtonumero 8 euroa. Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Toimitus

Nuorisotutkimusseura ry.
Kumpulantie 3A, 00520 Helsinki
GSM 044 416 5311
s-posti: tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi/nuorisotutkimus-lehti

Tilaukset

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/tilaa-lehti>

Taitto: Tanja Konttinen
Kansidesign: Jussi Konttinen
Hansaprint, Turku 2022

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Ohjeita kirjoittajalle

Nuorisotutkimus-lehdessä julkaistaan vertaisarvioituja artikkeleita, katsauksia, haastatteluja, ajankohtaisia puheenvuoroja nuoriso- ja yhteiskuntapolitiikasta sekä kirja-arvioita ja lektioita. Lehti julkaisee artikkeleita, jotka käsittelevät lapsiin tai nuoriin, lapsuuteen tai nuoruuteen, nuorisokulttuureihin, nuorisopolitiikkaan, nuorten elinoloihin tai palveluihin kohdentuvia käytänteitä, käsitteitä, instituutioita, puhetapoja ja politiikkaa. Artikkelit voivat olla empiirisiä, teoreettisia tai metodologisia. Nuorisotutkimuksen on hyvä olla yksi tarjottavien tekstien läpileikkaava teema, mutta lehteen voi tarjota artikkeleita eri tieteenaloilta. Lehti painottaa artikkeleita, joissa nuori tai nuoruus ei ole vain ilmiön, esimerkiksi oppimisen, tapahtumapaikka.

Artikkelien maksimipituus on 50 000 merkkiä välilyönteineen. Käsikirjoitukset lähetetään toimitukseen (tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi) sähköpostin liitetiedostona. Artikkelit lähetetään ennen julkaisupäätöstä referee-lausuntokierrokselle niiden tieteellisen tason takaamiseksi. Toimituksen ja referee-lukijoiden arvioinnin jälkeen artikkeli palautetaan kirjoittajalle mahdollisia korjauksia varten. Kirjoittajan edellytetään olevan valmis yöstämään tekstiään.

Artikkelin mukana toimitetaan lyhyt (alle 2 000 merkkiä) suomen- ja englanninkielinen tiivistelmä sisällöstä. Tiivistelmän tulee sisältää Yleisen suomalaisen asiansanaston mukaiset 3–5 asiansanaa. Artikkelin avainsanat on hyvä kääntää englanniksi itse. Käsikirjoituksen mukana lähetetään Tässä numerossa kirjoittavat -palsta varten kirjoittajan nimi, osoite, oppiarvo, toimi ja toimipaikka sekä paikkakunta.

Katsauksena pidetään jonkin tieteenalan lyhyehköä yleisesitystä, puheenvuoro voi olla poleemisempikin. Katsauksen ja puheenvuoron maksimipituus on 15 000 merkkiä välilyönteineen. Lektioita julkaistaan (editoituna) sellaisenaan. Mukaan tulee liittää tieto väitöksen ajankohdasta ja paikasta sekä vastaväittäjästä.

Kirja-arvioiden pituus on enintään 6 000 merkkiä välilyönteineen. Arvosteltavista kirjoista annetaan seuraavat tiedot: kirjoittajan nimi, kirjan nimi, kustantaja, ilmestymisvuosi ja sivumäärä liitteineen. Kirja-arvostelujen yhteydessä ei julkaista lähdeluetteloa.

Kirjoittaja antaa materiaalia luovuttaessaan oikeuden julkaista sen myös verkossa sähköisessä muodossa.

Nuorten osaaminen ja kiinnostuksen kohteet ovat paljon enemmän kuin taitojen keskiarvoja

Viime aikoina on julkisuudessa esitetty huolestuneita puheenvuoroja siitä, kuinka lukeminen ei kiinnosta lapsia ja nuoria, he lukevat yhä vähemmän ja lukutaitokin rapautuu. Ruutu-aikaa on ”liikaa” ja netin ja sosiaalisen median käytön nähdään poissulkevan lukemista. Säännöllisin väliajoin Move!-testitulosten julkistamisen myötä palataan myös toiseen kestohuolenaiheeseen, lasten ja nuorten fyysisen kunnon rapautumiseen. Toisaalta meillä on nuoria, jotka pärjäävät olympialaisissa, niin urheilussa kuin tieteessäkin.

Kansainväliset tiedeolympialaiset ovat nuorten tiedekilpailu, jossa kansallisesti parhaiten pärjänneet opiskelijat osallistuvat olympiavalmennukseen ja -joukkueeseen, joka edustaa kansainvälisissä kilpailuissa. Suomen nuoret ovat pärjänneet näissä kilpailuissa hyvin. Meillä on myös kansallisia nuorten tiedekilpailuita, kuten Tutki-Kokeile-Kehitä (TuKoKe), vuonna 1979 perustettu Kehittämiskeskus Opinkirjon ja Tekniikan Akateemiset TEK:in tiede-, teknologia- ja keksintökilpailu 4–20-vuotiaille, jossa aiheen saa valita vapaasti (<https://www.tukoke.fi/>). Vastaavatyypinen kilpailu oli Suomen Akatemian lukiolaisten Viksu-tiedekilpailu, joka päättyi ilmeisesti rahoituksen puutteeseen vuonna 2013. Kilpailuihin osallistuneet työt ovat olleet erittäin hyviä ja kekseliäitä – parhaat olisivat voineet olla opinnoissaan huomattavasti pidemmälle edenneiden kirjoittamia. Tiedekilpailut tarjoavat tutkimustyöstä kiinnostuneille nuorille väyliä saada palautetta ja kannustusta samalla tavalla kuin esimerkiksi urheilu- ja musiikkikilpailut.

Lasten ja nuorten lukutaidon huonontumiseen ja vähenemiseen liittyen esiin on tuotu myös sitä, ettei sosiaalinen media ole este lukutaidon kehittymiselle, vaan lukutaitoa tulisi tukea siellä missä nuoret ovat – siis somessa (Enbacka 2022). Lasten ja nuorten kestävyyskunnan heikkenemisestä ja fyysisen aktiivisuuden vähäisyydestä puolestaan on oltu huolestuneita vähintäänkin 1970-luvulta eteenpäin, ellei jo oppivelvollisuuden alkuajoista lähtien. Olisiko aikuisten pikemminkin ehkä jo aika pyrkiä ymmärtämään nuorten osaamista ja kiinnostuksen kohteita laaja-alaisesti eikä korostaa massamittattujen taitojen keskiarvoa? Tulevaisuuden taidot edellyttävät laaja-alaista ymmärrystä taitojen kehittymisen kasvuympäristöistä sekä kehittyvien taitojen monialaisuudesta. Esimerkiksi kehittyvä luontosuhde, sosiaalisesti kestävät yhteiskuntataidot, yhteistyötaidot ja kriittinen lukutaito ovat nousseet tulevaisuuden osaamisen ydinkysmyyksiksi, mutta niiden tunnistaminen huippuosaamiseksi on vielä kesken.

Tässä numerossa tartutaan, jälleen kerran, nuorten elämän moniin osa-alueisiin. **Suvi Lakkala, Satu Narkaus ja Kati Kallinen** tarkastelevat artikkelissaan opiskelijoiden kokemuksia siirtymästä sekä tuen tarvetta perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen. **Anne-Maria Karjalainen ja Anu Katainen** puolestaan analysoivat nuoriin liitettyä huolta vuosien 1991–2019 eduskuntavaaliohjelmassa, joissa nuoret näyttäytyvät niin passiivisina ja uhkille alttiina kuin aktiivisina uhkien aiheuttajinakin. Kolmannessa artikkelissa **Mikko Salasuo** tarkastelee suomalaista ”kilju-stooria” nuoruuden tähän asti tutkimattomissa kiljumuistoissa, joissa tärkeänä

PÄÄKIRJOITUS

näyttäytyvät jännitys, innostus, riemu, kielletty tekeminen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus.

Sanna Salmisen lektiassa käsitellään osallisuutta musiikkiharrastuksen avulla ja **Anna Simolan** lektiassa nuorten Euroopan Unionin kansalaisten kokemuksia vapaasta liikkuvuudesta prekaarin työn oloissa. Kirja-arvioissa tartutaan niin liikuntaan ja urheiluun, länsimaiseen kasvatusteoriaan kuin elämään pikkukaupungissa.

Päivi Berg ja Mira Kalalahti

Lähteet

Enbacka, Heidi 16.2.2022 *Nuoret ovat somessa – eikä sitä tule nähdä esteenä lukutaidon kehittymiselle.*

Blogikirjoitus. Lasten ja nuorten säätio. <https://www.nuori.fi/2022/02/16/nuoret-ovat-somessa-eikaita-tule-nahda-esteena-lukutaidon-kehittymiselle/> (Viitattu 25.2.2022.)

Siirtymävaihe perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen

Opiskelijoiden kokemuksia siirtymästä ja tuen tarpeista

Suvi Lakkala & Satu Narkaus & Kati Kallinen

Tutkimuksessa selvitettiin, miten ammatillisen koulutuksen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat kokevat siirtymän peruskoulusta toiselle asteelle ja millaista tukea he toivoisivat siirtymän aikana. Teoreettisen tarkastelun kehyksenä käytettiin ekologista lähestymistapaa ja siirtymää tarkasteltiin kolmiosaisena jatkumona, jossa yksilö on niin sanotussa liminaaliprosessissa. Tutkimusaineisto (N=94) kerättiin sähköisellä kyselyllä ja se toteutettiin monimenetelmäisesti. Määrällistä aineistoa analysoitiin kuvailevilla tilastollisilla menetelmillä ja laadullista aineistoa tematisoitiin teoriaohjautuvasti. Avointen vastausten perusteella tuen tarpeiden pääteemat vaihtelivat siirtymäprosessin aikana. Tuen tarpeet voidaan jakaa tiedollisiin tarpeisiin, psykososiaalisen tuen ja arjen hallinnan tarpeisiin sekä opintoihin liittyviin tuen tarpeisiin. Siirtymäprosessin aikana eniten tukea kaivattiin stressinhallintaan, opintojen suunnitteluun ja jännittämiseen. Näillä tuen tarpeilla oli yhteys sukupuoleen siten, että tytöt kaipasivat tilastollisesti merkittävästi useammin tukea kuin pojat. Kaikista suurimpina tuenantajina nuorille olivat läpi siirtymäprosessin vanhemmat ja ystävät. Kaksi eniten tukea antavaa ammattiryhmää olivat opinto-ohjaajat ja luokanvalvojat/ omanohjaajat. Noin kolmannes opiskelijoista ei kokenut tarvitsevansa tukea lainkaan. Lisäksi noin kolmanneksella vastaajista ei ollut selkeää mielikuvaa itseä koskevien tietojen siirrosta oppilaitosten välillä. Tulokset auttavat hahmottamaan ekologisessa lähestymistavassa tarkasteltavien eri kasvuympäristöjen ja niiden yhteistyön merkitystä siirtymävaiheen kannalta.

Asiasanat: ammatillinen koulutus, ekologinen lähestymistapa, koulutussiirtymän preliminaali-, liminaali- ja postliminaalivaiheet

On tärkeää selvittää, millaista tukea nuoret omasta mielestään tarvitsevat koulutuspolullaan. Nuorten mielipiteiden kuuleminen tuottaa arvokasta kokemustietoa koulutukseen kiinnittymisen ja opinnoissa menestymisen reunaehdoista ja auttaa nuorten ohjauksen ja tuen suunnittelussa (vrt. Nuorisobarometri 2017) koulutuksellisten siirtymien aikana. Ammatillisen koulutuksen problematiikkaa tarkastellaan usein ”väärin koulutusala-avaintojen” pohjalta, vaikka esimerkiksi koulutuksen keskeyttämisen taustalla voi olla ammatillisen koulutuksen ja nuorten kohtaamattomuus (Souto 2014). Tässä tutkimuksessa ammatillisen koulutuksen ensimmäisen vuoden opiskelijat (N=94) vastasivat kyselyyn, jossa he kuvasivat kokemuksiaan siirtymästä peruskoulusta toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ja kertoivat, millaista tukea he toivoisivat saavansa siirtymän aikana.

Suomessa oppivelvollisuusikä on korotettu 18 ikävuoteen 1. elokuuta 2021 (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). Lakia sovellettiin ensimmäisen kerran niihin oppivelvollisiin, jotka keväällä 2021 olivat perusopetuksen 9. luokalla. Uudistus tulee vaikuttamaan suuresti sekä perusopetuksen että toisen asteen oppilaitosten ohjausvelvollisuuteen ja näiden koulutusasteiden väliseen yhteistyöhön. Oppivelvollisuuslain 9§:n mukaan uudessa tilanteessa huoltajalla on edelleen ensisijainen vastuu valvoa, että nuori suorittaa oppivelvollisuutensa. Lain pykälissä 11–13 puolestaan todetaan, että perusopetuksen järjestäjällä on velvollisuus ohjata ja valvoa yhdeksäsluokkalaisten hakeutumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Perusopetuksen järjestäjä on myös velvollinen jatkamaan ohjausta, jos opiskelija ei saa opiskelupaikkaa yhteishausassa, siihen saakka, kunnes oppivelvollinen on aloittanut opinnot toisessa oppilaitoksessa. Vasta sen jälkeen ohjaus- ja valvontavastuu

siirtyy uudelle koulutuksen järjestäjälle. Korotetun oppivelvollisuuden toteuduttua on toisen asteen koulutuskin uuden haasteen edessä, sillä uudistuksen jälkeen oppivelvollisuus ulottuu miltei toisen asteen opintojen loppuun saakka. Uusi laki (14§) velvoittaa myös nuoren asuinkuntaa ohjaukseen ja tukeen siinä tapauksessa, että nuori jää ilman opiskelupaikkaa tai keskeyttää aloittamansa opinnot.

Myös vuonna 2017 ammatillista koulutusta uudistettiin monin tavoin. Amisreformina tunnetussa uudistuksessa nuorten ja aikuisten opiskelu yhdistettiin, opintojen aloittaminen tehtiin mahdolliseksi joustavasti ympäri lukuvuoden, osaamisperusteisuutta vahvistettiin ja työpaikoilla oppimista ja harjoittelua lisättiin huomattavasti. Tavoitteena oli joustavien opintopolkujen luominen, jonka mahdollistamiseksi käyttöön otettiin henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laatiminen jokaiselle opiskelijalle. Amisreformi oli laaja-alainen uudistus ja se toteutettiin nopealla aikataululla. Samaan aikaan Sipilän hallitus vähensi koulutukseen käytettäviä määrärahoja, joten amisreformi jouduttiin ottamaan käyttöön ilman kehittämistyöhön käytettäviä resursseja (Lakkala & Lakkala 2019).

Nyt ammatillinen opiskelija, olipa hän vasta peruskoulusta tullut tai aikuinen, suorittaa joustavalla opintopolulla tutkinnon, sen osan tai täydentää muuta osaamistaan henkilökohtaisesti suunnitelluilla opinnoilla, oppimisympäristöillä ja aikatauluilla. Uudistus edellyttää opettajilta entistä enemmän yhteistyötä ja jaettua asiantuntijuutta muiden opettajien ja työelämän edustajien kanssa (Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d.) Joustavan opintopolun rakentaminen näyttäytyy erittäin monimuotoisena ja vaativana prosessina. Riitta Karusaaren (2020) mukaan suunnittelun painopiste on siirrettävä opetuksen sijaan oppimiseen. Henkilökohtaisen osaami-

sen suunnitelman laidinnassa on välttämättömänä käydä vuoropuhelua opiskelijan kanssa, jotta oman osaamisen ja kehittymistarpeiden kokemusasiantuntijuus saadaan käyttöön. Lisäksi prosessiin on yhdistettävä opettajan ammattialan ja ohjaamisen asiantuntijuus sekä työelämän asiantuntijuus.

Myös perusopetusta on uudistettu jatkuvasti 2000-luvulla. Tavoitteena on ollut sieläkin luoda jokaiselle oppilaalle mahdollisuus oppia ja edistyä omista lähtökohdistaan käsin. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2014) uudistui vuonna 2014. Tuolloin vuonna 2011 uudistettua koulunkäynnin ja oppimisen kolmiportaista tukijärjestelmää täsmennettiin ja opetussuunnitelmaan kirjattiin seitsemän laaja-alaisen osaamisen tavoitetta. Ne toimivat kaikkia oppiaineita ja opetusta yhdistävinä suunta-voivoina. Myös monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttaminen otettiin osaksi opetussuunnitelman perusteita.

Toisin kuin ammatillisen koulutuksen uudistus, perusopetuksen uudistus on edennyt pienin askelin Opetushallituksen organisoimien kehittämisprojektien jatkumona 1990-luvun loppupuolelta lähtien (vrt. Rininen & Lindberg 2014). Kolmiportaisen tukijärjestelmän tarkoituksena on ollut siirtää yleistä tukea koskemaan kaikkia oppilaita ja mahdollistaa ennaltaehkäisevä tuki ja varhainen puuttuminen. Myös tämä uudistus on edellyttänyt perusopetuksen opettajilta yhteissuunnittelun ja monialaisen yhteistyön lisäämistä (Thuneberg ym. 2013). Uudistusten yhteydessä erityisluokkien määrää on vähennetty ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetusta on järjestetty entistä enemmän monimuotoisin opetusjärjestelyin niin sanotuissa lähikouluissa.

Vaikka sekä perusopetusta että ammatillista koulutusta on kehitetty joustavien opetusjärjestelyjen suuntaan ja molemmissa tavoitteena on huomioida yksilölliset tarpeet

ja osaaminen, niiden perustehtävät ovat hyvin erilaiset. Perusopetus on yleissivistyksen perusta, kun taas ammatillinen koulutus vastaa muuttuvan työelämän osaamistarpeisiin ja varmistaa ammattitaitoisen työvoiman saannin. Siirtyessään perusopetuksesta toiseen ammatilliseen koulutukseen opiskelija kohtaa hyvin erilaisen oppimisympäristön ja toimintakulttuurin.

Koulutussiirtymä osana nuoren elämää

Hahmotamme koulutuksellista siirtymää kolmiosaisena prosessina, jossa yksilö on jonkin uuden ja vanhan rajalla, niin sanotussa liminaaliprosessissa (Smith & Dowse 2019). Kolmijako auttaa näkemään siirtymän prosessinomaisuuden ja ottaa huomioon sekä yksilön että eri ympäristöjen välisen vuorovaikutuksen ekologisen lähestymistavan mukaisesti (vrt. Bronfenbrenner 1979). Ennen varsinaista siirtymää ollaan preliminaalivaiheessa (*preliminal stage*) jolloin irrottaudutaan vanhasta ja valmistaudutaan tulevaan muutokseen (Smith & Dowse 2019). Peruskoulun päättövaiheessa nuori alkaa vähitellen irrottautua tutusta ympäristöstä, hankkia tietoa ja suunnata ajatuksiaan uuteen (Fabian 2007). Preliminaalivaiheen voidaan siten katsoa alkavan jo perusopetuksen yhdeksännen luokan alussa, jolloin tuleva muutos huomioidaan esimerkiksi opinto-ohjauksessa (Turunen 2017). Keskellä prosessia (*liminal stage*) yksilö on ikään kuin marginaalissa, reuna-alueella, hän ei ole enää peruskoululainen, mutta ei vielä uudessakaan koulukontekstissa (Smith & Dowse 2019). Liminaalivaiheessa vanha tuttu yhteisö, peruskouluun liittyvät roolit ja status jäävät taakse (Turunen 2017). Siirtyessään koulutusjärjestelmässä eteenpäin opiskelijalta odotetaan kehittymistä ja kykyä ottaa vastuuta itsestään ja toimia uudessa roolissa

(Anderson ym. 2000). Siirtymän viimeinen vaihe (*postliminal stage*) alkaa, kun nuori tutustuu uuden koulutuksen kulttuuriin ja sääntöihin ja alkaa muodostaa uutta rooliaan (Fabian 2007). Postliminaalivaiheen voidaan katsoa päättyvän, kun uusi konteksti alkaa tuntua turvalliselta ja siirtyjä kokee osaavansa toimia siinä (Turunen 2017).

Siirtymä peruskoulusta toiselle asteelle ajoittuu samaan ajanjaksoon nuoruusiän kehitystehtävien kanssa. Nuori ottaa etäisyyttä omaan lapsuutensa perheeseen, etsii omaa rooliaan itsenäisenä toimijana ja rakentaa omaa identiteettiään (Ecclestone & Biesta & Hughes 2010). Koulutussiiirtymässä nuori yhdistelee eri elämänalueita, suhteita ja rooleja sekä suuntautumisia. (Vanhalakka-Ruoho ym. 2018.) Vaikka nuoruusiän kehittyminen tarjoaa nuorelle mahdollisuuden rakentaa omaa identiteettiään, taustalla vaikuttavat kuitenkin hyvin moninaiset, usein pitkäkestoiset seikat (Kiuru ym. 2020), jotka liittyvät sekä yksilöllisiin piirteisiin ja perhetaustaan että koulutuksen formaalisiin ja informaalisiin rakenteisiin ja vuorovaikutukseen (Tolonen 2001).

Koulutuksellinen siirtymä perusopetuksesta toiselle asteelle hahmottuu ekologisen lähestymistavan avulla systeemiseksi kokonaisuudeksi. Prosessissa yksilön lähiympäristöt (mikrosysteemit), kuten perhe, ystävät, koulutoverit ja koulu sekä niiden välinen vuorovaikutus (mesosysteemi), esimerkiksi kodin ja koulun yhteistyö tai kouluasteiden välinen oppilastietojen siirto, muodostavat ekologisen ympäristön (Bronfenbrenner 2005). Tässä ympäristössä nuori toimii aktiivisesti ja ottaa vastaan vaikutteita eri ympäristöistä. Siirtymäprosessiin vaikuttaa välillisesti myös eksosysteemi, eli sellaiset rakenteet, joiden kanssa nuori ei ole suoraan kosketuksessa, mutta jotka vaikuttavat hänen arkeensa (Härkönen 2007). Meidän tutkimuksessamme eksosysteemiä edustavat esimerkiksi eri

kouluasteiden välillä tapahtuvan opiskelijoiden opintoja ja tuen tarpeita koskevan tiedonsiirron toteutustavat tai perus- ja toisen asteen koulutusta koskevat valtakunnalliset ja paikalliset linjaukset ja normit. Nuoren koko sosio-kulttuurinen ympäristö (makrosysteemi) muodostaa laajan toimintaympäristön, johon sisältyvät ekologisen systeemin eri tasot ja niiden vuorovaikutus. Evolutionaarisen näkökulman siirtymäprosessiin tarjoaa puolestaan myöhemmin ekologiseen teoriaan lisätty aikaulottuvuus, kronosysteemi (Härkönen 2007). Se kuvaa esimerkiksi sitä, kuinka koulutuksellisten siirtymien myötä nuoren elämässä tapahtuu muutoksia ja, siirtymien edetessä myönteisesti, nuori kehittyy, kun hän oppii toimimaan uusissa rooleissa tai oppii arvioimaan kokemuksiaan uusilla tavoilla.

Koulu on perheen ohella tärkeä kasvuympäristö, jossa nuori viettää elämästään suuren osan. Tutkimusten mukaan perheen ja koulun antamalla tuella on suuri vaikutus koulutukseen kiinnittymiseen (vrt. esim. Souto 2014). Kouluympäristöllä on aiempien tutkimusten mukaan merkittävä rooli lapsen ja nuoren myönteisen minäkuvan ja identiteetin rakentamisessa (Ryan & Deci 2016). Koulu nähdään nuoren itseohjautuvuuden ja minäpystyvyyden rakentajana sekä autonomisten mahdollisuuksien tarjoajana (Ecclestone ym. 2010).

Nuori, joka valitsee ammatillisen koulutuksen, joutuu myös valitsemaan alan, jolla aikoo tulevaisuudessa työskennellä. Koulutussiiirtymä ei siten ole vain siirtymä kouluasteelta toiselle vaan laajempi elämänsuunnan päättäminen (Vanhalakka-Ruoho ym. 2018). Koulutussiiirtymän kehyksinä toimivat niin menneisyys ja nykyisyys kuin tulevaisuusodotuksetkin (vrt. Guichard ym. 2012).

Siirtymävaiheessa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen tarjoama ohjaus ja tuki sekä niiden välinen yhteistyö ohjaavat valintoja ja siirtymää. Oleellista on moni-

ammattillinen työskentely eri koulutusinstituutioiden välillä. Organisatorisesti toisen asteen ammattillinen koulutus on erilaista kuin perusopetus. Myös muu virallinen normisto ja opetussuunnitelmat vaihtuvat uuteen koulutukseen siirryttäessä (vrt. Anderson ym. 2000). Lisäksi muutoksia tulee epävirallisissa normeissa, kuten opiskelutavoissa ja -käytännöissä. Mitä tutumpi uusi oppimisympäristö on nuorille, sitä paremmat mahdollisuudet heillä on kehittää siirtymään tarvittavia tietoja ja valmiuksia (Curry & Milsom 2014).

Ming-Te Wang ja Jacquelynne S. Eccles (2012) painottavat tekemänsä nuorten (N=1479) pitkästä tutkimuksen perusteella, että suunniteltaessa koulun tukikäytäntöjä opiskelijoiden vahvuuksiin perustuvat tavat ovat tehokkaampia kuin puutteisiin keskittyvät tukijärjestelyt. Tutkijat myös korostavat kouluun kiinnittymisen edellytyksenä sitä, että tuki rakennetaan pitkäkestoisesti ja että koulussa kiinnitetään huomiota sekä opiskelijoiden välisiin että opettaja–opiskelijasuhteisiin, samoin kuin perheen vaikutukseen (ks. esim. Ryan & Deci 2016).

Kati Vasalampi (2012) tutki toiselle asteelle siirtyviä nuoria (N=606) sekä peruskoulun päättövaiheessa että ensimmäisen vuoden opintojen jälkeen. Silloin kun nuoret siirtyivät koulutukseen, joka perustui heidän omiin kiinnostuksen kohteisiinsa ja itselle merkityksellisiin arvoihin, he näkivät koulutuksen eteen vaivaa ja edistyivät opinnoissaan. Tämä tulos koski erityisesti ammattilliseen koulutukseen siirtyneitä nuoria.

Onnistuneella siirtymällä voi olla pitkälle ulottuvia myönteisiä vaikutuksia, jotka kumuloiduvat ihmisen elämänsä aikana. Toisaalta siirtymä voi näyttäytyä negatiivisesti kumuloituvana prosessina, jos siirtymä ei tue nuoren kehittymistä ja hyvinvointia (Benner 2011). Jokaisessa siirtymässä nuori kohtaa uuden ympäristön ja odotukset uusista rooleista ja tehtävistä sekä jäsentää itsensä uudesta näkö-

kulmasta lähiyhteisössään (Elder & Shanahan 2006). Voidaan puhua kehittyvästä ”opiskelijaurasta” tai ”oppijaurasta”, joka ei sisällä vain ammatinvalintaa vaan pitkän ajanjakson erilaisia kehityksellisiä valintoja, jolloin nuori kehittää itseään niin tiedollisesti ja kulttuurisesti kuin yksilönä ja yhteisön jäsenenä.

Koulu- ja luokkayhteisöön kiinnittymisellä ja siihen liittyvällä yhteenkuuluvuuden tunteella on iso merkitys lasten ja nuorten terveydelle, hyvinvoinnille ja mahdollisuuksille oppia omien kykyjensä mukaisesti (Waters, Lester & Cross 2014). Kiinnittyminen koulutukseen edellyttää nuoren ja koulutuksen kohtaamista. Anne-Mari Souto (2014) tutki koulunsa keskeyttäneiden kokemuksia, ja totesi aineistonsa perusteella, että ammattillisen koulutuksen odotukset eivät kohdanneet nuorten tarpeiden kanssa. Ammattillinen koulutus näytti vaativan nuorilta nopeaa aikuistumista ja vastuun kantoa, jolloin opiskelijoiden tila olla nuori ja keskenkasvuinen kapeni. Vuonna 2017 voimaan tulleen amisreformin lisätyä työelämälähtöisyyttä ja vähennettyä ryhmäsidonnaisuutta aikuismaisen työelämäkykyisyyden vaatimukset ovat luultavasti voimistuneet.

Sujuva siirtymä ammattilliseen koulutukseen tarvitsee tuekseen ymmärrystä siitä, miten nuoret edistyvät kognitiivisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti ja miten he navigoivat eri kontekstien välillä (Ecclestone ym. 2010). Tutkimuksemme tuottaa tuoretta tietoa siitä, miten nuoret kokevat siirtymän perusopetuksesta ammattilliselle toiselle asteelle ja millaista tukea he tarvitsisivat siirtymäprosessin aikana. Oppivelvollisuusikää koskevan uudistuksen myötä sekä perusasteella että toisella asteella tullaan tarvitsemaan uudenlaisia toimintatapoja ja tukimuotoja. Artikkelimme johtopäätöksissä siirrämme näkökulman nuoren mikrosysteemeihin, kuten koulutusinstituutioiden toimintaan, ja mesosysteemeihin, sillä kodin ja koulun sekä peruskoulun ja

ammattillisen oppilaitoksen välisellä vuoro-vaikutuksella on suuri merkitys siirtymän onnistumiselle (vrt. Curry & Milsom 2014).

Tutkimuksen tarkoitus ja menetelmälliset valinnat

Tutkimus on osa laajempaa projektia, joka tuottaa tietoa ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden hyvinvointityön kehittämiseksi ja opintojen tukemiseksi (#Hyvinvoiva amis 2018–2022). Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella, miten ammatillisen koulutuksen ensimmäisen vuoden opiskelijat kokevat siirtymän peruskoulusta toiselle asteelle ja millaista tukea he toivoisivat siirtymän aikana. Tutkimus toteutettiin kyselyn avulla monimenetelmäisesti (Creswell 2009). Kyselyssä oli sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Vastauksia tarkasteltiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Tutkimuksemme kysely rakennettiin kolmiosaiseksi siirtymäprosessin vaiheita mukaillen.

Tutkimuksessa selvitetään, 1) millaista tukea ammatillisen koulutuksen ensimmäisen vuoden opiskelijat kokevat tarvitsevansa siirtymäprosessin aikana ja 2) miten he kokevat siirtymäprosessin. Kysymyksen 2 tarkentavina alakohtina kysymme:

- Ketkä antavat nuorille eniten tukea siirtymäprosessin aikana?
- Millaisia eroja peruskoulusta toisen asteen ammatillisiin opintoihin tapahtuvan siirtymäprosessin aikana tuen tarpeissa on sukupuolen mukaan?
- Millaisia eroja peruskoulusta toisen asteen ammatillisiin opintoihin tapahtuvan siirtymäprosessin aikana tuen tarpeissa on asumismuodon mukaan?
- Miten tiedonsiirto peruskoulusta ammatilliselle toiselle asteelle oli nuorten kokeamana toteutunut?

Tutkimusaineisto ja aineistokeruu

Ammatillisen koulutuksen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden aineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä vuonna 2019. Kysely toteutettiin eräässä ammatillisessa oppilaitoksessa satunnaisotannalla muutamissa opiskelijaryhmissä siten, että vastaajia oli eri aloilta ja eri paikkakuntien toimipisteistä. Kyselyssä kysyttiin taustatietoina sukupuolta, syntymävuotta, asumismuotoa ja opiskelualaa. Kyselyn kohderyhmään kuului 175 opiskelijaa, joista kyselyyn vastasi 94 opiskelijaa, jolloin vastausprosentiksi tuli 54 %. Vastaajista 41 oli naisia, 52 miehiä ja yksi vastaaja muunsukupuolinen. Vastanneista suurin osa oli iältään 17-vuotiaita, ja vanhimmat olivat 20–26-vuotiaita. Opiskelijoista valtaosa asui kotona, noin kolmannes asuntolassa ja 16 % omassa asunnossa. Opiskelijat sijoittuivat kahdeksalle eri ammattialalle, pääosin terveys- ja hyvinvointialoille (n=34) ja tekniikan aloille (n=29). Aineisto taustamuuttujineen, opiskelualaa lukuun ottamatta, on kuvattu taulukossa 1.

Kyselyssä tarkasteltavana olivat peruskoulun päättövaihe (*preliminaalivaihe*), siirtymävaihe peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen (*liminaalivaihe*) sekä ammatillisen koulutuksen alkuaika (*postliminaalivaihe*). Tähän artikkeliin otettiin kyselyn jokaisesta osasta mukaan kolme kysymystä, joissa opiskelijoilta tiedusteltiin, millaisia tuen tarpeita heillä oli siirtymäprosessin aikana, mitkä tahot tukivat heitä prosessin aikana sekä miten tiedonsiirto toteutui siirtymän aikana. Kysymysten sisältö ja vastaustapa selostetaan tulososiossa kunkin kysymyksen kohdalla.

Aineiston analyysi

Aineistoa kerättiin Webropol-kyselyn avulla ja analysointiin useilla eri tavoilla, mikä on keskeistä mixed methods -tutkimuksessa (Cress-

Taulukko 1. Tutkimuksen osallistujat taustatietoineen.

	Nainen lkm (%)	Mies lkm (%)	Muu lkm (%)	Yhteensä lkm (%)
Lukumäärä	41 (43,6)	52 (55,3)	1 (1,1)	94 (100)
Ikä				
17 v.	32 (78,1)	40 (76,9)	1 (100)	73 (77,7)
18–19 v.	7 (17,1)	10 (19,2)		17 (18,1)
20–26 v.	2 (4,9)	1 (1,9)		3 (3,2)
Ei vastausta		1 (1,9)		1 (1,1)
Asumismuoto				
Koti	21 (51,2)	32 (61,5)		53 (56,4)
Asuntola	8 (19,5)	17 (32,7)	1 (100)	26 (27,7)
Oma asunto	12 (29,3)	3 (5,8)		15 (16)

Taulukko 2. Esimerkki teemoittelusta.

Ilmaus	Pelkistys	Pääteema
<i>Enemmän tietoa paikkakunnista ja aloista, ettei jännittäis lähteä uuteen kouluun ja jos muuttaa toiselle paikkakunnalle</i>	Tietoa opiskelupaikka-kunnista ja ammattialoista	Tiedollinen tuki

well 2009). Määrällistä aineistoa analysoitiin kuvailevilla tilastollisilla menetelmillä (Vilkkä 2007). SPSS-ohjelma mahdollisti aineiston syvällisemmän tarkastelun. Aineiston pohjalta laskettiin lukumäärät (lkm) ja osuudet (%), kun haluttiin tarkastella, kuinka moni tai miten suuri osa vastaajista oli prosentuaalisesti valinnut tietyn vastausvaihtoehdon. Kun haluttiin selvittää taustamuuttujien ja jonkin yksittäisen tekijän välistä yhteyttä, aineistoa analysoitiin ristiintaulukoinnin avulla (Cohen & Manion & Morrison 2007). Ristiintaulukoinnin ja khiin neliö -testin avulla tunnistettiin, oliko sukupuolella tai asuinmuodolla yhteyttä tuen tarpeisiin. Lisäksi käytettiin Cramerin V:tä yhteyksien vahvuuden arviointiin. (Coolican 2014.)

Opiskelijoilta kysyttiin kolmen avoimen kysymyksen avulla, minkälaista tukea he kokevat nuorten tarvitsevan siirtymäprosessin

aikana. Asiaa tiedusteltiin yleisellä tasolla, jotta vastaajat eivät kokisi painetta kertoa henkilökohtaisista tuen tarpeistaan. Laadullista aineistoa lähestyttiin teemoittelun avulla tutkimuskysymysten näkökulmasta (O'Reilly & Dogra & Ronzoni 2014). Vastaukset teemoiteltiin merkitysyksiköiden mukaan, jolloin yhdellä vastaajalla saattoi olla useampia ehdotuksia tarvittavasta tuesta. Näitä merkitysyksiköitä pelkistettiin laajemmiksi kokonaisuuksiksi, jolloin lopulta saatiin muodostettua kolme pääteemaa (Castleberry & Nolen 2018). Taulukossa 2 on esimerkki analyysiprosessista.

Analyysin tuloksena muodostetut pääteemat ovat *tiedollinen tuki*, *opintoihin liittyvä tuki* ja *psykososiaalinen ja arjenhallinnan tuki*. Niitä kuvataan yhteenvedotaulukoiden ja laadullisten aineistolainauksen avulla.

Tietoa ja tukea opintoihin ja elämänhallintaan

Seuraavissa alaluvuissa vastaamme tutkimuskysymyksiimme ja piirrämme kuvaa opiskelijoiden kokemuksista siirtymäprosessissa.

Opiskelijoiden ajatuksia tuen tarpeista

Opiskelijoilta kysyttiin jokaisen siirtymäprosessin vaiheen kohdalla avoimella kysymyksellä, minkälaista tukea nuoret heidän mielestään tarvitsevat kyseisessä vaiheessa. Vastauksia annettiin 134. Vastaukset, joita ei pystytty tulkitsemaan tai joissa vastaaja ei osannut sanoa mielipidettään, poistettiin (n=27). Vastaukset teemoiteltiin merkitysyksiköiden mukaan, jolloin yhdellä vastaajalla saattoi olla useampia ehdotuksia tarvittavasta tuesta. Merkitysyksiköt jakautuivat kolmeen pääteemaan, joista jokainen koostuu eri alateemoista. Vastauksia kuvataan yksi pääteema kerrallaan siten, että nähdään myös tuen tarpeen fokuksen muuttuminen siirtymäprosessin aikana. Aloitamme tulosten tarkastelun tiedollisen tuen tarpeilla. Ne on kuvattu taulukossa 3.

Taulukosta 3 käy ilmi, että peruskoulun päättövaiheessa nuoret kokivat tarvitsevansa kattavaa tietoa eri ammattialoista. Nuoret halusivat tietoa eri koulutusmahdollisuuksista, työllistymisestä, työnkuvasta ja etenemismahdollisuuksista. He pitivät tärkeänä myös apua ja tukea yhteishaussa, kuten yleistietoa hakemiseen liittyvistä asioista, perehdytystä asioihin ja käsityksen siitä, mitä tulee tapahtumaan. Opiskelijat halusivat kuulla myös jo opinnoissa olevien opiskelijoiden kokemuksia opinnoista.

Kerrottaisiin enemmän eri ammateista, työllistymisestä, työnkuvasta ja etenemismahdollisuuksista. Ei puhuttaisi lukiosta ainoana mahdollisuutena. (Opiskelija 88)

Varsinaisessa siirtymässä peruskoulusta ammatillisiin opintoihin nuorten vastauksissa näkyi uutena sisältönä toive saada tarkempaa tietoa opintojen etenemisestä ja sisällöistä.

Paljon tukea ja neuvoja siihen millaista koulutus tulee olemaan ja miten se etenee. (Opiskelija 1)

Ammatillisten opintojen alkutaipaleella tiedollisen tuen tarvetta ei enää erikseen mainittu. Samansuuntaisia tuloksia saatiin vuoden 2017 Nuorisobarometrissa (Myllyniemi & Kiilakoski 2017), jonka mukaan nuorten koulun keskeyttämisen taustalla olivat muun muassa koulutusvalintaan liittyvät pelot ja koulutusalan väärä valinta. Peruskoululaisista, jotka arvioivat valitsevansa ammatillisen koulutuksen, vain puolet oli varma siitä, mitä haluaa opiskella. Erityisesti tytöillä, jotka pärjäsivät koulussa hyvin, oli nähtävillä pelkoa vääristä koulutusvalinnoista. Lisäksi tytöt olivat huomattavasti poikia ahdistuneempia ja kantoivat huolta työssä jaksamisestaan (ks. myös Kouluterveyskysely 2019).

Taulukossa 4 on esitelty tiivistettynä toisen pääteeman, opintoihin liittyvän tuen tarpeet vastaajien kokemana koko siirtymäprosessin aikana.

Opintoihin liittyvän tuen tarve oli hieman erilainen preliminääli- kuin postliminäälivaiheessa. Preliminäälivaiheessa opiskelijoiden vastauksissa painottuivat ammatinvalinnan ohjaus ja neuvonta.

Opettajat voisivat auttaa ehkä hieman enemmän peruskoulun päättövaiheessa ja yhteishaun aikana, että minne kannattaisi hakea opiskelemaan. (Opiskelija 82)

Myös peruskouluopintojen tukemiseen haluttiin konkreettista apua: ”Apua esim erityisopettajalta päättötöitä varten (Opiskelija 89); Musta maahanmuuttajat tarvitsevat suomen kielellä enemmän tukea” (Opiskelija 16).

Taulukko 3. Tiedollisen tuen tarve.

Tiedollinen tuki		
Peruskoulun päättövaihe	Siirtymä	Ammatillinen koulutus
Tietoa ammattialoista, työllisyysnäköymistä, etenemis- mahdollisuuksista, oppilaitoksesta ja opiskelupaikkakunnasta	Tietoa opintojen etenemisestä ja sisällöistä, ammattialoista, oppilaitoksesta ja opiskelupaikkakunnasta	—
Tietoa yhteishaun menettelyistä	Tietoa yhteishaun menettelyistä	
Kokemustietoa opinnoista ja ammateista		

Taulukko 4. Opintoihin liittyvä tuen tarve.

Opintoihin liittyvä tuki		
Peruskoulun päättövaihe	Siirtymä	Ammatillinen koulutus
Ammatinvalinnan ohjaus ja neuvonta Opiskelun tuki, erityisopetus	Opinnoissa etenemisen ja motivaation tukeminen	Opinnoissa etenemisen ja motivaation tukeminen Huomio opiskelijoiden tarpeisiin: - opintojen etenemistahti kova - opintoihin toiminnallisuutta - tukiopetusta, kertausta - mahdollisuus erityisopetukseen

Liminaalivaihetta koskevissa avovastauksissa ei ollut montaa opintoihin liittyvää tukea koskevaa vastausta. Parissa vastauksessa toivottiin tukea opintojen suunnitteluun ja opinnoissa jaksamiseen. Postliminaalivaiheessa opiskelijat kokivat tarvitsevansa apua opinnoissa mukana pysymiseen.

Enemmän tukea ja aikaa opiskelussa. Tahti on aivan liian kova, ja opettajilla ei kuulemma riitä resurssit edes pitää tukiopetusta tai kertaustuntia ennen koetta. (Opiskelija 89)

Anne-Mari Souton (2014) tutkimustulosten mukaan ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden auttaminen ja tukeminen näyttäytyi jopa ”hyysäämisenä” työelämänpelisääntöjen

noudattamista painotettaessa. Ammatillinen koulutus näytti edellyttävän nuorilta sekä hyvinvointia että aikuismaista toimintaa – jopa eräänlaista työelämäkykyisyyttä. Nämä vaatimukset olivat osalle nuorista liian vaativia (mt.). Ammatillisessa koulutuksessa tukea antavan ja myönteisen oppimisympäristön rakentaminen sekä opintojen eriyttäminen opiskelijoiden moninaisuuden huomioimiseksi on keskeistä (Jäppinen 2012; Placklé ym. 2020; Roos ym. 2021).

Taulukkoon 5 on tiivistetty kolmannen pääteeman, psykososiaalisen ja arjenhallinnan tuen ilmeneminen opiskelijoiden vastauksissa.

Läpi koko siirtymäprosessin nuoret painottivat yksilöllisyyden huomioimista tuen tarjoamisessa:

Taulukko 5. Psykososiaalinen ja arjenhallinnan tuen tarve.

Psykososiaalinen ja arjenhallinnan tuki		
Peruskoulun päättövaihe	Siirtymä	Ammatillinen koulutus
Yksilöllinen tuki	Yksilöllinen tuki	
Kannustus Rohkaisu Tukeminen - <i>opinnoissa</i> , jatkumahdollisuuksien parantaminen - <i>valinnoissa</i> , jotta uskaltaisi valita itseä kiinnostavan alan - <i>arjenhallinnassa</i> , uudelle paikkakunnalle muuttamisessa	<i>Kannustus</i> <i>Rohkaisu</i> <i>Tukeminen</i> - <i>arjenhallinnassa</i> , uudelle paikkakunnalle muuttamisessa, itsenäisen arjen hallinta, rahankäytön hallinta - <i>jännittämisessä</i>	Tukeminen - oma hyvinvointi - koulukuraattori, terveydenhoitajan tuki saatavilla - itseluottamus, itsetuntemus
Taloudellinen tuki	Taloudellinen tuki	Taloudellinen tuki

Minusta kaikki tarvitsevat tukea erilailla. Paras tapa on minusta olla oppilaan tukena päättövaiheen aikana, oli se sitten alan valintaan tai mihin tahansa. (Opiskelija 35)

Myös kannustuksen, rohkaisun ja henkisen tuen tarve näkyivät vastauksissa läpi siirtymäprosessin. Peruskoulun päättövaiheessa toivottiin rohkaisua ja kannustusta siihen, että nuori uskaltaisi pyrkiä kohti omia tavoitteitaan: ”Tukea uskaltaa yrittää uusia asioita ja sellaista tukea, että olisi mahdollisuuksia päästä haluamaansa kouluun” (Opiskelija 1). Siirtymän aikana opiskelijat kaipasivat tukea arjenhallinnassa. Esimerkiksi uudelle paikkakunnalle muutettaessa mainittiin itsenäisen arjen ja rahankäytön hallinta: ”Rahankäytön opettelu, jos muuttaa siis kotoa ja miten pärjää yksin asuessa” (Opiskelija 40). Henkistä tukea kaivattiin myös jännittämisen lieventämiseen.

Ammatillisen koulutuksen aikainen tuen tarve puolestaan painottui haluun saada tukea itsetuntemuksen, omien vahvuuksien ja osaamisalueiden löytämisessä ja oman hyvinvoinnin vaalimisessa.

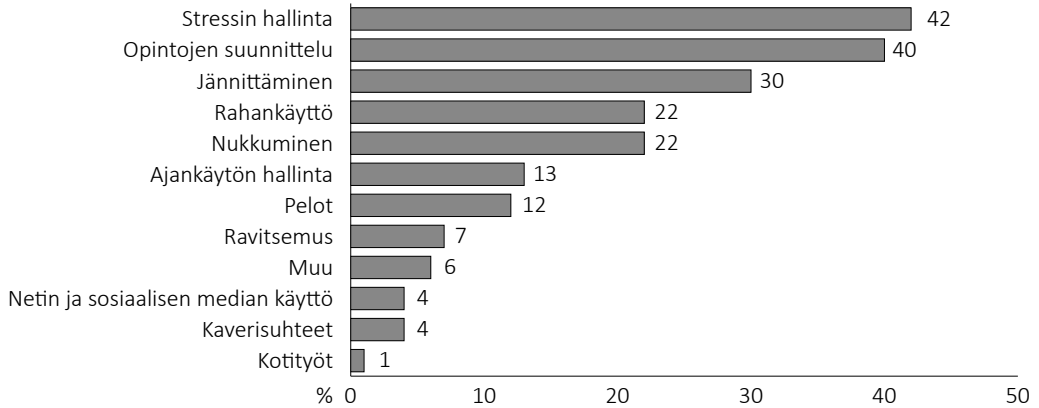
Enemmän itsevarmuutta, oma-aloitteisuutta ja tietoa mitkä ovat vahvuudet ja heikkoudet. (Opiskelija 7)

...mahollisuus on tarvittaessa tulla juttelemaan vaikka terkalle tai kuraattorille, että oppilas ainaki tietää semmosen mahdollisuuden olevan olemassa, vaikkei olekaan tarvetta. (Opiskelija 8)

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu itsetuntemuksen ja itseluottamuksen yhteys opinnoissa menestymiseen. Esimerkiksi Kati Vasalampi (2012) selvitti tutkimuksessaan, että nuoret, joiden itseluottamus oli korkea peruskoulun viimeisellä luokalla, osoittivat hyvää itsetuntoa ja kykenivät ylläpitämään tavoitteitaan myös toisen asteen opinnoissa. Myös muissa tutkimuksissa opiskelijoiden itsetuntemuksen ja itseymmärryksen tukeminen on todettu merkitykselliseksi (Manninen 2019; Marlowe ym. 2015).

Taloudellisen tuen tarve näkyi koko siirtymäprosessin vastauksissa. Tulosta tukevat vuoden 2018 Nuorten tulevaisuusraportin (TAT 2018) tulokset, joiden valossa taloustaitoja opetettiin koulussa vain kohtalaisesti tai välttävästi.

Opiskelijoiden kokemaa tuen tarvetta tiedusteltiin myös valmiiden vaihtoehtojen

Kuvio 1. Tuen tarve siirtymävaiheessa (valmiit vaihtoehdot).

avulla. Opiskelijat saivat valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. Kysymykseen vastasi yhteensä 67 opiskelijaa. Kolme eniten valintoja saanutta vaihtoehtoa olivat stressin hallinta, opintojen suunnittelu ja jännittäminen. Rahankäyttöön ja nukkumiseen liittyviin asioihin tukea koki tarvitsevansa 22 prosenttia vastaajista. Vähäisempää tuen tarve oli ajankäytön hallintaan, pelkoihin, ravitsemukseen, kaverisuhteisiin, netin ja sosiaalisen median käyttöön sekä kotitöihin liittyen. Opiskelijoiden vastaukset on esitelty kuviossa 1.

Taustamuuttujien yhteys nuorten tuen tarpeisiin

Kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden kolmen suurimman tuen tarpeiden osalta tarkastelimme, vaikuttaako sukupuoli tai asumismuoto vastauksiin. Sukupuoleen liittyvässä tarkastelussa tulokset kuvastavat 66 opiskelijan vastauksia. Tuen tarpeet sukupuolen mukaan jaoteltuna on esitelty kuviossa 2.

Stressinhallintaan liittyvät tuen tarpeet poikkeavat miesten ja naisten välillä tilastollisesti merkitsevästi, sillä $\chi^2(1, N=66) = 9.31, p = .002$ ja *Cramerin V* = 0.38. Myös sukupuolen ja opintojen suunnittelun osalta

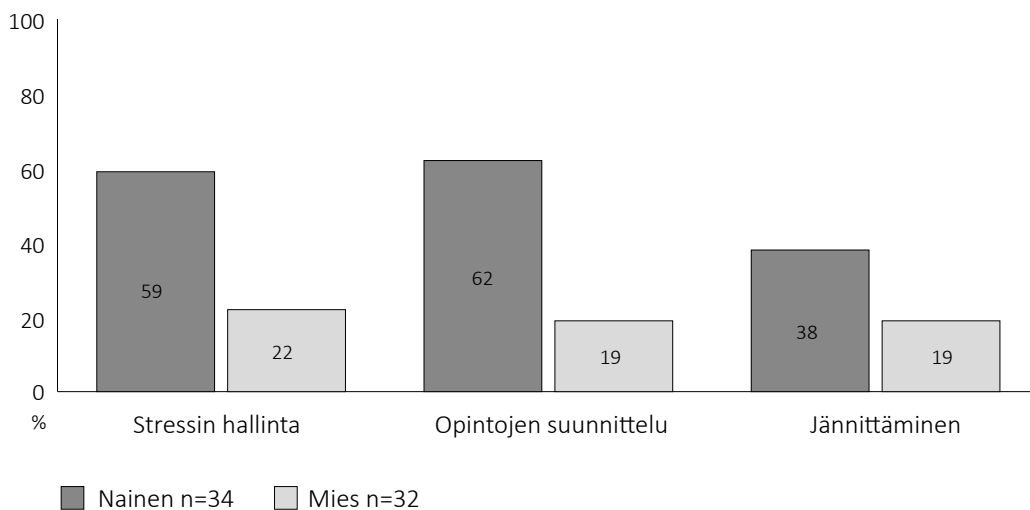
tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä, sillä $\chi^2(1, N=66) = 12.62, p < .001$ ja *Cramerin V* = 0.44. Sen sijaan sukupuolen ja jännittämisen osalta tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä, sillä $\chi^2(1, N=66) = 3.05, p = .081$ ja *Cramerin V* = 0.22 (ks. liite 1, Taulukko 6).

Tuloksemme ovat samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa. Esimerkiksi vuoden 2017 Nuorisobarometrissa tuli ilmi, että tytöt pelkäsivät vääriä koulutusvalintoja (Myllyniemi & Kiilakoski 2017) ja kouluterveyskyselyn mukaan he olivat huomattavasti poikia ahdistuneempia ja kantoivat huolta työssä jaksamisestaan (THL 2019).

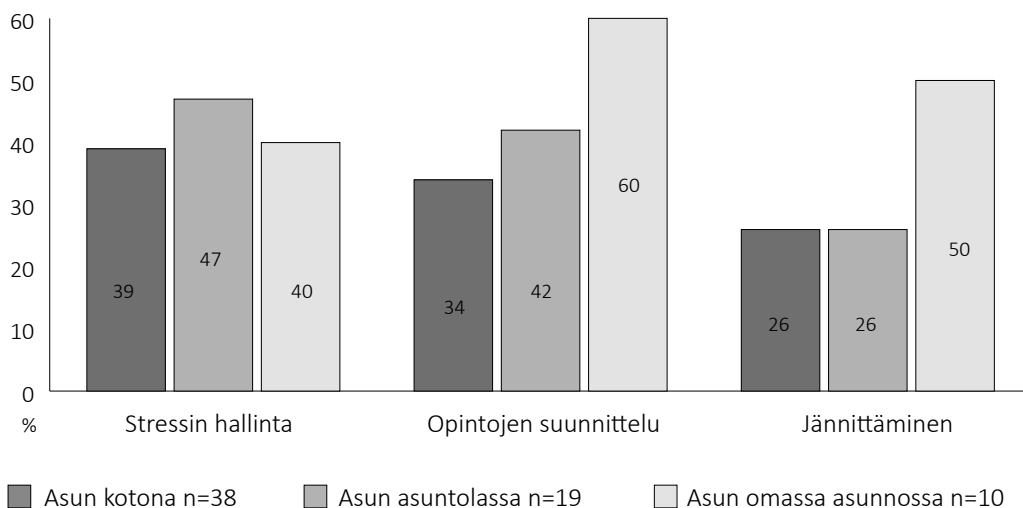
Tarkastelimme myös, miten asumismuoto liittyy suurimpiin tuen tarpeisiin. Kysymykseen vastasi yhteensä 67 opiskelijaa. Tulokset ovat nähtävissä kuviossa 3. Vaikka omassa asunnossa tai asuntolassa asuvat nuoret kokivat tarvitsevansa useammin tukea kuin kotona asuvat nuoret, asumismuotoon liittyvät tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä, sillä *p*-arvo on kaikkien tuen tarpeiden osalta selkeästi yli tilastollista merkitsevyyttä osoittavien rajojen (ks. myös Liite 1, taulukko 7).

Varsinkin syrjäseuduilta kotoisin olevat nuoret joutuvat jo varhain ottamaan vastuuta elämästään ammatillisiin opintoihin

ARTIKKELIT

Kuvio 2. Tuen tarve sukupuolen mukaan siirtymävaiheessa.

Kuvio 3. Tuen tarve asumismuodon mukaan siirtymävaiheessa.

tullessaan, sillä ammatilliseen oppilaitosten opetus on järjestetty alueellisesti, ei paikallisesti, kuten lukioiden (vrt. SVT 2018). Ilari Ilmakunnas, Timo Kauppinen ja Laura Keskilä (2015) totesivat kohorttitutkimuksensa tulosten perusteella, että kotoa aikaisin pois muuttaminen vaikuttaa suurempaan riskiin päätyä toimeentulotuki- ja kasautumispoluille. Aikaisemmin kotoa lähteneet kokivat

usein vaikeuksia etenkin alkuvaiheessa nuorta aikuisuutta.

Nuoria tukevat henkilöt siirtymän eri vaiheissa

Ammatillisen koulutuksen ensimmäisen vuoden opiskelijoilta kysyttiin monivalintakysymyksillä, keneltä he ovat saaneet tukea

Taulukko 8. Nuoria tukevat henkilöt siirtymäprosessin aikana (%).

Tuki yleensä	Peruskoulun päättövaihe (N=94)	Siirtymävaihe (N=94)	Ammatillinen koulutus (N=93)
Vanhemmat	61,7	63,8	69,9
Ystävät	39,4	38,3	46,2
Sisarukset	19,1	20,2	24,7
Sukulaiset	17,0	9,6	19,4
Muu	9,6	4,3	0,0
Ei koske minua/en tarvinnut tukea	30,9	27,7	20,4
Ammattilaisilta saatu tuki	Peruskoulun päättövaihe (N=94)	Siirtymävaihe (N=91)	Ammatillinen koulutus (N=87)
Opinto-ohjaaja	52,1	36,3	21,8
Luokanvalvoja/luokanohjaaja	27,7	17,6	32,2
Erityisopettaja	21,3	8,8	10,3
Aineenopettaja	12,8	6,6	11,5
Terveystenhoitaja	9,6	3,3	10,3
Koulukuraattori	5,3	1,1	8,0
Koulupsykologi	2,1	0,0	2,3
Muu	4,3	4,4	3,4
Ei koske minua/en tarvinnut tukea	26,6	47,3	40,2

siirtymäprosessin eri vaiheissa. Kiinnostuneita oltiin nuorten läheisiltä sekä ammattilaisilta saamasta tuesta. Taulukko 8 osoittaa, miten nuoria tukevien henkilöiden rooli vaihteli siirtymäprosessin kuluessa.

Kaikista suurimpina tuen antajina nuorille olivat läpi siirtymäprosessin vanhemmat (muutos +8,1 %) ja ystävät (muutos +7,9 %), ja heidän merkityksensä vain kasvoi siirtymävaiheen loppupuolella. Postliminaalivaiheessa oli kaiken kaikkiaan enemmän niitä, jotka tarvitsivat tukea läheisiltään, sillä ryhmän ”Ei koske minua/en tarvinnut tukea” osuus pieneni (muutos -10,5%). Myös aikaisempien tutkimusten mukaan nuoren vanhemmilla, sisaruksilla ja ystäville on keskeinen rooli tiedonjakajina ja tukijoina siirtymään valmistautumisessa ja siinä menestymisessä (Turunen & Kearney 2016; Goff 2017).

Koko siirtymäprosessin ajan tärkeimmät tukea antaneet ammattiryhmät olivat opinto-ohjaajat, luokanvalvojat/luokanohjaajat ja erityisopettajat (muutos -11%) tai aineenopettajat (muutos -1,3%). Postliminaalivai-

heessa opinto-ohjaajien (muutos -30,3%) ja erityisopettajien (-11%) antama tuki hieman väheni ja luokanohjaajan rooli hieman kasvoi (+4,5%). Niiden opiskelijoiden ryhmä, jotka eivät kokeneet tarvitsevansa mitään tukea ammattilailta, kasvoi (muutos +13,6%).

Tutkimusten mukaan tukea antavan opettajan rohkaisu ja onnistumisen kokemusten mahdollistaminen, opintoaasteiden tunnistaminen ja käytännöllinen opastus voivat auttaa opiskelijoita eteenpäin tavoitteiden saavuttamisessa, kun taas ei-tukeva opettajan toiminta voi vähentää opiskelijan kokemusta opintojen merkityksellisyydestä, tuottaa ahdistusta ja rakentaa esteitä opintomenestykselle (ks. esim. Dutschke 2018).

Tiedonsiirto siirtymäprosessin aikana

Opiskelijoilta tiedusteltiin väittämien avulla, miten opiskelijan opintomenestystä ja tuen tarpeita koskeva tiedonsiirto peruskoulusta ammatilliselle toiselle asteelle ja opiskelijalle annettu tieto tukimahdollisuuksista uudella

Taulukko 9. Kokemukset tiedonsiirrosta siirtymäprosessin aikana.

Olin läsnä, kun minua koskevaa tietoa siirrettiin siirtymävaiheessa ammatilliseen koulutukseen (N=93)	% (f)
Jokseenkin tai täysin eri mieltä	25,8 (24)
Ei samaa eikä eri mieltä/ En osaa sanoa	34,4 (32)
Jokseenkin tai täysin samaa mieltä	34,4 (32)
Ei koske minua	5,4 (5)
Tiesin mitä tietoa minusta siirtyi siirtymävaiheessa ammatilliseen koulutukseen (N=93)	% (f)
Jokseenkin tai täysin eri mieltä	16,1 (15)
Ei samaa eikä eri mieltä/ En osaa sanoa	26,9 (25)
Jokseenkin tai täysin samaa mieltä	52,7 (49)
Ei koske minua	4,3 (4)
Olen tietoinen siitä, kuka siirsi minua koskevaa tietoa siirtymävaiheessa ammatilliseen koulutukseen (N=93)	% (f)
Jokseenkin tai täysin eri mieltä	25,8 (24)
Ei samaa eikä eri mieltä/ En osaa sanoa	33,3 (31)
Jokseenkin tai täysin samaa mieltä	36,6 (34)
Ei koske minua	4,3 (4)
Tieto minun tuen tarpeistani siirtyi siirtymävaiheessa ammatilliseen koulutukseen (N=93)	% (f)
Jokseenkin tai täysin eri mieltä	16,1 (15)
Ei samaa eikä eri mieltä/ En osaa sanoa	33,3 (31)
Jokseenkin tai täysin samaa mieltä	41,9 (39)
Ei koske minua	8,6 (8)
Sain siirtymävaiheessa tietoa, millaista opiskelun tukea minulla on mahdollista saada ammatillisessa koulutuksessa (N=94)	% (f)
Jokseenkin tai täysin eri mieltä	13,8 (13)
Ei samaa eikä eri mieltä/ En osaa sanoa	29,8 (28)
Jokseenkin tai täysin samaa mieltä	55,3 (52)
Ei koske minua	1,1 (1)

kouluasteella oli toteutunut. Tuloksia tarkasteltaessa vastausasteikkoa tiivistettiin neljään luokkaan. Taulukossa 9 on esitelty opiskelijoiden vastaukset. Tuloksissa korostuu epä-tietoisten tai päättämättömien opiskelijoiden osuus, joka oli noin kolmannes vastaajista.

Noin kolmasosa (34,4 %) vastaajista oli ollut läsnä, kun häntä koskevaa tietoa siirrettiin kouluasteelta toiselle ja noin neljännes

(25,8 %) ei ollut ollut läsnä tiedonsiirrosta. Yli puolet (52,7 %) opiskelijoista tiesi, mitä tietoa heistä siirtyi siirtymäprosessissa, mutta puolestaan vain vähän yli kolmannes (36,6 %) tiesi, kuka tietoa siirsi kouluasteelta toiselle. Lähes puolet vastaajista (41,9 %) koki, että tieto hänen tuen tarpeistaan siirtyi ammatilliseen koulutukseen, ja kuudesosa (16,1 %) koki, että tieto tuen tarpeista ei

siirtynyt uuteen kouluun. Opiskelijoista yli puolet (55,3 %) koki, että oli saanut tietoa opiskelun tukimahdollisuuksista ammatillisen koulutuksen aikana ja 13,8 prosenttia tunsikin, ettei heillä ollut tietoa tukimahdollisuuksista.

Erityisesti kun on kyse opiskelijoista, joilla on erilaisia tuen tarpeita opinnoissa, eri koulutuksenjärjestäjien välinen tiedon-siirto ja tietojen käyttö ovat merkityksellisiä seikkoja opintojen jatkumon turvaamiseksi. Mahdolliset tiedon katvealueet kulminoivat eri ammattilaisten yhteistyön puutteisiin ja sektoroitumiseen (Kauppi ym. 2017). Moniammatillinen ja monitoimijainen työote, jossa otetaan mukaan opiskelija ja hänen huoltajansa kokemustieto, sekä ennaltaehkäisevän työn toteuttaminen ovat osa sujuvaa tiedonsiirtoprosessia (Lakkala ym. 2019) ja opiskelijan opintopolkua (Kuronen 2010).

Koulu, opiskelija ja perhe kumppaneina siirtymässä

Tässä tutkimuksessa olimme kiinnostuneita opiskelijoiden siirtymävaiheen kokemuksista ja tuen tarpeista. Tulosten avulla piirsimme ekologista lähestymistapaa hyödyntäen kuvaa niiden prosessien sarjasta, joiden välityksellä henkilön ja ympäristön ominaisuudet ovat vuorovaikutuksessa ja jotka vaikuttavat siirtymisiin ja siten onnistuneeseen siirtymään (vrt. Härkönen 2007). Ekologisen teorian käsitteitä käyttäen voidaan sanoa, että yhteistyöhön perustuvan mesosysteemin kehittäminen ja ylläpito, olemassa olevat ja tulevaisuuden mikrojärjestelmät huomioiden, ovat keskiössä onnistuneiden siirtymien reunaehdoja ajatellen (Curry & Milson 2014). Ne edellyttävät koulun, opiskelijan ja perheen kumppanuutta. Koulujen ohjaustavoilla ja kouluasteiden välisellä yhteistyöllä on suuri merkitys sille, millaiseksi nuoren koulutuspolku muotoutuu (vrt. Kiuru ym. 2020). Vanhempien, kou-

lukavereiden ja opettajien väliset myönteiset vuorovaikutussuhteet toimivat siirtymää suojaavina tekijöinä ja voivat vahvistaa siirtymää (Waters ym. 2014).

Tulostemme mukaan nuorten tuen tarpeet vaihtelivat siirtymäprosessin aikana. Nuorilla oli tiedollisia tarpeita, psykososiaalisen tuen ja arjen hallinnan sekä opintoihin liittyviä tuen tarpeita. Nuorten tiedolliset tarpeet koskivat tietoa eri ammateista, työllistymisestä, työnkuvasta ja etenemismahdollisuuksista. Onnistuneen urasuunnittelun tueksi opinto-ohjausta tulisi varhentaa jo kahdeksannelle luokalle (ks. Niemi 2015). Se on erityisen tärkeää opiskelijoille, joiden ammatinvalinta on selkiytymätön tai jatko-opintoihin sijoittuminen on epävarmaa. Esimerkkinä viime vuosina kehitetyistä ohjaustavoista mainittakoon NOPO-toiminta, nivelvaiheen henkilökohtainen opinto-ohjaus, joka on kehitelty Oulussa perusasteen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen yhteistyönä. NOPO-toiminnan tavoitteena on perusopetuksen päättävän nuoren kiinnittyminen lisäopinto-ohjauksen avulla toisen asteen opintoihin (Hyvönen 2020).

Tutkimuksemme osallistuneet opiskelijat kaipasivat kannustusta, rohkaisua ja tukea perusasteella, jotta saisivat parannettua jatko-opintojen mahdollisuuksia ja uskaltaisivat valita itseä kiinnostavan alan. He kokivat myös jännittämisen asiaksi, johon tarvitsisivat tukea. Tässä kohtaa esille tuleekin kysymys siitä, miten koulun opettajat ja oppilashuoltohenkilökunta saisivat rakennettua nuoriin sellaisia vuorovaikutussuhteita, että tulevaisuuden valinnoista, niiden sopivuudesta omalle persoonalle ja muutoksin liittyvistä tunteista päästäisiin keskustelemaan. Aiempien tutkimusten mukaan erityisiä ja yksilöllisiäkin koulutusratkaisuja rakennettaessa nuoren ja hänen perheensä mielipiteet voivat jäädä vähemmälle huomiolle, kun asiantuntijat valikoivat nuorelle ”sopivat” ratkaisut (ks. esim. Niemi 2015). Siirtymävaiheen tuen

rakentamisessa olisi tärkeää tunnistaa myös perheiden moninaisuus ja niiden keskenään erilaiset resurssit nuorten kouluttautumisen tukemiseen (Souto 2014; Huovila 2013). Vaatimus saa lisäpontta tutkimustuloksesta, jonka mukaan heikosta perhetaustasta tulevista opiskelijoista suurin osa ei oman arvionsa mukaan hakisi apua keneltäkään, vaikka heillä olisi ongelmia (Lantela & Lakkala 2020).

Tutkimuksemme nuoret kokivat perusasteen luokanvalvojan ja toisella asteella ryhmänohjaajan tärkeimmiksi tuen antajiksi. Opettajat ovatkin niitä koulun aikuisia, jotka ovat luontevimmin läsnä nuorten elämässä päivittäin. Eräässä tutkimuksessa 9.-luokkalaisten nuoria (N=440) ja huoltajia (N=289) pyydettiin ideoimaan, miten koulu voisi parhaiten tukea opiskelijoiden hyvinvointia. Useat vastaajat ehdottivat, että kaikki opiskelijat osallistuisivat omaa hyvinvointiaan koskeviin keskusteluihin. Keskustelut toteutettaisiin niin, että ne sisältyisivät jokapäiväiseen koulutyöhön ja ehkä johonkin vapaamuotoiseen yhdessä tekemiseen. Tällä tavalla ajateltiin muotoutuvan pitkän ajan luottamuksellisia suhteita aikuisiin, jolloin myös ongelmien ilmetessä avun etsiminen olisi helpompaa. (Lantela & Lakkala 2020.) Edellä mainitun tutkimuksen tulokset saavat tukea myös Johanna Mäki-Havulinna (2018) tutkimuksesta, jonka mukaan oppilaat kokivat hyvänä opetuksena tavat, joissa opettaja luo kiireettömän ilmapiirin ja antaa aikaa oppilaiden näkemyksille, kuuntelee heitä ja nostaa yhteiseen keskusteluun oppilaiden kiinnostuksen kohteita. Tällaisilla opiskelijälähtöisillä opetustavoilla edistetään opiskelijoiden osallisuutta ja valmiuksia toimijuuteen erilaisissa tilanteissa (vrt. Ryan & Deci 2016; Tjernberg & Heimdahl Mattson 2014). Opiskelijoiden rohkaiseminen keskustelemaan ja harjaantuminen pohtimaan omaa minäkuvaa ja tulevaisuutta olisi tärkeää saada kaikkia opiskelijoita koskettavaksi ohjaustavaksi (ks. esim. Karvonen 2020).

Tutkimuksemme opiskelijat vastasivat omia opintoja ja tuen tarpeita koskevaa siirtymävaiheen tiedonsiirtoa koskeviin kysymyksiin. Hieman yli puolet vastaajista koki, että he saivat tietoa siitä, millaista tukea heillä oli mahdollisuus saada toisen asteen ammatillisissa opinnoissa ja että he tiesivät, mitä tietoa heistä siirrettiin toiselle asteelle. Vain vähän yli kolmannes (36,1 %) tiesi, kuka tietoa siirsi tai oli läsnä (34,1 %), kun tietoa siirrettiin. Vastauksissa huomiota herätti epätietoisten opiskelijoiden suuri määrä. Kun kolmasosalla vastaajista ei ollut muistikuvia tiedonsiirrosta, voidaan todeta, että siirtymäprosessin merkityksen ja omaa tulevaisuutta koskevien ratkaisujen tärkeyden tiedostaminen ei ole korkealla tasolla. Tämä puolestaan johtaa kysymään, miten siirtymävaiheen merkitys kirkastuisi kaikille opintojaan suunnitteleville nuorille? Kaikkien opiskelijoiden päämäärätietoisuuden ja itsetuntemuksen edistämisen tärkeys on todennettu monissa aiemmissä tutkimuksissa (Manninen 2019; Marlowe ym. 2015).

Tutkimuksemme osallistuneet nuoret kokivat perheen ja ystävät olevan kaikkein eniten tukea antaneita epävirallisia tahoja. Kodin ja koulun keskusteluyhteys hyvissä ajoin ennen peruskoulun päättymistä ja siirtymävaiheessa tukisi nuorta monin tavoin ja edistäisi myös jatko-opintojen onnistumista (vrt. Kiuru ym. 2020). Ystävien tuen merkitystä voidaan hyödyntää esimerkiksi vertaisryhmäohjauksessa. Kaikki käyvät koulua -hankkeessa kehitettiin pienryhmäohjauksen menetelmä, jossa nuoret eivät ole ohjauksen kohteita vaan aktiivisia toimijoita. Vertaisryhmäohjauksessa nuoret tukivat toisiaan ja samalla alkoivat nähdä itsensä uudessa valossa (Gretschel & Hästbacka 2016).

Kolmas opiskelijoiden esiin tuoma tuen tarve koski opintoja. Preliminaalivaiheessa toivottiin tukea opintojen loppuun saattamiseen esimerkiksi erityisopettajan avustuksella ja postliminaalivaiheessa haluttiin tukea opinnoissa etenemisessä ja onnistumisessa.

Monet opiskelijat kokivat ammatilliset opinnot raskaiksi, ja toivoivat lisää tukiovetusta ja vaihtelevia opiskelutapoja.

Yhtenä syynä opiskelijoiden kokemuksiin voi olla opiskelun ja koulunkäynnin tukijärjestelmän erilaisuus peruskoulun ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen välillä. Peruskoulussa tuki on kolmiportainen käsittäen yleisen, tehostetun ja erityisen tuen portaat. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa tehostettua tukea ei enää anneta, vaan siellä tunnetaan vain erityinen tuki, vaativa erityinen tuki ja mahdollisuus opiskeluvaihtoehtoja tukeviin opintoihin (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

Viimeisimpien tilastojen mukaan yläkoulun oppilaista yhteensä 21,9 prosenttia sai tehostettua tai erityistä tukea kun taas ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 10,2 prosenttia sai erityistä tukea (SVT 2019a; 2019b). Lisäksi näistä opiskelijoista suurin osa (83,7 %) opiskeli yleisopetuksen ryhmässä (SVT 2019b). Ammatillisen koulutuksen tarve vastata opiskelijoiden moninaisiin tuen tarpeisiin jokapäiväisessä yleisopetuksessa on ilmeinen.

Opinnoissa menestymisen tukemiseen on syytä kiinnittää huomiota, sillä jatkuvat epäonnistumisen kokemukset nakertavat opiskelijan itsetuntoa ja johtavat pitkällä aikavälillä heikkoihin opiskelutuloksiin. Esimerkiksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Goman ym. 2020) nuorten opintopolkua ja ohjausta arvioineen tutkimuksen (N= 15 443) mukaan opiskelijat, joilla oli oppimisvaikeuksia, viihtyivät koulussa huomattavasti enemmän kuin muut ja olivat kokeneet enemmän kiusaamista kuin muut opiskelijat. Huono koulumenestys voi puolestaan leimata opiskelijaa ja kaventaa ammatinvalintamahdollisuuksia.

Tutkimuksemme osallistuneiden opiskelijoiden kokemusten perusteella onnistuneiden koulutuksellisten siirtymien luomisessa koulutusasteiden välinen yhteistyö ja tiedon siirto on ensiarvoisen tärkeää. Siirtymä perus-

opetuksesta ammatilliseen koulutukseen tulee nähdä ekologisen lähestymistavan mukaisesti kehittyvänä vastavuoroisena prosessina, joka alkaa perusopetuksessa nuorten tulevaisuutta ja muuttuvia rooleja ennakoivina toimina. Nuorten opiskelu- ja elämäntilanteiden kohottaminen jo perusopetusvaiheessa on tärkeää. Oppimaan oppimisen taidot, taito tunnistaa omia vahvuuksia ja arvioida kehittymistään ovat harjoiteltavia taitoja, jotka tukevat siirtymäprosessia. Tulevien valintojen merkityksen ymmärtäminen, opintoihin sitoutuminen ja yhteenkuuluvuus sekä perusasteella että ammatillisissa oppimisympäristöissä luodaan kiinnostavien ja vaihtelevien opiskelutapojen, ryhmäytymisen ja opiskelijan sekä perheiden kanssa tehtävän monitoimijaisen yhteistyön kautta.

Lähteet

- Anderson, Lorin W. & Jacobs, Jacquie & Schramm, Susan & Splittgerber, Fred (2000) School transitions: beginning of the end or a new beginning? *International Journal of Educational Research* 33 (4), 325–339. [https://doi.org/10.1016/S0883-0355\(00\)00020-3](https://doi.org/10.1016/S0883-0355(00)00020-3)
- Benner, Aprile D. (2011) The Transition to High School: Current Knowledge, Future Directions. *Educational Psychology Review* 23 (3), 299–328. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9152-0>
- Bronfenbrenner, Urie (2005) Bioecological theory of human development. Teoksessa Urie Bronfenbrenner (toim.), *Making human beings. Bioecological perspectives on human development*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 3–15.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Castleberry, Ashley & Nolen, Amanda (2018) Thematic analysis of qualitative research data: Is it as easy as it sounds? *Currents in Pharmacy Teaching and Learning* 10 (6), 807–815. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2018.03.019>
- Cohen, Louis & Manion, Lawrence & Morrison, Keith (2007) *Research Methods in Education*. Abingdon: Routledge.
- Coolican, Hugh (2014) *Research methods and sta-*

- tistics in psychology*. London: Psychology Press.
- Creswell, John W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3. painos). Thousand Oaks, CA: Sage Publications Inc.
- Curry, Jennifer & Milsom, Amy (2014) *Career Counselling in P-12 Schools*. New York: Springer Publishing Company.
- Dutschke, Allyson (2018) Understanding VET teacher attitudes to student support in a major public VET provider. *International Journal of Training Research*, (16) 2, 163–181, <https://doi.org/10.1080/14480220.2018.1461674>
- Ecclestone, Kathryn & Biesta, Gert & Hughes, Martin (2010) Transitions in the lifecycle. The role of identity, agency and structure. Teoksessa Kathryn Ecclestone & Gert Biesta & Martin Hughes (toim.) *Transition and learning through the lifecycle*. Abingdon: Routledge, 1–15.
- Elder, Glen H. & Shanahan, Michael J. (2006) The life course and human development. William Damon & Richard M. Lerner (toim.) *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development*. Hoboken: John Wiley & Sons, 665–715.
- Fabian, Hilary (2007) Informing transitions. Teoksessa Aline-Wendy Dunlop & Hilary Fabian (toim.) *Informing transitions in the early years: Research policy and practice*. Maidenhead: Open University Press, 3–17.
- Goff, Wendy (2017) Partnering in the periphery. Teoksessa Sue Dockett, Wilfried Griebel & Bob Perry (toim.) *Families and transition to school*. International perspectives on early childhood education and development 21, Netherlands: Springer, 211–224. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58329-7_1
- Goman, Jani & Rumpu, Niina & Kiesi, Johanna & Hietala, Risto & Hilpinen, Merja & Kankkonen, Hans & Kjaldman, Ismo-Olav & Niinistö-Sivuranta, Susanna & Nykänen, Seija & Pantsar, Tytti & Piilonen, Heikki & Raudasoja, Anu & Siippainen, Mikko & Toni, Anna & Vuorinen, Raimo (2020) *Vaihtoehdot, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa*. Julkaisu 6, Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Gretschel, Anu & Hästbacka, Noora (2016) *Onnistunut monialainen nuorten kohtaamisen malli. Arviointi Kaikki käy koulua -toiminnan vaikutuksista*. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus, julkaisuja 1/2016 & Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 109. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/kaikkikaykoulua_tutkimus.pdf (Viitattu 15.11.2020.)
- Guichard, Jean & Pouyad, Jaques & Calan, Cécile, & Dumora, Bernadette (2012) Identity construction and career development interventions with emerging adults. *Journal of Vocational Behavior*, 81, 52–58.
- Huovila, Eija (2013) *Identiteettiä rakentamassa Alle 25-vuotiaiden helsinkiläisten nuorten kokemuksia perussosiaalityöstä*. Helsingin yliopisto. Sosiaalitiön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisen-siaatintutkimus.
- Hyvönen, Anne (2020) Nivelvaihe onnistuneessa urapolussa kasilta toiselle asteelle. Teoksessa Heidi Alatalo (toim.) *Vetovoima kasvaa yhteistyöllä. Vetovoimalan hyvät käytänteet ohjaukseen ja erityisen tuen tarpeen tunnistamiseen*. Helsinki: Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Ammattiopisto Luovi ja Stadin ammatti- ja aikuisopisto, 93–101.
- Härkönen, Ulla (2007) *Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä*. <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/harkonen.html> (Viitattu 15.11.2020.)
- Ilmakunnas, Ilari & Kauppinen, Timo M. & Kestilä, Laura (2015) Sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen vuonna 1977 syntyneillä nuorilla aikuisilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (3), 247–262.
- Jindal-Snape, Divya & Foggie, Jocelyn (2008) A holistic approach to primary – secondary transitions. *Improving Schools* 11, 5–18. <https://doi.org/10.1177/1365480207086750>
- Jäppinen, Aini-Kristiina (2012) Distributed pedagogical leadership in support of student transitions. *Improving Schools* 15 (1), 23–36. <https://doi.org/10.1177/1365480212439959>
- Karvonen, Riina (2020) Motivoiva toimintatapa nivelvaiheen ohjauksessa. Teoksessa Heidi Alatalo (toim.) *Vetovoima kasvaa yhteistyöllä. Vetovoimalan hyvät käytänteet ohjaukseen ja erityisen tuen tarpeen tunnistamiseen*. Helsinki: Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Ammattiopisto Luovi ja Stadin ammatti- ja aikuisopisto, 9–14.
- Karusaari, Riitta (2020) *Asiakaslähtöisyys osaamispe-rusteisessa ammatillisessa koulutuksessa*. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 273. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kauppi, Arto & Laitinen, Merja & Lakkala, Suvi & Turunen, Tuija (2017) Asiakastiedot ja niiden käyttö sosiaalihuollon ja perusopetuksen yhteistyössä. *Oikeus* 46 (1), 56–77. <https://www.edilex.fi/oikeus/17650.pdf>
- Kiuru, Noona & Wang, Ming-Te & Salmela-Aro, Katariina & Kannas, Lasse & Ahonen, Timo & Hirvonen, Riikka (2020). Associations between Adolescents' Interpersonal Relationships, School Well-being,

- and Academic Achievement during educational Transitions. *Journal of Youth and Adolescence* 49, 1057–1072. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01184-y>
- Kuronen, Ilpo (2010) *Peruskoulusta elämänkouluun: Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulu-suhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen*. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/11.8.2017
- Lakkala, Pertti & Lakkala, Suvi (2019) Finnish vocational education and training in transition. Teoksessa Merja Paksuniemi & Pigga Keskitalo (toim.) *Introduction to the Finnish Educational System*. BRILL | SENSE, 33–50.
- Lakkala, Suvi & Turunen, Tuija & Laitinen, Merja & Kauppi, Arto (2019) Koulun mahdollisuudet lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistajana – opettajat ja koulukuraattorit hyvinvointityön tarpeen tunnistajina ja koordinoijina. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 50 (1), 47–59.
- Lantela, Lauri & Lakkala, Suvi (2020) The role of comprehensive schools in supporting the well-being of Northern-Finnish young people as perceived by the young people, parents and carers. *Education in the North* 27 (1), 125–140. <https://doi.org/10.26203/3jgr-kd46>
- Marlowe, Jay M. & Appleton, Cherie & Chinnery, Shirley-Ann & Van Stratum, Sutibra (2015) The Integration of Personal and Professional Selves: Developing Students' Critical Awareness in Social Work Practice. *Social Work Education* 34 (1), 60–73. <https://doi.org/10.1080/02615479.2014.949230>
- Mäki-Havulinna, Johanna (2018) *Opettajan merkitys tukea tarvitsevan oppilaan koulupäivässä*. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 2377.
- Manninen, Niina (2019) *Social Services Students' Education and Purposes in Life A Case Study from Finland*. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 49, Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsinki: Unigrafia.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2017) Tilasto-osio. Opintojen keskeyttäminen ja koulupudokkuus. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 58 & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 200, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 42–48.
- Niemi, Anna-Maija (2015) *Erytyisiä koulutuspolkuja? Tutkimus erityisopetuksen käytännöistä peruskoulun jälkeen*. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 264, Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (no date) *Ammatillisen koulutuksen reformi*. <https://minedu.fi/amisreformi> (Viitattu 14.11.2020.)
- Oppivelvollisuuslaki 2020. 1214/30.12.2020
- O'Reilly, Michelle & Ronzoni, Pablo & Dogra Nisha (2013) *Research with Children – Theory and Practice*. Washington DC: SAGE Publications.
- Placklé, Inge & Könings, Karen D. & Struyven, Katrien & Libotton, Arno & van Merriënboer, Jeroen J. G. & Engels, Nadine (2020) Powerful learning environments in secondary vocational education: towards a shared understanding. *European Journal for Teacher Education* 43 (2), 224–242. <https://doi.org/10.1080/02619768.2019.1681965>
- Rinkinen, Arja & Lindberg, Minna, (2014) *Tuen portaila. Tehostetun ja erityisen tuen kehittämistoiminta 2008–2012. Kuntien näkemyksiä kehittämistoiminnan tuloksista esi-, perus- ja lisäopetuksessa*. Raportit ja selvitykset 1. Helsinki: Opetushallitus.
- Roos, Liana & Trasberg, Karmen & Köiv, Kristi & Säre, Egle (2021) Characteristics of powerful learning environments in VET transition program for at-risk students: qualitative insights from teachers and support specialists implementing the program. *Empirical Research in Vocational Education and Training* 13 (19), 1–21.
- Ryan, Richard M. & Deci, Edward L. (2016) *Self-determination theory. Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York, NY: The Guilford Press.
- Smith, Louisa & Dowse, Leanne (2019) Times during transition for young people with complex support needs: entangled critical moments, static liminal periods and contingent meaning making times. *Journal of Youth Studies* 22 (10), 1327–1344. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1575346>
- Souto, Anne-Mari (2014) ”Kukaan ei kysy, mitä mulle kuuluu”. Koulutuksen keskeyttäjät ja ammatilliseen koulutukseen kuulumisen ehdot. *Nuorisotutkimus* (32) 4, 19–35.
- SVT, Suomen virallinen tilasto (2018) *Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/kjarj/2018/kjarj_2018_2019-02-12_tie_001_fi.html (Viitattu 14.11.2020.)
- SVT, Suomen virallinen tilasto (2019a) *Erytisopetus. Liitetaulukko 1. Tehostettua tai erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat 2019*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/erop/2019/erop_2019_2020-06-05_tau_001_fi.html (Viitattu 15.11.2020.)
- SVT, Suomen virallinen tilasto (2019b) *Erytisopetus. Liitetaulukko 10. Ammatillisen koulutuksen erityis-*

- opiskelijat erityisopetuksen toteutuspaikan mukaan 2004–2018. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/erop/2019/erop_2019_2020-06-05_tau_010_fi.html (Viitattu 15.11.2020.)
- Taloudellinen tiedotustoimisto TAT (2018) *Kun koulu loppuu. Nuorten tulevaisuusraportti 2018*. https://www.kunkoululoppuu.fi/assets/uploads/2018/05/KKL-2018_Nuorten_tulevaisuusraportti_tivistelm%C3%A4-1.pdf (Viitattu 11.11.2020.)
- Thuneberg, Helena & Vainikainen, Mari-Pauliina & Ahtiainen, Raisa & Lintuvuori, Meri & Salo Kirsi & Hautamäki, Jarkko (2013) Education is special for all – the Finnish support model. *Gemeinsam leben* 2, 67–78.
- THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019) *Perustulokset, nuoret 2017 ja 2019, Terveys*. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset?alue_0=87869&mittarit_0=187209&mittarit_1=200386&mittarit_2=199373&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293# (Viitattu 14.11.2020.)
- Tjernberg, Catharina & Heimdahl Mattson, Eva (2014) Inclusion in practice: A matter of school culture. *European Journal of Special Needs Education* 29 (2), 247–256. <https://doi.org/10.1080/08856257.2014.891336>
- Tolonen, Tarja (2001) *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Turunen, Tuija (2017) Kulttuurien rajapinnalla: Koulusiirtymät elämänsäkaressa. Teoksessa Minna Körkkö & Merja Paksuniemi & Sari Niemisalo & Rauna Rahko-Ravanti (toim.) *Opintie sujuvaksi Lapissa*. Julkaisuja 6. Helsinki: Siirtolaisuusinstituutti, 149–160.
- Turunen, Tuija. A. & Kearney, Emma (2016) Starting secondary school as a family transition: Parents' knowledge re-sources. Teoksessa Sue Dockett & Amy MacDonald (toim.) *Just do good research. Commentary on the work and influence of Bob Perry*. Albury: Peridot of Education, 68–79.
- Vanhalakka-Ruoho, Marjatta & Silvonen, Jussi & Koski, Leena & Tamminen, Merja & Tuononen, Mira (2018) Nuori ja perhe – toimintakäytäntöjä, merkityksenantoja ja suunnanottoja koulutussiirtymissä. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 19–34.
- Vasalampi, Kati (2012) *Appraisals of Education-Related Goals During Educational Transitions in Late Adolescence: Consequences for Academic Well-being and Goal Attainment*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 445. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vilka, Hanna (2007) *Tutki ja mittaa – määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Tammi.
- Virolainen, Maarit H. & Stenström, Marja-Leena (2014) Finnish vocational education and training in comparison: Strengths and weaknesses. *International Journal for Research in Vocational Education and Training* 1 (2), 81–106.
- Wang, Ming-Te & Eccles, Jacquelynne S. (2012) Social support matters: longitudinal effects of social support on three dimensions of school engagement from middle to high school. *Child Development* 83 (3), 877–895. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2012.01745.x>
- Waters, Stacey & Lester, Leanne & Cross, Donna (2014) How does support from peers compare with support from adults as students transition to secondary school? *Journal of Adolescent Health* 54 (5), 543–549. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2013.10.012>

Liite 1.

Taulukko 6. Ristiintaulukointi tuentarpeet ja sukupuoli

	χ^2	vapausasteiden määrä (df)	<i>p</i>	Cramerin V
Sukupuoli & stressin hallinta	9.31	1	.002	0.38
Sukupuoli & opintojen suunnittelu	12.62	1	< .001	0.44
Sukupuoli & jännittäminen	3.05	1	.081	0.22

Taulukko 7. Ristiintaulukointi asumismuoto ja tuentarpeet

	χ^2	vapausasteiden määrä (df)	<i>p</i>	Cramerin V
Asumismuoto & stressin hallinta	0.34	2	.84	0.07
Asumismuoto & opintojen suunnittelu	2.23	2	.33	0.18
Asumismuoto & jännittäminen	2.28	2	.32	0.18

Nuoriin liitetyt huolet ja niiden hallinta eduskuntavaaliohjelmissa 1991–2019

Anne-Maria Karjalainen & Anu Katainen

Tutkimuksessa tarkastellaan, miten nuoriin kohdistuva huoli on valjastettu poliittiseen käyttöön ja minkälaisia yhteiskunnallisia ongelmia ja ongelmien ratkaisuesityksiä nuorten välityksellä ilmennetään. Käytämme aineistonamme neljän suurimman suomalaisen puolueen eduskuntavaaliohjelmiä vuosilta 1991–2019. Analysoimme vaaliohjelmiä sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä kriittistä diskurssianalyysiä hyödyntäen. Nuoret näyttäytyvät eduskuntavaaliohjelmissä sekä passiivisinä ja uhkille alttiina että aktiivisinä uhkien aiheuttajina. Paikallistimme vaaliohjelmissä kaksi diskurssia: palvelujärjestelmädiskurssin ja nuoret uhkana -diskurssin. Palvelujärjestelmädiskurssi hallitsi kaikkien puolueiden vaaliohjelmiä koko tarkastelujaksolla. Palvelujärjestelmädiskurssissa nuoret esitetään palvelujärjestelmän uhreina ja kohteina, ja nuoriin liittyviä uhkia hallitaan palvelujärjestelmää kehittämällä. Nuoret uhkana -diskurssissa nuoret itse ovat uhkien ja huolien aiheuttajia, ja ratkaisukeinoiksi tarjotaan kontrollia ja puuttumista. Aiemmassa tutkimuksessa havaittua moraalisen paniikin nostattamista ei vaaliohjelmissä esiintynyt lukuun ottamatta perussuomalaisten ensimmäistä vaaliohjelmaa. Nuoriin liitetyt uhkakuvat eivät ole olleet suomalaisille puolueille keskeinen tapa tehdä poliittisia avauksia eduskuntavaaleissa. Tutkimus osoittaa, että nuoriin liitettävät diskurssit ovat erilaisia eri konteksteissa ja puolueiden strateginen ratkaisu on ollut painottaa vaaliohjelmissään palvelujärjestelmää nuoriin liitettyjen uhkien syynä ja ratkaisuna.

Asiasanat: eduskuntavaalit, nuoret, palvelujärjestelmä

Nuoriin liittyvät huolenaiheet ovat olleet Suomessa runsaasti esillä 2000-luvulla. Huolenaiheet liittyvät nuorten syrjäytymisen (esim. Paju & Vehviläinen 2001) lisäksi esimerkiksi nuorten työllistymiseen (esim. Hänninen 2014), yksinäisyyteen (Saari 2010; Karvonen & Kestilä 2014), kiusaamiseen (Pörhölä 2008) sekä mediaan ja nuorten pelaamiseen (Noppari 2014, 100; Raitasalo & Härkönen 2019). Kansainvälisesti ollaan huolissaan muun muassa nuorten asunnottomuudesta (Hughes & Wright 2010), uhkapelaamisesta (Merrick & Shek & Derevensky 2011) ja nuorten hyvinvoinnista yleisesti (Wright & McLeod 2015). Huoli näyttää kattavan nuorten elämäntilanteita laajasti – lähes kaikesta nuoriin liittyvästä voidaan olla huolissaan. Tulkitsemme, että nuoriin kohdistettu huoli heijastelee laajempaa yhteiskunnallisen paradigman muutosta, jossa hyvinvointivaltio on väistymässä hyvinvointiyhteiskunnan tai jopa kilpailukyky-yhteiskunnan tieltä (Kettunen 2003; Fougner 2006; Kantola 2006, Karjalainen ym. 2017). Tämän paradigmanmuutoksen on katsottu alkaneen 1980-luvulta ja se on kauttaaltaan määritellyt uudestaan valtion ja kansalaisen suhdetta – ja samalla herättänyt uudenlaisen kiinnostuksen lapsuutta ja nuoruutta kohtaan. Lapset ja nuoret mielletään enenevässä määrin tulevaisuuden kuluttajina ja työvoimana ja heihin kohdistuu uudella tavalla investoivia ja kurinalaistavia käytäntöjä. (Satka 2009, 26–27.)

Tässä artikkelissa jatkamme muun muassa Timo Harrikarin (2008), Harriet Strandellin (2012) ja Mirja Satkan (2009) analyysejä nuoriin kohdistuvasta huolesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Lähtökohtanamme on tarkastella sitä, miten nuoriin kohdistuva huoli on valjastettu poliittiseen käyttöön, ja minkälaisia yhteiskunnallisia ongelmia ja näiden ongelmien ratkaisuesityksiä nuorten välityksellä voidaan ilmentää. Nuoriin kohdistuva kas-

vava huoli on tunnustettu laajasti aiemmassa kotimaisessa ja kansainvälisessä kirjallisuudessa, mutta nuoriin liittyvien uhkakuvien poliittisesta käytöstä vaalien yhteydessä on vähemmän tietoa. Eduskuntavaaliohjelmat ovat yksi poliittisen kamppailun kenttä, jossa puolueet valitsevat käyttäen tietynlaisia ilmaisuja ja retoriikkaa nuorista. Puolueet nostavat esiin aiheita, joiden ajattelevat vetoavan äänestäjiinsä ja joiden kautta he voivat tuoda esiin poliittisia painotuksiaan. Analysoimme vaaliohjelmia kriittistä diskurssianalyysiä hyödyntäen, sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksestä käsin.

Vaaliohjelmat ovat tärkeä tutkimuskohde ainakin kahdesta syystä. Ensiksikin vaaliohjelmissä käydään huolipuheen avulla diskurssiivista kamppailua siitä, minkälaisia uhkia nuoriin ja nuorten hyvinvointiin nähdään kohdistuvan ja miten näitä uhkia pyritään hallitsemaan. Toiseksi puolueiden tulkinnat nuorista vaikuttavat niiden tekemisiin nuorisopoliittisiin valintoihin eli siihen, minkälaisia palvelujärjestelmään ja lainsäädäntöön liittyviä muutoksia puolueet ovat halukkaita ajamaan (Chaney 2015). Kuten Tiina Sotkasiira (2018, 18) toteaa, diskurssien voima on niiden kyvyssä ohjata poliittista päätöksentekoa.

Tutkimusaineistomme koostuu neljän suurimman suomalaisen puolueen (vuosien 2011, 2015 ja 2019 eduskuntavaalien mukaan) eduskuntavaaliohjelmissa vuosina 1991–2019. Eduskuntavaaliohjelmat ovat elimellinen osa poliittisten puolueiden strategista viestintää: tarkasteluajanjaksolla kaikki puolueet ovat julkaisseet kirjallisen eduskuntavaaliohjelman. Tosin Perussuomalaiset rp. perustettiin vuoden 1995 toukokuussa ja puolue osallistui ensimmäistä kertaa eduskuntavaaleihin vuonna 1999. Näin ollen perussuomalaisen osalta aineisto kattaa puolueen eduskuntavaaliohjelmat vuosilta 1999–2019. Eduskuntavaaliohjelmia on tutkittu viime

vuosina hyvinvointidiskurssien (Karjalainen & Luodonpää-Manni & Laippala 2017), kansalaisuuden (Karjalainen & Pietilä & Ukkonen-Mikkola 2020) ja lasten ja vanhusien (Karjalainen & Ukkonen-Mikkola & Luodonpää-Manni & Pietilä 2021) näkökulmista. Keskeinen tutkimustulos on, että eduskuntavaaliohjelmissa puhutaan edelleen laajasti universaalista, julkisrahoitteisesta palvelujärjestelmästä, vaikka muussa kirjallisuudessa on tunnistettu esimerkiksi universaalien palvelujärjestelmän murtuminen ja hyvinvointipalvelujärjestelmän muutos (esim. Julkunen 2017). Eduskuntavaaliohjelmiä on kuitenkin tutkittu viime vuosina vähemmän kuin hallitusohjelmia, työryhmien mietintöjä ja raportteja tai eduskuntakeskusteluja (mm. Kantola 2006; Kananen 2008; Saarinen & Salmenniemi & Keränen 2014).

Aineisto on ajallisesti rajattu eduskuntavaaliohjelmiin vaalivuosilta 1991–2019, sillä 1990-luvun taitteeseen osuu Suomen politiikkaa ja toimintaympäristöä kokonaisuutena muuttanut dramaattinen murros (mm. Julkunen 2017, 10) – jopa uuden poliittisen aikakauden alku – jossa on tapahtunut muutos aatteellisesti hämärtyvästä hyvinvointivaltiosta hyvinvointiyhteiskunnan suuntaan (Eräsaari 2000, 37). 1990-luvun taloudellinen lama muutti koko suomalaisen sosiaalipolitiikan toimintaympäristöä (Saari 2006a, 237). 1990-luvun alusta lähtien hyvinvointivaltion paradigmaa on uudistettu siten, että on tähdätty talouden vauhdittamiseen ja yritysten kilpailukyvyyn säilyttämiseen. Lisäksi esimerkiksi sosiaalipolitiikkaan on luotu kannustimia ja terveydenhuoltomarkkinat on avattu ohjatulle kilpailulle. (Julkunen 2017, 108.) Toiseksi 1990-luvun taitteeseen ajoittui lapsi- ja nuorisopolitiikan kolmannen vaiheen alku (Harrikari 2008, 20), mikä tarkoitti sitä, että taloudellisten ja poliittisten muutosten myötä lasten, nuorten ja perheiden elämään tuli uusia riskitekijöitä: esimerkiksi epävarmuus

työmarkkinoilla sysäsi perheitä pitkäaikaiseen taloudelliseen turvattomuuteen, jopa kriisiin (Satka & Edyal 2004, 41–42). Kun työ- ja perhe-elämässä tapahtuu muutoksia, se resonoi muutoksena myös nuorten elämään (Lee 2001, 68–69). Suomi on selvinnyt kahdenkymmenen vuoden takaisesta yhteiskunnallisesta käänteestä melko hyvin – esimerkiksi taloudellisen nousukauden katsotaan alkaneen jo vuonna 1995 (mm. Saari 2006b, 330). Siitä huolimatta 1990-luvulta lähtien ilmestyi viranomaiskäytäntöihin, politiikkaohjelmiin ja julkiseen puheeseen vahva huolipuhe suhteessa lapsiin ja nuoriin (Harrikari 2008, 22; Satka 2009). Näitä muutoksia voidaan pitää tutkimuksellisesti mielenkiintoisina, jopa uuden (nuoriso)poliittisen aikakauden alkuna.

Miksi nuorista tulee ongelma?

Nuorista on tullut poliittisessa keskustelussa erityisen huolen, puuttumisen ja kontrollin kohteita (Harrikari 2008, 258–260). On esitetty, että huolikeskustelu suhteessa nuoriin voimistui ja nuorten pahoinvointi politisoitui poliittisessa kielenkäytössä 1990-luvulla. Toisin sanoen nuoret ovat nousseet hyvinvointipoliittisen keskustelun ytimeen (esim. Palola & Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012) ja nuorten mahdollisuuksien lisääntymisen kääntöpuolena näyttäytyy uhkien kasvaminen (esim. Tanskanen & Danielsbacka 2007, Bauman 1995). Harrikarin (2008) mukaan juuri 1990-luvun alku on ollut Suomessa vedenjakaja nuoriin kohdistuvien poliittisten intressien määrässä ja laadussa. Hän kutsuu 1990-luvun puolivälissä alkannutta kautta kasvavan huolen ja vastuuttavan järjestyksenpitopolitiikan ajaksi. Tätä aikaa luonnehtivat poliittisessa keskustelussa huoleen, pelkoon ja tunteisiin voimakkaasti vetoavat teemat, kuten nuorten rikollisuus ja pedofilia sekä monet kurin ja järjestyksen-

pidon kysymykset. Harrikari (2008, 14–15) kutsuu 1990-luvulla enemmän jalansijaa saanutta poliittista diskurssia riskipolitiikaksi, joka eroaa 1960–90-luvuilla vallinneesta hyvinvointipolitiikasta. Riskipolitiikka toi poliittiseen keskusteluun ongelmapainotteisen tavan ymmärtää lapsuutta ja nuoruutta (Harrikari 2008, 15; Strandell 2012, 12). Samaan aikaan lapsuus ja nuoruus on alettu nähdä taloudellista kasvua ja kilpailukykyä edistävänä sosiaalisena investointina: nuoriin kohdistuvan poliittisen kiinnostuksen voi tulkita lisääntyvän tilanteessa, jossa valtion on huolehdittava kilpailukyvyystään (Strandell 2010; Sipilä 2011; Harrikari 2011, 319).

Nuoruuden politisoituminen näkyy lainsäädäntötyön ja julkisen keskustelun painotusten lisäksi myös siinä, minkälaisia ratkaisuja nuoriin ja nuorten hyvinvointiin liittyvien uhkien hallintaan on esitetty. Eri-tyisesti angloamerikkalaisissa analyyseissä on tunnistettu nuoriin kohdistuva rankaisuhallituksen kasvu, jonka taustalla voidaan nähdä esimerkiksi rikospelkojen voimistuminen kansalaisten keskuudessa ja kriminaalipolitiikan murros (Hogeveen 2005; Faucher 2009). Myös Suomessa lasten ja nuorten elämään on vaadittu lisää kontrolloivaa ja rajoittavaa puuttumista (Harrikari 2008). Monissa maissa esimerkiksi nuorten rikosentekijöiden rangaistuseuraamuksia onkin kovennettu (Benekos & Merlo 2008). Myös pohjoismaissa on esitetty vaatimuksia nuorten kovempaan kontrollointiin liittyen esimerkiksi ehdotuksiin nollatoleranssista, ulkonaliikkumiskielloista tai kollektiivisista kotiintuloajoista (Saarikkomäki & Kivivuori 2013; Satka ym. 2011). Tästä näkökulmasta nuoret ovat uhka, joita tulee hallita kurin, kontrollin ja rangaistusten keinoin.

Suomalaisessa poliittisessa keskustelussa on painottunut kontrollinäkökulman lisäksi erityisesti institutionaalisten ratkaisujen etsiminen. Kun lasten ja nuorten valvotun

vapaa-aika alkoi määrittyä sosiaalisesti ongelmaksi, lanseerattiin Suomessa 2000-luvulla julkisesti rahoitettu iltapäiväkerhotoiminta (Strandell 2012, 37). Varhaisen puuttumisen hankkeet ovat niin ikään uudehko tapa hallita lasten, nuorten ja perheiden elämää (Satka 2009). Nuorten ongelmiin on lisäksi etsitty vastauksia esimerkiksi paikallisyhteisöllisyyden vahvistamisesta (esim. Kääriäinen ym. 2005), vanhemmuuden tukemisesta (Jallinoja 2006) ja nuorten työpajatoiminnasta (mm. Tanskanen & Danielsbacka 2007).

Vaaliohjelmia tutkimalla avaamme näkökulmaa siihen, minkälaista huolipuhetta puolueet kohdistavat nuoriin eduskuntavaaliohjelmissaan. Tämä tuo uutta tietoa siitä, miten nuoriin kohdistuva huoli otetaan poliittiseen käyttöön.

Tutkimuksen aineisto ja analyysimenetelmä

Tutkimuksen aineisto koostuu (aakkosjärjestyksessä) Kansallinen Kokoomus r.p.:n (jäljempänä kokoomus), Perussuomalaiset r.p.:n (perussuomalaiset), Suomen Keskusta r.p.:n (keskusta) ja Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p.:n (SDP) eduskuntavaaliohjelmista vuosilta 1991–2019 (Perussuomalaiset r.p.:n osalta aineisto kattaa vaalivuodet 1999–2019). Kyseiset puolueet ovat saaneet kaikissa 2010-luvun eduskuntavaaleissa eniten ääniä eli olleet kolmessa viimeisissä eduskuntavaaleissa neljä suurinta puoluetta. Kokonaisuudessaan aineisto sisältää 151 432 sanaa ja jakautuu eri puolueiden välillä seuraavasti: keskusta 44 412, kokoomus 21 067, perussuomalaiset 32 879 ja SDP 53 074 sanaa.

Eduskuntavaaliohjelmat ovat diskurssi-analyttisesti kiintoisia tutkimusaineistoja: niissä kuvataan ja nimetään nuoria ja nuoruutta ja muokataan sosiaalisia suhteita eli käytetään diskursiivista valtaa. Diskursseilla

myös valvotaan ja ohjataan sosiaalista toimintaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17, 58, 53–54; Pynnönen 2015, 39). On merkillepantavaa, että puoluepolitiikan ulkopuolella olevat nuoret eivät ole voineet vaikuttaa itse tekstien syntyyn (lisätietoja eduskuntavaaliohjelmien kirjoitusprosessista Karjalainen ym. 2017).

Nuoria kuvaavien tekstikatkelmien tunnistamiseksi luimme mainittujen puolueiden eduskuntavaaliohjelmat vuosilta 1991–2019 useampaan kertaan. Näin rajasimme aineistosta tarkasteluun tekstikatkelmat, joissa puhutaan nuorista. Tarkastelimme nuoriin liittyvissä tekstikatkelmissa kielen käyttökontekstia ja mahdollisia kielellisiä jännitteitä sekä analysoimme vaikutuksia, joita puolueiden kielenkäytöllä on. Havainnoimme puolueiden kielenkäytön reuna- ja mahdollista normatiivisuutta ja seurauksia (ks. Pynnönen 2013). Kun eduskuntavaaliohjelmissa puhutaan nuorista, puhutaan hyvin monipuolisesti laajoista asioista tai teemoista kuten hyvinvointipalvelujärjestelmä, koulutus, tasa-arvo ja EU tai pienemmistä yksittäisistä teemoista kuten vakuutuslainsäädännöstä, metsästyksestä, viljelijöistä, maaseudusta asuinympäristönä tai esimerkiksi suunhygieniasta. Eduskuntavaaliohjelmissä leimaa narratiivisuus, eikä niissä viitata juurikaan tilastoihin tai tutkimuksiin (ks. Karjalainen ym. 2020)¹. Poliittisen retoriikan kontekstissa on yleistä, että käsitteitä ei määritellä (mm. Koironen ym. 2019, 325) ja suhteessa nuoriin puolueet eivät tee poikkeusta: eduskuntavaaliohjelmissä nuoruutta ei määritellä tai aseteta sille esimerkiksi ikärajoja. Tekstikatkelmien perusteella voi kuitenkin yrittää päätellä, että puolueet mieltävät nuoruudeksi peruskouluajan, toisen asteen koulutuksen ja varusmiespalvelusajan.

Kokosimme aineistosta kootut tekstikatkelmat taulukko-ohjelmaan, jolloin pystyimme paikallistamaan aineistosta nuoruuteen

liittyviä puhetapoja. Tämän jälkeen tarkensimme analyysin kohteeksi ne tekstikatkelmat, jotka tulkitsimme liittyvän nuoriin kohdistuviin huoliin.

Kun olimme paikallistaneet aineistosta tekstikatkelmat, jotka liittyivät nuoriin kohdistettuihin huoliin, aloimme analysoida tätä tekstimassaa kriittistä diskurssianalyysia soveltaen. Kriittinen diskurssianalyysi pohjautuu sosiaalisen konstruktionismiin, joka lähtee olettamuksesta, että kyseenalaistamattomana otetut käsitteet ovat historian myötä rakentuneita ja yhteiskunnallisten kehityskulkujen tuotos. Toisin sanoen sosiaalisen konstruktionismin perusta on, että tavat käsittää maailma ja tiedon muodot ovat sosiaalisesti tuotettuja (esim. Hacking 2009).

Tässä tutkimuksessa diskurssilla tarkoitetaan sosiaalista käytäntöä: diskurssit muotoutuvat tilannesidonnaisesti, instituutioissa ja osana sosiaalisia rakenteita, mutta myös nämä muokkaavat diskursseja (Fairclough & Mulderrig & Wodak 2011, 357–358). Liisa Remes (2003; 2004) on kuvannut osuvasti tässäkin tutkimuksessa sovellettavaa diskurssien luonnetta: diskurssit muotoutuvat sosiaalisissa prosesseissa erilaisten diskursiivisten kamppailujen välityksellä, ja samalla nämä diskurssit tuottavat niitä tapoja, joilla tulkitsemme maailmaa. Me ihmiset ikään kuin ”joudumme syömään keittämämme sopan”. Diskurssit syntyvät ja niitä ylläpidetään yhteiskunnan ja kulttuurin käytänteillä. Näiden olemassaoloa tehdään näkyväksi (kriittisellä) diskurssianalyysillä: kriittinen diskurssianalyysi auttaa ymmärtämään kielenkäytön ja yhteiskunnan sosiaalisten rakenteiden suhdetta (van Dijk 1993, 252; van Dijk 2010, 467). Menetelmän soveltaminen mahdollistaa diskursiivisten sosiaalisten käytäntöjen näkyväksi tekemisen eli sen, miten kielenkäytön välityksellä tuotetaan valtasuhteita ja ideologioita (Fairclough 2001, 229; Fairclough, Mulderrig & Wodak 2011, 357–358).

Näin ollen käsitteet, kuten nuori tai nuoruus, joiden myötä ymmärrämme maailman, ovat siis vuoropuhelun ja diskursiivisen kamppailun tulosta (ks. Gergen 1985; Hacking 2009, 102–133, 139). Artikkelissamme haluamme ”purkaa” ja tehdä näkyväksi sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti itsestäänselvyyksinä esiintyviä väitteitä, joita eduskuntavaaliohjelmissa esitetään suhteessa nuoriin. Kielenkäytön taustalla olevia oletuksia pystyy purkamaan kiinnittämällä huomion kielellisiin valintoihin: puolueet harjoittavat eduskuntavaaliohjelmissaan kielellisiä strategioita suhteessa nuoriin eli valitsevat tiettyjä teemoja, käsitteitä, ilmaisuja ja sanoja puhuessaan nuorista.

Diskurssit ovat aina kontekstisidonnaisia. Eduskuntavaaliohjelmien puhe nuorista on erilaista kuin esimerkiksi puhe nuorisotaloympäristössä. Vaaliohjelmat eivät vain kuvaa nuoria vaan uusintavat tai muuttavat tapamme käsittää nuoret ihmiset (vrt. Jokinen ym. 2016). Diskursseilla on seurauksia: samaan aikaan kuin ne kuvaavat nuoria, ne rakentavat ja tuottavat ilmiötä nimeltä nuoret (ks. Jokinen ym. 2016, 26; Siltaoja & Vehkaperä 2011, 209). Esimerkiksi hyvinvointipuheella on normatiivinen ulottuvuus: se, mitä puolueet ehdottavat tehtäväksi nuorten hyvinvoinnin suhteen, paljastaa, minkä asioiden puolueet ajattelevat olevan ongelmallisia ja kaipaavan muutosta (Aaltonen & Kivijärvi & Myllylä 2019, 309).

Nuoriin liitetyt huolet ja uhat sekä niiden hallinta

Harrikari (2008, 84) on rajannut nuoria koskevan huolipuheen kahteen teemaan. Toimintaa kuvastavia aktiivisia teemoja ovat esimerkiksi rikollisuus, päihteet, kuri, kontrolli ja järjestys. Passiivisia alttiina olemisen teemoja taas ovat esimerkiksi lastensuojelu, pedofilia,

pornografia ja mielenterveysongelmat. Tunnistimme ensivaiheessa vaaliohjelmateksteistä saman huolen kahtiajaottelun: yhtäältä nuoria kuvataan passiivisina ja erilaisille uhkille alttiina ja toisaalta nuoret ovat itse aktiivisia uhkien aiheuttajia. Kiinnitimme analyysissä huomiota erityisesti syihin, joita nuoriin kytkeytyviin uhkiin vaaliohjelmissa liitettiin, sekä näiden uhkien ratkaisuehdotuksiin. Tunnistimme eduskuntavaaliohjelmissa kaksi diskurssia, jotka nimesimme seuraavalla tavalla: *palvelujärjestelmädiskurssi ja nuoret uhkana*-diskurssi.

Palvelujärjestelmä nuorten ongelmien syynä ja ratkaisuna

Eduskuntavaaliohjelmissaan jokainen tarkasteltavana oleva puolue mainitsee jonkin nuoriin kohdistuvan huolenaiheen tai uhkan ja ehdottaa omanlaisiaan, joskin ajoittain hyvin samankaltaisia, ratkaisuehdotuksia uhkan vähentämiseksi tai poistamiseksi. Tästä aukeaa kiinnostava näkökulma myös siihen, kenen vastuulla nuoriin liittyvien huolien ja uhkien hallinnan nähdään olevan. Neljän suurimman puolueen eduskuntavaaliohjelmissa nuoriin ja nuorten hyvinvointiin kytketään monia nuorten omien toimintamahdollisuuksien ulkopuolella olevia huolia ja uhkia, kuten työmarkkinoihin, koulutukseen, yhteiskunnan eriarvoisuuteen ja mielenterveyteen liittyvät ongelmat. Monen palvelujärjestelmädiskurssissa tunnistetun ilmiön alkuperä on globaaleissa prosesseissa, jotka heijastuvat suomalaisen talous- ja sosiaalipoliittiseen järjestelmään. Palvelujärjestelmädiskurssissa näitä uhkia hallitaan julkisrahoitteisen palvelujärjestelmän avulla.

Palvelujärjestelmädiskurssissa palvelujärjestelmä on samaan aikaan nuoriin kohdistuvien huolien ja uhkien tuottaja ja hallitsija. Diskurssin kantavana ajatuksena on,

että suomalainen palvelujärjestelmä huolehtii nuorten hyvinvoinnista ja poistaa nuorten hyvinvointiin liittyvät huolet ja uhkat. Näin ollen palvelujärjestelmän toimimattomuus itsessään aiheuttaa uhkan nuorten hyvinvoinnille, jos se epäonnistuu ehkäisemään nuoriin kohdistuvia uhkia eikä pysty korjaamaan ja hallitsemaan nuoren hyvinvointiin tullutta aukkoa.

On huomionarvoista, että palvelujärjestelmädiskurssi esiintyy kaikkien neljän puolueen vaaliohjelmissa. Käsittelemme seuraavaksi tämän diskurssin ilmenemistä eri puolueilla. Analyysimme etenee perussuomalaisten vaaliohjelmien analyysistä SDP:n ja keskustan kautta kokoomuksen vaaliohjelmiin.

Perussuomalaiset nostaa ohjelmissaan esiin nuorten mielenterveyteen, hammashuoltoon ja seksuaalisuuteen liittyvät teemat. Ohjelmassa ei oteta kantaa siihen, miksi juuri nämä teemat ovat nuorten kannalta keskeisiä, mutta puolue esittää toistuvasti niihin liittyvien palveluiden ja ennaltaehkäisevien toimien kehittämistä:

Erityisesti tulisi perussuomalaisten mielestä puuttua nuorten mielenterveyspalveluiden kohentamiseen ja hammashuollon hoitojonojen purkamiseen. (...) Seksuaaliterveyteen liittyvää valistusta olisi myös lisättävä ja sen tyyliä mahdollisesti harkittava uudestaan. (Perussuomalaiset 2007.)

Perussuomalaisten osalta merkillepantavaa on, että muista puolueista poiketen puolue näkee EU:n uhkana suomalaiselle palvelujärjestelmälle ja näin ollen EU uhkaa myös nuorten hyvinvointia, koska se heikentää palvelujärjestelmän kykyä toimia uhkien hallitsijana:

Alkoholin verotuksen nostaminen on mielestämme kuitenkin keinona utopiaa, jos EU-alueella kokonaisuudessaan alkoholiverotusta ei nostettaisi suomalaiselle tasolle. Viinaralli ulkomailta vain kiihtyisi, eikä esimerkiksi nuorison alkoholinkäyttöä voitaisi kontrolloida edes nykyisellä tavalla. (Perussuomalaiset 2007.)

Esimerkissä on huomionarvoista, että EU esitetään uhkana toteuttaa nuoriin kohdistuvaa kontrollia. Voidaan tulkita, että nuoret ja nuorten juominen toimivat tässä yhteydessä huomion herättäjänä suhteessa EU:n ongelmiin, eikä niinkään omana nuorisopoliittisena kysymyksenä. Samalla tavoin myös maahanmuuttajat esitetään perussuomalaisten ohjelmissa uhkana siten, että heidän katsotaan heikentävän koulutusjärjestelmää ja työmarkkinoita niin, ettei suomalaiselle nuorille järjestetä opetusta ja että ”kotimaisen” työvoiman kysyntä heikkenee:

Ammattikouluissa ei juuri ole suomalaisille nuorille opetusta, ja lukio houkuttelee yhä vähemmän. Kotouttaminen kiinnostaa koulutustahoja ja päättäjiä enemmän kuin se, että suomalaisille työmarkkinoille saadaan osaavaa kotimaista työvoimaa. (Perussuomalaiset 2019.)

SDP puolestaan nostaa vaaliohjelmissaan esiin nuoriin liittyen lasten ja nuorten palvelut, työllisyyden ja esimerkiksi nuorten koulutuksen. Suhteessa nuorten palveluihin SDP:n vaaliohjelmissa korostuu esimerkiksi henkilöresurssien riittämättömyys:

Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien aikuisten määrää on lisättävä. Seuraavan vaalikauden tavoitteena on 10 000 henkilön lisääminen kouluihin ja päiväkoteihin sekä kerhotoimintaan. (SDP 2003.)

Esimerkissä SDP hallitsee lapsiin ja nuoriin liittyviä huolia heidän kanssaan työskentelevien aikuisten määrää lisäämällä eli julkisrahoitteista palvelujärjestelmää vahvistamalla. Tässä tapauksessa palvelujärjestelmää edustavat koulut, päiväkodit ja kerhot. SDP:n vaaliohjelmissa ei esiinny viittauksia esimerkiksi lähipiiriin tai lähimmäisiin nuoriin liittyvien uhkien hallinnassa. Nuoriin liittyvissä uhkissa taustalla on aina palvelujärjestelmä, joka ”suuntaa resursseja”, ”edistää” tai ”tukee”.

Keskustan vaaliohjelmissa palvelujärjestelmän rinnalle nuoriin liitettyjen uhkien aiheuttajana ja hallitsijana nostetaan myös muita vastuullisia tahoja:

Jokainen nuori tarvitsee arvokkuuden, onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia. Osa nuorista uhkaa jäädä näistä paitsi ja on vaarassa syrjäytyä. Silloin lähiyhteisöjen ja yhteiskunnan on puututtava asiaan. Yksi välittävä ja rinnalla kulkeva aikuinen voi riittää. (Keskusta 2019.)

Esimerkissä keskusta nostaa esiin ”paitsi jäämisen” ja syrjäytymisen uhan. Näissä uhkatilanteissa on keskustan mielestä nuoren lähiyhteisöjen, yhteiskunnan ja ”välittävän ja rinnalla kulkevan aikuisen” puututtava asiaan. On keskustalle tyypillistä vastuuttaa tarkemmin määrittelemätöntä ”lähipiiriä” ihmisen hyvinvoinnista (ks. Karjalainen ym. 2017) – lähipiirin määrittelemättömyys siirtää vastuuta nuorten hyvinvointityöstä ikään kuin ”meille kaikille” (ks. Satka ym. 2011, 16). Huomionarvoista on myös keskustan valinta käyttää käsitettä ”yhteiskunta” määritellessään tahoja, jotka ovat vastuussa nuorten syrjäytymiseen puuttumisesta. Yhteiskunta on käsitteenä huomattavasti määrittelemättömämpi kuin valtio (esim. Eräsaari 2000) ja vaaliohjelmasta ei voidakaan lopulta päätellä, kenen keskustan mielestä pitäisi kantaa vastuuta nuorten syrjäytymisuhan ehkäisemisestä.

Kokoomuksen vaaliohjelmissa painottuvat muiden puolueiden tavoin palvelujärjestelmään liittyvät ratkaisut. Kokoomuksen palvelujärjestelmädiskurssi saa kuitenkin paikoin keskustan kanssa yhteneviä painotuksia suhteessa ”lähipiiriin”. Seuraava esimerkki osoittaa, että ”lähimmäiset” nostetaan palvelujärjestelmän ohella vastuuseen nuoriin liittyvien huolien hallinnassa, mutta vain palvelujärjestelmän rinnalle, ei itsenäisesti:

Lähimmäisestä välittäminen kuuluu meille kaikille, mutta tärkeä rooli on myös julkisilla palveluilla ja viranomaisilla. Erityisen huomion kohteiksi on otettava lasten ja nuorten syrjäytymisen torjuminen, jossa tarvitaan yhteisöllisyyttä sekä laajaa moniammatillista yhteistyötä. (Kokoomus 2019.)

Kokoomus nostaa esiin myös ”yhteisöllisyyden” syrjäytymisen torjumisessa. Yhteisöllisyyttä ei määritellä tarkemmin, mutta se rinnastetaan löyhästi moniammatilliseen yhteistyöhön. Vaikka kokoomus luetaan perinteisesti oikeistopuolueeksi (esim. Mickelson 2007, 110), se ei ota irtiottoa julkisesta palvelujärjestelmästä esittämällä, että nuoret itse, heidän lähipiirinsä tai yhteisö olisivat yksinomaan vastuussa esimerkiksi nuorten syrjäytymisen torjunnasta. Julkisten palveluiden, viranomaisten ja moniammatillisen yhteistyön rinnalle tuodaan kuitenkin myös muita vastuullisia tahoja. Kokoomuksen vaaliohjelmissa nuoriin liittyvien esitysten avulla tuodaan esiin ajatus yksilön ja yhteisöjen vastuusta palvelujärjestelmän rinnalla.

Palvelujärjestelmädiskurssi tuo esiin sen, että kaikki neljä puoluetta painottavat hyvinvointipalvelujärjestelmää nuoriin liittämien huolien synnä ja ratkaisuna: kyseessä on systeemilähtöinen ajattelutapa, jossa yksilöt ovat ikään kuin palvelujärjestelmän armoilla. Diskurssissa on kuitenkin puoluekohtaisia painotuseroja. Perussuomalaiset nostaa nuoriin liittyvät teemat ja palvelujärjestelmän puutteet esiin EU:hun ja maahanmuuttoon liittyvien uhkakuvien yhteydessä. Keskusta ja kokoomus nostavat esiin myös määrittelemättömän lähipiirin tai lähimmäisten vastuuta, mutta vain osana palvelujärjestelmää.

Palvelujärjestelmädiskurssissa nuorten elämänculut näyttävät riippuvaisina sille, miten palvelujärjestelmä onnistuu täyttämään sillä asetetut odotukset. Palvelujärjestelmä ikään kuin onnistuu tai epäonnistuu tuottamaan ”osaavaa kotimaista työvoimaa”, ei-syrjäytyneitä ja ei-mielenterveysongelmaisia nuoria.

Nuoret uhkana

Eduskuntavaaliohjelmissa kuvataan myös nuoret itse uhkana omalle hyvinvoinnilleen ja ympäröivälle yhteiskunnalle. Tässä diskurssissa nuoria kuvataan eduskuntavaaliohjelmissa muun muassa rikoksenteekijöinä (kokoomus 1999, keskusta 2007, SDP 2007, perussuomalaiset 2011), päihteidenkäyttäjinä (keskusta 2007, kokoomus 2007, perussuomalaiset 2011, SDP 2019) ja perussuomalaisten vaaliohjelmassa esimerkiksi saatananpalvojina (1999). Diskurssissa nuoret esitetään ryhmänä, joka tuottaa huolia ja uhkia. Siinä missä palvelujärjestelmäpuheessa nuoriin kohdistuvien uhkien syyt ja vastuu niiden hallinnasta kohdistettiin palvelujärjestelmään, nuoret uhkana -diskurssissa nuoret itsessään muodostavat yhteiskunnassa uhkan, joita (tarkemmin määrittelemättömän) yhteiskunnan velvollisuus on hallita sekä nuorten itsensä että koko yhteiskunnan parhaaksi. Analyysimme etenee edellisen luvun tavoin perussuomalaisista kokoomukseen.

Perussuomalaisten vaaliohjelmissa nuoret uhkana -diskurssi näyttäytyy liittämällä nuoret rikolliseen ja poikkeavaan käyttäytymiseen: päihteiden käyttöön, väkivaltaan, vahingontekoihin ja saatananpalvontaan. Tällaisen haitallisen käyttäytymisen ratkaisuksi ei esitetä esimerkiksi nuorten tukemista tai ongelmien ennaltaehkäisemistä palvelujärjestelmävälitteisesti, vaan nuoret muodostavat uhan, jota ”ei saa sallia” ja joka ”on kovin ottein saatava kuriin”:

Jengien ja ryhmien väkivaltaa ja ilkivaltaa sekä vahingontekoa ei saa sallia. (PS 1999.)

Saatananpalvojat ja hautarauhanrikkoajat on kovin ottein saatava kuriin. (PS 1999.)

On huomionarvoista, että perussuomalaisten viittaukset jengeihin, väkivaltaan tai esimerkik-

si saatananpalvontaan ajoittuvat puolueen varhaisiin vaiheisiin ja ensimmäiseen eduskuntavaaliohjelmaan. Puolue ei vielä silloin ollut vakiinnuttanut asemaansa suomalaisessa puoluekentässä – saati nauttanut sellaisia kannatuslukuja kuin 2010-luvun eduskuntavaaleissa. Voidaan tulkita, että puolueen aseman vakiintuminen ja kannatuksen kasvu ovat aiheuttaneet sen, että perussuomalaiset on siirtynyt puhumaan nuorista muiden puolueiden tavoin palvelujärjestelmää painottaen. Samaan aikaan puhe nuorten itsensä aiheuttamista riskeistä ja puhe nuorten ”kuriinlaittamisesta” on jätetty pois vaaliohjelmissa. Esimerkiksi vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmassa nuorten hallintaa tavoitellaan ”tuomareiden koulutuksella” sekä ”nuoriso- ja yhteiskuntapalvelurangaistuksilla” eli kontrollin ja puuttumisen keinoin.

SDP:n ohjelmissa nuoret uhkana -diskurssi tulee esiin erityisesti koulutusteeman kautta. Nuorten katsotaan aloittavan opinnot yhteiskunnan kokonaisedun kannalta liian myöhään ja ratkaisuksi esitetään erilaisia kontrollin keinoja. Nuorten epätarkoituksenmukainen käyttäytyminen, koulutuksen aloittamisen viivästyttäminen, näyttäytyy siis ongelmana, johon vaikuttaminen edellyttää koulutukseen hakeutumisen nopeuttamista, eikä kantaa oteta niinkään siihen, mistä tutkinnon suorittamiseen liittyvät vaikeudet voivat johtua:

Suomalaiset nuoret aloittavat yliopisto- ja ammatikorkeakouluopinnot mediaani-ikänsä 21-vuotiaina, mutta viidennes aloittajista on yli 26-vuotiaita. Myöhäisestä aloittamisesta johtuen tutkinnot suoritetaan iäkkäinä. (SDP 2011.)

Keskusta uskoo vaaliohjelmissaan vahvasti palvelujärjestelmään, mutta ohjelmat sisältävät myös mainintoja nuorista itsestään huolien ja uhkien aiheuttajina. Nuoret uhkana -diskurssissa ei aina ole selvää mikä on nuoren aiheuttaman huolen tai uhkan juurisyy:

Turvata poliisille, muille viranomaiselle ja nuorten kanssa työskenteleville resursseja työhön nuorten rikollisten ja muiden ongelmiin joutuneiden nuorten kanssa. (Keskusta 2007.)

Esimerkkiä voi lukea niin, että nuoret rikolliset konstruoituvat aktiivisiksi ”pahantekijöiksi”, joiden toimintaan poliisin, viranomaisten ja muiden nuorten kanssa työskentelevien tulee puuttua. Toisaalta ilmaisu ”muiden ongelmiin joutuneiden nuorten kanssa” viittaa siihen, että myös rikoksentekeytyminen on jotain mihin ajaututaan ja ”joudutaan” passiivisesti. Joka tapauksessa tällainen nuori, joka itse aktiivisesti toimien tai passiivisesti ajalehtien aiheuttaa yhteiskunnassa uhkan, tulee kontrollin ja puuttumisen keinoin saada kuriin.

Kokoomuksen nuoret uhkana -diskurssissa nuoret aiheuttavat huolta tai uhkaa esimerkiksi toimimalla rikollisesti tai käyttämällä huumeita (Kokoomus 1999 ja 2007). Kokoomus nostaa kutsunnat yhdeksi nuorten itsensä aiheuttamien uhkien torjuntakeinoksi: nuoret naiset halutaan nuorten miesten ohella osaksi kutsuntoja. Kutsuntojen roolia halutaan laajentaa kartoittamaan nuoren tilanne kauttaaltaan. Koko ikäluokan saaminen ”terveys- ja sosiaalitarvituksen” piiriin olisi tehokas nuorten hallinnan väline.

Vahvistetaan kutsuntojen roolia syrjäytymisen torjunnassa ulottamalla ne koko ikäluokkaan ja laajentamalla niiden terveystarkastusta kattamaan nykyistä laajemmin myös nuoren sosiaalista tilannetta. (Kokoomus 2019.)

Nuoret uhkana -diskurssissa keskeistä on kontrolliin tai kurinpitoon liittyvien keinojen esittäminen. Kantaa ei siis oteta siihen, mistä nuorten riskikäyttäytyminen voisi johtua vaan esitetään keinoja ongelmien hallitsemiseksi. Vain perussuomalaisilla esiintyi moraalisen paniikin nostattamisen liittyviä teemoja ja nuoriin liittyvien vakavien uhkakuvien maa-

lailua, mutta näin tapahtuu vain puolueen ensimmäisessä eduskuntavaaliohjelmassa. On huomionarvoista, että nuoret voidaan kokea uhkana sekä rikollisuuden ja esimerkiksi päihdeiden käytön kautta, mutta myös se, että nuoret laiminlyövät koulutuspolkujaan ja valmistuvat ammattiin ”liian myöhään”, nähdään uhkakuvina. Näin ollen lähes kaikista nuoriin liittyvästä voidaan myös vaalikontekstissa olla huolissaan.

Johtopäätökset: eduskuntavaaliohjelmissa ei moraalista paniikkia nuorista

Keskityimme artikkelissamme tutkimaan sitä, minkälaisia huolia ja uhkia nuoriin ja nuorten hyvinvointiin nähdään kohdistuvan ja miten näitä huolia ja uhkia pyritään hallitsemaan neljän suurimman puolueen eduskuntavaaliohjelmissa. Analyysimme mukaan, ja aiempien tutkimuksien havaintoja mukaillen, nuoret näyttäytyvät eduskuntavaaliohjelmissa sekä passiivisesti huolille ja uhkille alttiina että aktiivisina huolien aiheuttajina. Jatkoimme analyysiä kiinnittämällä huomiomme ratkaisuehdotuksiin, joita puolueet vaaliohjelmissaan ottavat käyttöön suhteessa nuoriin kohdistamiinsa huolenaiheisiin. Tunnistimme eduskuntavaaliohjelmista kaksi diskurssia, jotka nimesimme palvelujärjestelmädiskurssiksi ja nuoret uhkana -diskurssiksi. Ensimmäisessä diskurssissa nuoret nähdään passiivisina palvelujärjestelmän kohteina ja nuorten ongelmien ratkaisuna nähdään palvelujärjestelmän kehittäminen. Jälkimmäisessä diskurssissa nuoret itse aiheuttavat uhan omalle hyvinvoinnilleen ja ratkaisuksi esitetään hallinnan ja kontrollin keinoja.

Palvelujärjestelmädiskurssi esiintyy kaikkien neljän puolueen ohjelmissa, eivätkä puolueiden väliset erot tämän diskurssin sisällä olleet suu-

ria. Puhuessaan palvelujärjestelmästä nuoriin liittyvien huolien syynä ja ratkaisuna perussuomalaiset ja SDP painottavat pelkästään palvelujärjestelmää, keskusta ja kokoomus nostavat esiin myös (tarkemmin määrittelemättömän) nuorten lähipiirin tai lähimmäisen. Tämä on linjassa aikaisemman eduskuntavaaliohjelmattutkimuksen kanssa: neljä suurinta puoluetta tukeutuvat laajasti vaaliohjelmissaan julkisrahoitukseen palvelujärjestelmään puhuessaan hyvinvoinnista, kansalaisista, lapsista ja vanhuksista – ja tämän tutkimuksen mukaan myös puhuessaan nuorista.

Nuoret uhkana -diskurssissa nuoret itse näyttäytyvät uhkana omalle hyvinvoinnilleen. Pääsääntöisesti puolueet esittävät nuorten itse itselleen aiheuttamien uhkien hallintakeinoksi kontrollin ja hallinnan keinoja, kuten poliisin ja kutsuntojen laajentamisen. Aineistosta nousee esiin muusta vaaliohjelmapuheesta poikkeava perussuomalaisten varhainen vaaliohjelma, jossa nuoret on ”kovin ottein laitettava kuriin” eikä vahingontekoja ”saa sallia”. Puolue ei määrittele ”kuriinlaintajaa” lainkaan.

Lähdimme tutkimuksessamme liikkeelle muun muassa Harrikarin (2008) tunnistamasta ilmiöstä: nuorista on tullut erityisen huolen, puuttumisen ja kontrollin kohteita, on puhuttu jopa moraalista paniikista (emt., 22). Harrikari on siis tunnistanut voimakkaan populistisen nuorisopuheen. Tätä taustaa vasten on yllättävää, että tätä populistista ”nuoret kuriin” puhetta löytyi vaaliohjelmissa vain vähän. Sen sijaan puolueet puhuvat nuorista lähes pelkästään palvelujärjestelmän ja yhteiskunnan kontrollijärjestelmän kautta. Toisin sanoen tutkimuksemme tuo esiin sen, että neljä suurinta suomalaista puoluetta tekevät vaaliohjelmissaan politiikkaa ennen muuta palvelujärjestelmällä, ei populistisella ”tunnepuheella” suhteessa nuoriin.

Samalla kun nuoriin liitetyt riskit ja niiden ratkaisut kietoutuvat palvelujärjestelmään (mukaan lukien kontrollin ja hallinnan kei-

not), ollaan tutkijoiden mukaan (esim. Häikiö 2010) universaalia palvelujärjestelmää Suomessa murtautamaan. Vastuu hyvinvoinnista on siirretty yhä vahvemmin ihmisille itselleen, perheelle tai läheisille. Tästä muodostuu ristiiriita: eduskuntavaaliohjelmissa ladattu lupaus nuoriin liitettyjen riskien hallitsemisesta palvelujärjestelmää kehittämällä ja vahvistamalla ei välttämättä toteudukaan. On mielenkiintoista, että tämä lupaus palvelujärjestelmän kehittämisestä ja vahvistamisesta rakentuu kaikkien neljän puolueen vaaliohjelmissa; näin ollen äänestäjälle muodostuu kuva, että palvelujärjestelmä on ”turvassa” äänestää hän mitä puoluetta tahansa.

Tutkimuksessa sovellettiin kriittistä diskurssianalyysiä, jolloin vaaliohjelmateksteissä puolueiden käyttöönottamat diskurssit otetaan ”tosissaan”: puhuvat nuorista ovat sosiaalisia konstruktioita, joiden todellisuutta rakentavaan luonteeseen ei välttämättä arjessaan kiinnitä huomioita. Tällöin niiden ”itsestäänselvyys” jää huomioimatta. Tutkimuksemme perusteella vaaliohjelmapuhekontekstissa on itsestään selvää puhua nuoriin liitettyjen huolien ja uhkien yhteydessä palvelujärjestelmää painottaen ja toissijaisesti nuorista itsestään huolien aiheuttajana.

”Moraalisen paniikin” puuttuminen eduskuntavaaliohjelmista kertoo siitä, että nuoriin liitettävät diskurssit ovat erilaisia eri konteksteissa. Nuorista puhutaan päivänpoliittisessa keskustelussa tai eduskunnassa erilaisin äänenpainoin kuin eduskuntavaaliohjelmissa. Nuoria ei siis ole Suomessa juurikaan valjastettu politiikan teon välineeksi sinänsä, vaan puolueet puhuvat nuorista pääasiassa palvelujärjestelmäviitekehetyksessä. Voidaan tulkita, että puolueet ovat katsoleet tämän takaavan parhaan menestyksen eduskuntavaaleissa, ja että äänestäjiin ei Suomessa vetoa paheksuvat, moralisoivat tai syyttävät puhuvat.

Jatkotutkimusaiheena voidaan mainita nuorten oman osallisuuden toteutuminen

vaaliohjelmaprosesseissa ja nuorten kokemusten esiintyminen ohjelmateksteissä. Kun puhe nuorista on pitkälti puhetta palvelujärjestelmästä, niin mitä se peittää alleen? Vaaliohjelmista tuntuu puuttuvan kokonaan kansalaisyhteiskunnanäkökulma ja nuorten mobilisointi. Nuoria ei puhutella esimerkiksi nykyisinä tai tulevina äänestäjinä, vaan he esiintyvät toimenpiteiden kohteina. Lisäksi olisi hedelmällistä tarkastella sitä, miten eduskuntavaaliohjelmien palvelujärjestelmä lupaus toteutuu vaalien jälkeen kirjoitettavissa hallitusohjelmissa.

Viitteet

- 1 Kuitenkin poikkeuksia on, kuten nuoriin liittyvän puheen osalta sekä keskusta että SDP molemmat mainitsevat ohjelmissaan tutkimustuloksen, jonka mukaan syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle 1,2 miljoonaa euroa elämänsä aikana. Tutkimustulosta ei lähteistetä.

Tutkimusaineisto

- Keskusta 1991. Keskustan vaalijulistus.
- Keskusta 1995. Puolueen keskeisimmät vaaliteemat: Yrittäjyys, työllisyys ja oikeudenmukainen hyvinvointi.
- Keskusta 1999. Omistamisella on väliä.
- Keskusta 2003A. Suomen Keskusta. Vaaliohjelma – Koko Suomen voimavarat käyttöön – Keskustan vaaliohjelma.
- Keskusta 2003B. Kannanotto. Puoluevaltuuskunta 24.11.2002 Vantaalla. Keskusta eduskuntavaaleissa 2003: Valoisampi vaihtoehto.
- Keskusta 2007. Suomen Keskusta. Vähän kuin itseäsi äänestäisit. Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007–2011.
- Keskusta 2011. Suomen Keskusta. Vaaliohjelma vuoden 2011 eduskuntavaaleihin.
- Keskusta 2015. Suomen Keskusta r.p. Eduskuntavaalit 2015.
- Keskusta 2019. Keskustan vaaliohjelma. Eduskuntavaalit 2019.
- Kokoomus 1991. Eduskuntavaalit 1991. Kokoomuksen vaalitavoitteet.

- Kokoomus 1995. KANSALLINEN KOKOOMUS. Järvenpää 28.1.1995. Vaalikampanjan avaus – vaalitavoitteita.
- Kokoomus 1999. Puoluehallitus 7.4.1998. Vaalilupaus.
- Kokoomus 2003. TAVOITTEENA PAREMPI ARKI – KOKOOMUKSEN KUUDEN KOHDAN OHJELMA.
- Kokoomus 2007. Vastuullinen markkinatalous ja sen vaikutukset suomen tulevaisuuteen.
- Kokoomus 2011. Matkaopas hyvinvointivaltiosta paremmintovaltioon. Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2011.
- Kokoomus 2015. Jos vanha tapa ei toimi, tarvitaan KORJAUSLIKE.
- Kokoomus 2019. Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2019: Luotamme Suomeen.
- Perussuomalaiset 1999. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 1999. Oikeutta ja turvallisuutta Suomen kansalle.
- Perussuomalaiset 2003. Perussuomalaisten Eduskuntavaaliohjelma 2003.
- Perussuomalaiset 2007. Perussuomalaiset r.p. Eduskuntavaaliohjelma 2007. Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta!
- Perussuomalaiset 2011. Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2011.
- Perussuomalaiset 2015. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma.
- Perussuomalaiset 2019. Äänestä Suomi takaisin.
- SDP 1991. Sinulle, suomelle, Euroopalle. Sdp, tavoitteita vaalikaudelle 1991–1994.
- SDP 1995. Uuden vastuun aika.
- SDP 1999. Eduskuntavaalit 1999. Tavoitteena täydytyöllisyys. Vaalijulistus.
- SDP 2003. SDP:n vaaliohjelma 2003. Varma vaihtoehto – työllä turvaamme hyvinvointiyhteiskunnan.
- SDP 2007. Vaaliohjelma. Reilu Suomi – työtä ja välittämistä.
- SDP 2011. TYÖN JA OIKEUDENMUKAISUUDEN PUOLESTA.
- SDP 2015. Suunta Suomelle. Työtä, tasa-arvoa ja turvallisuutta. SDP:n vaaliohjelma.
- SDP 2019. Tulevaisuuslinja. Sdp:n vaalitavoitteita. Ja muutoksen suunta 2030.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Myllylä, Martta (2019) Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (3), 301–311.
- Bauman, Zygmunt (1995) *Life in Fragments. Essays in Post-modern Morality*. Oxford & Cambridge: Blackwell.

- Benekos, Peter J. & Merlo, Alida V. (2008) Juvenile justice: The legacy of punitive policy. *Youth Violence and Juvenile Justice* 6, 28–46.
- Chaney, Paul (2015) Popularism and Punishment or Rights and Rehabilitation? Electoral Discourse and Structural Policy Narratives on Youth Justice: Westminster Elections, 1964–2010. *Youth Justice* 15 (1), 23–41.
- Eräsaari, Risto (2000) Sosiaalipolitiikan viitekehys: aika, yhteiskunta, yhteisö, maailma. Teoksessa Eija Nurminen (toim.) *Sosiaalipolitiikan lukemisto*. Helsinki: Palmenia, 35–64.
- Fairclough, Norman (2001) The Discourse of New Labour: Critical Discourse Analysis. Teoksessa Margaret Wetherell & Stephanie Taylor & Simeon J. Yates (toim.) *Discourse as Data. A Guide for Analysis*. Sage Publication Ltd, 229–266.
- Fairclough, Norman & Mulderrig, Jane & Wodak, Ruth (2011) Critical Discourse Analysis. Teoksessa van Dijk, Teun A. (toim.) *Discourse Studies. A Multi-disciplinary introduction*. Toinen painos. London: Sage Publication Ltd, 357–378.
- Faucher, Chantal (2009) Fear and loathing in the news: a qualitative analysis of Canadian print news coverage of youthful offending in the twentieth century. *Journal of Youth Studies* (12) 4, 439–456.
- Foucault, Michel (2005 [1969]) *Tiedon arkeologia*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.
- Fougner, Tore (2006) The state, international competitiveness and neoliberal globalisation: is there a future beyond the competition state? *Review of International Studies* 32, 165–185.
- Gergen, Kenneth J. (1985) The social constructionist movement in modern psychology. *American Psychologist* 40 (3), 266–275.
- Hacking, Ian (2009) *Mitä sosiaalinen konstruktionismi on?* Tampere: Vastapaino.
- Harrikari, Timo (2008) *Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 87.
- Harrikari, Timo (2011) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden pahoinvointi eduskuntaesitysten valossa vuosina 1970–2006. Teoksessa Mirja Satka & Leena Alanen & Timo Harrikari & Elina Pekkarinen (toim.) *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino.
- Hogeveen, Bryan (2005) ‘If we are tough on crime, if we punish crime, then people get the message’: Constructing and governing the punishable young offender in Canada during the late 1990s. *Punishment & Society* 7(1), 73–89.
- Hughes, Josiah & Wright, Isiah (2010) *Runaway and Homeless Youth*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Häikiö, Liisa (2010) The Diversity of citizenship and democracy in local public management reform. *Public Management Review* 12 (3), 363–384.
- Hänninen, Kaija (2014) Työpajanuorten kokemus ja unelma työelämästä. Teoksessa Miika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen & Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jäntti (toim.) *Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot vuosikirja 2014*. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 122–133.
- Jallinoja, Riitta (2006) *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskursisianaalysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 25–50.
- Julkunen, Raija (2017) *Muuttuvat hyvinvointivaltiot. Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot reformoitavina*. Jyväskylä: SoPhi.
- Kananen, Johannes (2008) Kilpailukyky ja tuottavuus 2000-luvun sosiaalipolitiikassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (3), 239–249.
- Kantola, Anu (2006) Suomea trimmaamassa: suomalaisen kilpailuvalltion sanastot. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.) *Uusi jako*. Helsinki: Gaudeamus, 156–178.
- Karjalainen, Anne-Maria & Luodonpää-Manni, Milla & Laippala, Veronika (2017) Hyvinvointivaltio ja kielitietoisuus: Hyvinvoinnin diskurssit neljän suurimman puolueen eduskuntavaaliohjelmassa. Teoksessa Sirkku Latomaa & Emilia Luukka & Niina Lilja (toim.) *Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 75. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFInLA, 114–132.
- Karjalainen, Anne-Maria & Pietilä, Ilkka & Ukkonen-Mikkola, Tuulikki (2020) Hyvinvointivaltiokansalaisuusdiskurssit neljän suurimman puolueen eduskuntavaaliohjelmassa 1991–2019. *Politiikka* 62 (3), 225–250. <https://doi.org/10.37452/politiikka.89052>
- Karjalainen, Anne-Maria & Ukkonen-Mikkola, Tuulikki & Luodonpää-Manni, Milla & Pietilä, Ilkka (2021) Lasten ja vanhusten toimijuus: diskursiianalyysi neljän puolueen eduskuntavaaliohjelmista. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 29 (1), 4–20. <https://doi.org/10.30668/janus.80298>
- Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura (2014) Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-

- osaisuus. Teoksessa Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2014*. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki: Yliopistopaino, 160–177.
- Kettunen, Pauli (2003) Yhteiskunta. Teoksessa Matti Hyvärinen & Jussi Kurunmäki & Kari Palonen & Tuija Pulkkinen & Henrik Stenius (toim.) *Käsitteet liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 167–212.
- Koiranen, Ilkka & Koivula, Aki & Mickelsson, Rauli & Saarinen, Arttu (2019) Kenen joukoissa seisot ja kenen puolesta toimit? SDP:n ja vihreiden puoluekokoukset edustavuuden näkökulmasta. *Politiikka* (61) 4, 308–336.
- Kääriäinen, Juha & Rostila, Ilmari & Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Korkiamäki, Riikka (2005) Nuorten masentuneisuudesta ja rikekäyttäytymisestä sosiaaliseen pääomaan. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (1), 28–41.
- Lee, Nick (2001) *Childhood and Society. Growing up in an age of uncertainty*. Maidenhead: Open University Press.
- Merrick, Joav & Shek, Daniel T.L. & Deverensky, Jeffrey L. (2011) *Youth Gambling: The Hidden Addiction*. Berlin: De Gruyter.
- Mickelsson, Rauli (2007) *Suomen puolueet. Historia, muutos ja nykypäivä*. Tampere: Vastapaino.
- Noppari, Elina (2014) *Mobiilimaksut: Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos*, osa 3. Journalismin, median ja viestinnän tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto.
- Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka (2001) *Valtavirran tuola puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 18 & Sitran julkaisusarja 241.
- Palola, Elina & Hannikainen-Ingman, Katri & Karjalainen, Vappu (2012) Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (3), 310–315.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1990) Discourse: noun, verb or social practice? *Philosophical Psychology* 3 (2), 205–219.
- Pynnönen, Anu (2013) *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. N:o 379/2013 working paper. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Pynnönen, Anu (2015) *Varjosta valokeilaan. Kriittisiä diskurssianalyyskejä huonosta johtamisesta*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Pörhölä, Maili (2008) Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – Miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaisuhteille? Teoksessa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolo -vuosikirja 2008*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 84, 94–104.
- Raitasalo, Kirsimarja & Härkönen, Janne (2019) *Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen -ESPAD-tutkimus 2019*. THL –TILASTORAPORTTI 40 | 20.
- Remes, Liisa (2003) *Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Remes, Liisa (2004) *Diskurssianalyysin kolme traditiota*. Menetelmäartikkelit. www.metodix.com (Viitattu 30.6.2021.)
- Saari, Juho (2006a) Sosiaalipolitiikka. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Suomen malli – Murroksesta menestykseen?* Helsinki: Yliopistopaino, 227–261.
- Saari, Juho (2006b) Suomen mallin tulevat haasteet. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Suomen malli – Murroksesta menestykseen?* Helsinki: Yliopistopaino, 326–378.
- Saari, Juho (2010) *Yksinäisten yhteiskunta*. Helsinki: WSOY.
- Saarikkomäki, Elsa & Kivivuori, Janne (2013) Young People as Objects of Police Control in a Nordic Context: Who Are the Socially Visible Targets? *European Journal of Criminal Policy Research* 19, 351–368.
- Saarinen, Arttu & Salmenniemi, Suvi & Keränen, Harri (2014) Hyvinvointivaltiosta hyvinvoivaan valtioon. Hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessa diskurssissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (6), 605–618.
- Satka, Mirja & Eydal, Gudny Björk (2004) The History of Nordic Welfare Policies for Children. Teoksessa Helene Brembeck & Barbro Johansson & Jan Kampmann (toim.) *Beyond the competent child. Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies*. Roskilde: University Press, 33–62.
- Satka, Mirja (2009) Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (2009): 1, 17–32.
- Satka, Mirja & Alanen, Leena & Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (2011) Esipuhe. Teoksessa Mirja Satka & Leena Alanen & Timo Harrikari & Elina Pekkarinen (toim.) *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino, 7–9.
- Siltaoja, Marjo & Vehkaperä, Meri (2011) Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Jyväskylä: Hansaprint, 206–231.
- Sipilä, Jorma (2011) Hyvinvointivaltio sosiaalisena

- investointina: älä anna köyhälle kalaa vaan koulutus! *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (4), 359–372.
- Sotkasiira, Tiina (2018) Lähtemisen pakot ja mahdollisuudet syrjäseuduilla. Pakolaistaustaisten nuorten asuinpaikkavalinnat viranomaispuheen kohteena. *Nuorisotutkimus* 36 (3), 5–22.
- Strandell, Harriet (2010) From Structure–Action to Politics of Childhood: Sociological Childhood Research in Finland. *Current Sociology* 58 (2), 165–185.
- Strandell, Harriet (2012) *Lapset iltapäivätoiminnassa. Koululaisten valvottu vapaa-aika*. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Tanskanen, Antti & Danielsbacka, Mirkka (2007) Pajapahnan pohjimmaisille. Huono-osaisimmille suunnatusta työpajatoiminnasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (5), 522–531.
- van Dijk, Teun A. (1993) Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society* 4 (2), 249–283.
- van Dijk, Teun A (2010) Critical Discourse Analysis. Teoksessa Deborah Schiffrin, Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton (toim.) *The Handbook of Discourse Analysis*. New Jersey: Wiley, 466–487.
- Wright, Katie & McLeod Julie (2015) *Rethinking Youth Wellbeing. Critical Perspectives*. Singapore: Springer.

Suomalainen ”kilju-stoori”

Muistelun maisema kirjoitetuissa nuoruuden kiljumuistoissa

Mikko Salasuo

Kiljulla on ollut ainakin sadan vuoden ajan paikka suomalaisten nuorten kulttuurissa. Erityisen suosittua kiljun juominen oli 1970-luvulla ja vielä 1990-luvulla noin joka kymmenes 15–16-vuotias kertoi juoneensa kiljua viimeisen kuukauden aikana. Kiljuperinne alkoi hiipua vuosituhaten taitteessa ja nykyään vain muutama prosentti nuorista kertoo juovansa kiljua. Vaikka kilju on koskettanut kymmenien tuhansien nuorten elämää, on kiljukulttuuri tutkimusaiheena jäänyt näkymättömäksi alkoholi- ja nuorisotutkimuksen välimaastoon. Kaunokirjallisia kuvauksia lukuun ottamatta kiljukulttuuri on unohduksiin painuva kulttuurinen perinne. Artikkelissa paikataan tutkimuksessa olevaa aukkoa tarkastelemalla nuorten kiljokokemuksia ja -muistoja aina 1960-luvulta nykypäivään asti. Aiheeseen tarttumisen mahdollistavat 521 kirjoitettua kiljumuistelua, jotka kerättiin Nuorisotutkimusverkoston vuonna 2019 toteuttamasta ”Kilju-stoorit”-muistitietokeräyksestä. Artikkelissa kysytään, millaisia kulttuurisia ja sosiaalisia merkityksiä kiljun valmistamiselle ja juomiselle annetaan muisteluissa ja millainen muistamisen maisema kiljumuisteluista rakentuu. Aineistolähtöisellä otteella muisteluista nousevat esiin nuoruuden ainutkertaiset kiljokokemukset, mutta muistamisen sosiaalinen maisema on lopulta hämmästyttävän yhtenäinen. Artikkelin lopussa aineistosta konstruoidaan nuoruuden kiljumuistelun tyyppitarina: Suomalainen ”kilju-stoori”. Kiljumuisteluista paljastuu merkitysrikas sosiaalinen maailma. Noin 15 ikävuoteen ajoittuvista kiljumuisteluista aukeaa näkymä nuoruuden salattuun seremoniaan ja kiellettyyn leikkiin. Tärkeää siinä ei ole humala vaan jännityksen, innostuksen, riemun, kielletyn tekemisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteet ja kokemukset. Tämä tunnekuvasto yhdistyy muisteluissa sellaiseen nuoruuden maisemaan, johon kuuluvat kotiseutu, kaverit, kesä, tytöt, pojat, punk, ensimmäiset humalakokemukset, bileet ja huolettomuus.

Asiasanat: kilju, nuorisokulttuuri, muistitieto, juomatavat, sosiaalihistoria

Sokeria, hiivaa, vettä ja poika porisemaan. Kiljusta käytettävä nimitys ”poika” tuli tunnetuksi Väinö Linnan Tuntemattomassa sotilaassa, kun Määttä, Vanhala ja Rokka pistivät lepöpäivänä omatekoisen alkoholijuoman käymään (Linna 1954/2007, 274). Valmis kilju nautittiin ”kakistellen” ja ”yökötellen” Mannerheimin syntymäpäivänä, ja lähes koko joukkue oli ympäröivänsä (mt., 274–279).

Linnan (1954/2007, 274) kuvaus kiljua juovista sotamiehistä ei ole pelkkää fiktiota, sillä kotitekoisen alkoholin valmistaminen ja nauttiminen on Suomessa ikaikainen perinne (Granberg 1986; Pulkkinen & Wist 2017). Kiljun juomisesta on kannettu huolta ainakin 1910-luvulta lähtien, jolloin aiheesta alkoi ilmestyä sanomalehtikirjoituksia (Digi.kansalliskirjasto.fi). Vielä 1970-luvulla noin joka kymmenes suomalainen mies kertoi juoneensa kiljua viimeisen vuoden aikana ja lähes joka viides valmistaneensa sitä joskus (Simpura 1977; Österberg 1995). Suosittua kiljun juominen oli myös nuorten keskuudessa, sillä 1970-luvun huippuvuosina lähes joka viides 15–21-vuotias poika kertoi juoneensa kiljua viimeisen vuoden aikana (mt.).

Vahva suomalainen kiljuperinne alkoi hiipua vasta vuosituhatosen taitteessa, kun laillisen alkoholin saatavuus parani ja matkustajatuonti lisääntyi (Karlsson & Österberg 2010). Tämä näkyi myös nuorten keskuudessa. Kun vielä vuosituhatosen taitteen korvulla 6–12 prosenttia 15–16-vuotiaista kertoi juoneensa kiljua viimeisen kuukauden aikana, oli vastaava osuus vuonna 2015 enää kolme prosenttia ja vuonna 2019 hieman alle kolme prosenttia. (Ks. Raitasalo & Huhtanen & Miekkala 2015, 61; Raitasalo 2020.) Mikäli sama trendi jatkuu, ”poika” porisee 2020-luvulla yhä harvemman teinin vaatekaapissa.

Kiljun juominen ja valmistaminen on ollut vuosikymmenten ajan osa suomalaista alkoholikulttuuria (esim. Mäkelä 1974;

Österberg 1989; Raitasalo & Huhtanen & Miekkala 2015, 61). Aihetta on kuitenkin tutkittu hyvin vähän eikä nuorten kiljun juomistilanteista ole tehty lainkaan tutkimusta. Olemassa oleva tutkimus rajautuukin määrällisiin tarkasteluihin, joissa kilju jää lähinnä tilastomerkinä tai sivulausehuomioksi (mt.). Kiljun juominen ja valmistaminen viihtelee silloin tällöin kaunokirjallisuudessa ja tietokirjoissa, mutta niissäkin yksittäisinä kuvauksina juomistilanteesta ja juomisen seurauksista (esim. Linna 1954/2007, 274; Pulkkinen & Wist 2015; Similä & Vuorela 2015).

Tässä artikkelissa pyritään paikkaamaan tutkimuksessa olevaa aukkoa. Artikkelissa tarkastellaan nuorten kiljukokemuksia ja -muistoja aina 1960-luvulta nykypäivään. Aiheeseen tarttumisen mahdollistavat 521 kirjoitettua kiljumuiistelua, jotka kerättiin Nuorisotutkimusverkoston vuonna 2019 toteuttamassa ”Kilju-stoorit” -muistitietokeräyksessä. Artikkelissa kysytään, millaisia kulttuurisia ja sosiaalisia merkityksiä kiljun valmistamiselle ja juomiselle muisteluissa annetaan ja millainen muistamisen maisema kiljumuistelusta rakentuu (ks. Nora 1996; Häkkinen 2019; myös Apo 2001). Näihin kysymyksiin vastaamalla artikkelissa kontruoidaan nuoruuden kiljumuiistelun tyyppitarina (ks. Roos 1987), aineiston kaikista muisteluista rakentuva keskiarvokertomus tai ideaalityyppi (Weber 1980 [1904]): suomalainen ”kilju-stoori” – unohtamatta kuitenkaan erityisiä ja ainutkertaisia kiljukokemuksia.

Artikkeli kiinnittyy osaksi suomalaista nuoriso- ja päihdetutkimusta sekä ammentaa sosiaalishistorian menetelmistä (esim. Haapala 1989; Peltonen 2010; Häkkinen 2019). Nuoriso- ja alkoholitutkimuksen traditioita on usein hyödynnetty rinnakkain, kun tarkastelun kohteena ovat olleet nuorten päihdeiden käytön sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset ja käytännöt (esim. Salasuo 2004;

Tigerstedt 2007; Maunu 2014). Artikkelissa liikutaan myös muistelemisen ja kollektiivisen muistin käsitemaastossa, jolloin yksityiskohtia tärkeämpiä ovat kokemukset ja tapa merkityksellistää nuoruuden kiljukokemuksia (Halbwachs 1992). Artikkelin lopussa esitettävä tyyppitarina on ennen kaikkea suomalainen ”kilju-stoori” sellaisena kuin se elää muistelijoiden mielessä (esim. Fingerroos ym. 2006).

Inspiraatio kiljua koskevaan aineiston keruuseen ja tutkimukseen syntyi kansainvälisessä nuorisotutkimuksessa 2000-luvulla käydyssä keskustelussa nuorten ”tee-se-itse”-eetoksesta (esim. Spencer 2008; Bennett & Guerra 2019). Vahvasti angloamerikkalaisesta kulttuuripiiristä ja kaupunkitilan kaupallistumisesta virinneen keskustelun useat paradigmat olivat hankalasti sovitettavissa suomalaisen nuorisokulttuuriin – nuoria ei Suomessa ole karkotettu kaupunkitilasta ehdottomin kielloin ja esimerkiksi musiikin tekemisen kaltaisia harrastuksia tuetaan kuntien nuorisotyössä. Näin ollen erityinen suomalainen näkökulma tee-se-itse-eetokseen piti etsiä muualta. Tärkeä avaus tähän oli Susan Birdin, Malin Fransbergin ja Vesa Peipisen (2016) artikkeli sillan alla Helsingissä sijainneesta tee-se-itse-saunasta kaupunkitilan käyttönä ja haltuunottona. Kyseisen artikkelin ja aihepiirin jatkopohdinta johti kiljun löytämiseen suomalaisen tee-se-itse-kulttuurin ja -eetoksen erikoisuutena ja ilmentymänä. Kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä, jonka historia koskee laajasti ja monin tavoin entisiä ja nykyisiä nuoria. Kiljumuistot ovatkin uusi ja antoisa ikkuna nuorten sosiaaliseen ja kulttuuriseen maailmaan sekä tee-se-itse-eetokseen.

Kiljumuisteluiden lukeminen sekä merkitysten ja käytäntöjen etsintä

Tavoista hyödyntää muistitietoa ja muisteluaineistoja tutkimuksessa on keskusteltu viime vuosina paljon. Keskustelun polttopisteessä on ollut kysymys, voiko muistitietoa käyttää faktanomaisena todistuksena siitä, mitä menneisyydessä todella tapahtui. Historiantutkijat ovat olleet aiheesta varsin yksimielisiä ja tuoneet vahvasti esiin sen, että muistitieto kertoo ennen kaikkea kertojasta ja hänen tavastaan kertoa kokemistaan tapahtumista. Muistitiedon vahvuus ja heikkous onkin siinä, ettei se kerro, mitä todella tapahtui vaan sen mitä tapahtumien kokija ajattelee tapahtuneen ja kuinka hän tulkitsee tapahtumia. (Teräs 2018.)

Muistitietotieto sopii sellaisiin menneisyyttä käsitteleviin tutkimusongelmiin, joissa pyritään selvittämään ihmisten tapoja kertoa omista kokemuksistaan ja antaa menneisyydelleen merkityksiä (Portelli 2002, 67–70; Fingerroos 2006, 63). Muisteluissa on paljon ”objektiivista”, sillä niissä esiintyvät ajankohdat, paikat, tilat ja ihmiset kiinnittävät muistelun yleensä johonkin todelliseen menneisyyden hetkeen, tilanteeseen ja paikkaan. Toinen paikalla ollut henkilö voisi muistaa kiljun juomiseen liittyvän tapahtuman hieinan toisin ja sijoittaa sen eri vuoteen, mikä ei kuitenkaan tee kummankaan muistelijan tarinaa vääräksi tai virheelliseksi. Molemmiin tavoin muistettuna kertomukset sisältävät vihjeitä todellisista tapahtumista sekä tuovat esiin sosiaalisia ja kulttuurisia merkitysrakenteita (Portelli 2006).

Ihminen luo menneisyyttään muistellesaan sosiaalisia ja fyysisiä muistin maisemia (Nora 1996). Niissä muisteltava tapahtuma tai asia kytkeytyy tiettyyn aikaan ja paikkaan, mutta myös ihmisiin, tunteisiin, sosiaalisiin ti-

lanteisiin ja suhteisiin. Muistin maisemat ovat sosiaalisia konstruktioita, kunkin muistelijan rakentamia yhteyksiä ajan, paikan ja asioiden välille, jotka välittävät, uusintavat ja muovavat kulttuurisia viestejä ja merkitysrakenteita. Muistelun tai muistamisen maisemaksi tässä artikkelissa kutsutaan muistelijoiden omista maisemista analyysissä rakentuvaa kollektiivisempaa maisemaa. Se on nuoruuden muistelun fyysinen ja sosiaalinen maisema, jossa suomalaisten kiljumuistot elävät.

Kiljumuisteluiden 521 kertomuksesta löytyy enemmän yhteistä kuin erityistä. Kunkin kirjoittajan oma muisto on oma ja ainutlaatuinen, mutta kertomuksissa toistuvat käytänteet, performanssit, jäljet, johtolangat ja kuvaukset ovat hämmästyttävän samankaltaisia (ks. Fingerroos 2010). Atlas-Ti-ohjelmalla analysoituna ja jäsennehtynä kiljumuisteluista rakentuu pikemminkin yksi tai kaksi kuin useita muistamisen maisemaa (ks. Nora 1996; Häkkinen 2019). Tämä viittaa siihen, että kiljun juomiseen ja valmistamiseen liittyvä piilottelu ja salaaminen suuntaavat muistelijoina tulkitsemaan toimintaa rajatussa kulttuurisessa ja sosiaalisessa maisemassa – vaatekaappien ja varastojen varjoissa, nuorten keskinäisinä salaisuuksina ja jännityksen sävyttämisenä nuoruuden kokeiluna (ks. Häkkinen & Salasuo 2015). Muistamisen maisemat eivät juurikaan muutu kertojan iän, tapahtuman ajankohdan tai tapahtumisen maantieteellisen paikan mukaan vaan näyttävät analyysissä pikemminkin jaettuina muistamisen tapoina (esim. Halbwachs 1992). Eroavaisuuksia toki on, mutta tässä artikkelissa kiinnostus kohdistuu nimenomaan yhdenmukaisuuksiin ja samankaltaisuuksiin, joista rakentuu nuoruuden kiljumuistelun tyyppitarina: suomalainen kilju-stoori (ks. Roos 1987).

Nuorisotutkimusverkoston toteuttama ”Kilju-stoorit”-muistitietokeräys oli avoinna vuoden 2019 helmikuusta syyskuuhun. Keräys sai huomiota mediassa (esim. Mansikka/

HS 2019), joka selittää osaltaan muisteluiden suurta lukumäärää (521). Kirjoitettujen muisteluiden pituus vaihtelee muutamasta rivistä liuskan mittaisiin kertomuksiin. Kaikkiaan aineistoa kertyi 200 Webropolin raportointiin tarkoitettua sivua. Vastaajista 55 prosenttia identifioitui miehiksi, 43 prosenttia naisiksi ja 2 prosenttia muuksi. Vanhin vastaaja oli syntynyt vuonna 1940 ja nuorin vuonna 2003. Kiljumuisteluiden tapahtumapaikkoina olivat yhtä lailla suuret kaupungit kuin pienet maaseutukunnat – edustettuna oli koko Suomi.

Keruu toteutettiin anonyymina siten, että vastaajilta kysyttiin ainoastaan syntymävuosi ja sukupuoli sekä muistelun tapahtumapaikka. Anonymiteetti oli nostettu kyselyn johdantotekstiin, jossa luki seuraavasti: ”Mikäli tekstissä on henkilötietoja, tutkijat muokkaavat muistelut anonyymeiksi ja poistavat muutoinkin kaikki henkilöiden tunnistamisen mahdollistavan sisällön”. Tällaisia poistoja tehtiin analyysivaiheessa vain muutama.

Muistitietoaineistoa luettiin ja koodattiin useampaan kertaan (ks. Glaser & Strauss 2006). Analyysissä syntyi kolme muistamisen pääkategoriaa: sosiaalinen merkityksenanto, kulttuurinen merkityksenanto sekä tee-se-itse-eetos ja sen käytänteet. Sosiaalisen merkityksenannon kategoriaan kuuluvat kiljun valmistamiseen ja juomistilanteeseen liittyvä vuorovaikutus ja kuvaukset toiminnan motiiveista. Kulttuurisen merkityksenannon kategoria muodostuu muisteluiden yhteydestä sääntöihin, normeihin ja rakenteisiin, kun taas toistuvien tee-se-itse-käytänteiden kategoria on hyvin konkreettinen: millaisia välineitä ja menetelmiä kiljun valmistamisessa ja nauttimisessa hyödynnettiin.

Artikkelin inspiraationa ollut DIY- (Do it yourself) tai tee-se-itse-eetos on taustaparadigma, joka ohjaa aineistolähtöistä analyysia nimenomaisesti nuorten omaan ja nuorisokulttuuriseen merkityksenantoon (Bennett & Guerra 2019). Näin ollen esimerkiksi nuoru-

den alkoholikokeilujen riskit ja terveyshaitat jäävät tarkastelun ulkopuolelle ja huomio kiinnittyy muisteluista välittyviin kokemuksiin sellaisina kuin ne on kerrottu. Kiljun juominen ja valmistaminen on kaikkiaan sellainen nuorten kulttuurin saareke, jossa ovat kaikki tee-se-itse-reetoksen perusainekset: itsetekeminen, vastakulttuurisuus, normien rikkominen, omat kulttuuriset käytänteet ja erityinen estetiikka (mt.).

”Niin halpaa sokeria, että tekee mieli kiljua!”

Useimmat muistelijat (296) sijoittivat kiljokokemuksensa 13–17 vuoden ikään – 95 vastaajaa paikkansa kiljokokemuksen 15 ikävuoteen. Mikäli jokaisesta vastauksesta olisi selvinnyt tapahtumien sijoittuminen elämäntilanteeseen, olisi alle 18 ikävuoteen muistelunsa sijoittaneiden osuus vieläkin suurempi. Noin joka viiden vastaaja ajoitti muistelunsa yli 18 vuoden ikään ja yhdisti sen opiskeluaikaan tai punkkariuteen. Nämä muistelut jäävät kuitenkin tämän artikkelin ulkopuolelle, sillä ne eivät edusta aineiston tyypillistä tarinaa (ks. Roos 1987).

Kiljumuistelussa juoman valmistus ja nauttiminen yhdistetään toistuvasti laillisen alkoholin hankkimisen esteisiin ja hankaluuteen sekä 18 vuoden ikärajaan – ”hiivaa ja sokeria ostettaessa kukaan ei kysynyt papereita”. Toinen aineistossa toistuva kiljun juomisen ja valmistuksen motiivi on halpa hinta. Näin kiljokokemuksestaan kertoo 90-luvulla nuoruuttaan elänyt nainen:

Vanhemmat tekivät 90-luvun puolivälissä kotiviiniä ja olutta. Todennäköisesti siitä me saimme kaverien kanssa ajatuksen kiljun valmistamisesta, tietysti halpa hinta ja se, että alkoholijuomille tarvinnut aina etsiä hakijaa olivat painavimmat syyt.

Samalainen motiivi paljastuu myös 70-luvun lopulla nuoruuttaan eläneen miehen muistelussa:

Muistan legendaarisen Rane Raitsikan kerran kysyneen minulta, miten ihmeessä minulla saattoi olla varaa ryyppätä joka viikonloppu. Kerroin hänelle, ettei minulla olekaan varaa vaan että teemme kiljua. Rane ei kuitenkaan selvästikään ollut kuullutkaan mistään kiljusta.

Saatavuus ja hinta toistuivat myös muistelussa, joissa kiljua tehtiin isommalle nuorisoporukalle tai bileisiin kaikkein juotavaksi. Samoin muistelussa, joissa kiljua saatiin tai ostettiin ystäviltä, tuttavilta tai sisaruksilta. Näin kiljokokemuksestaan kuvaa 90-luvulla nuoruuttaan elänyt nainen:

Ensimmäiset kannit kiljusta tyttöporukalla v.97 loppuvuodesta. Ostettiin seiskaluokkalaisina ysi-luokkalaisilta ja heitä vanhemmilta pojilta kiljua. Hinta oli 22,50 mk. 20 mk sisällöstä ja 2,5 mk pullopantista. Puolentoista litran pullo vastasi ehkä noin viittä-kuutta kaljaa tai näin meille kerrottiin. Pojat kysyivät, paljonko alkoholia kestämmme, emme tienneet. Mutta ostimme ja lähdimme puistoon juomaan.

Muistelussa alaikäisyyden yhteydessä toistuvasti esiintyvät saatavuus ja hinta ovat enemmän rakenteellisia (esim. Heiskala 2000, 11–23) kuin kulttuurisia tai sosiaalisia syitä kiljun juomiseen ja valmistamiseen. Muistelussa kiljokokemukset liitetäänkin myös nuoruuden kapinointiin, aikuisten alkoholi-kulttuurin matkimiseen ja omaksuamiseen, jännityksen etsimiseen ja yhdessä tekemiseen.

Seuraavassa 90-luvulla nuoruuttaan eläneen muistelijan lainauksessa näkyy, miten erilaiset sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset lomittuvat muistelussa saatavuuden ja hinnan kanssa:

Tehtiinhän sitä kiljua 90-luvun puolivälissä. Pro-senteja ei oikein meinannut ekalla kerralla tulla.

tekopaikkana oli vinttikomero. Myytiin sitten sitä hiivasta mehua muille teineille. Seuraavalla kerralla ostettiin käynnyttä kiljua 2 pottua ja sitä nautittiin koko viikonloppu bändikämpillä, rannalla ja ympäri kaupunkia. Miksi sitä kiljua juotiin? Ykkössyynä on varmasti se, että se oli halpaa. Niin halpaa sokeria, että tekee mieli kiljua! Halvin tapa saada alkoholia käsiinsä. Mutta väitän, että siihen liittyi myös tietynlainen kapinahenki. Tehtiin jotain kiellettyä, jotain rumaa, jotain hauskaa ja josta loppujen lopuksi pääsi vielä humalaan.

Kiljun valmistaminen näyttäytyy useissa muisteluissa ainutlaatuisena, jännittävänä ja erityisesti sosiaalisena kokemuksena. Se yhdistyy vastauksissa osaksi laajempaa nuoruuden muistamisen maisemaa (ks. Nora 1996), johon liittyvät usein kotiseutu, kaverit, kesä, tytöt, pojat, punk, ensimmäiset humalakokemukset, bileet ja huolettomuus. Näin kiljun valmistuksesta kertoo 70-luvulla nuoruuttaan elänyt muistelija:

Oli kesäloma 1978. Kotikylällä oli tylsää, punkki soi C-kasetilta, mutta oli meiltä kaukana jossain. Tytöt eivät lähestyneet meitä, emmekä uskaltaneet kohdata heitä, vaikka olimme jo 14–16-vuotiaita kokeneita karpaa-seja. Jussi ehdotti: laitetaan pojat kiljut käymään, niin päästään fiilikseen. Juotetaan tytöillekin vähän, niin kyllä ne siitä lämpenee. Lainattiin sitten vanhempiemme komeroista hiivaa ja sokeria ja neljän litran tyhjä mehupänikkä. (...) Parin päivän päästä oli maistaiset. Helvetin pahaa, mutta päähän meni kuin metrinen halko desilitran hörpätessä. Lauloimme Sex Pistolsia ja maailma avautui eteemme.

Kiljumuisteluissa nuoruuden kapinointi ja normien rikkominen näyttäytyvät kielletyn humalan valmisteluna ja tavoitteluna sekä myös sen seurauksina. Itse humala jää muisteluissa sivurooliin. Sen sijaan kiinnijäämisen riski, kiinni jääminen tai sen niukka välttäminen kehystävät lukuisia muisteluita. Kiljun valmistamiseen liittyvä salailu muistuttaakin kiellettyä leikkiä (ks. Tikka & Nevala 2020) tai seremoniaa (Pedersen 1992), johon osallistumalla nuoret kokeilevat rajojaan, etsivät

sosiaalista paikkaansa ja ilmaisevat kiinnostustaan aikuisten alkoholikulttuuria kohtaan. Se on erityisesti poikien leikkiä, sillä vain harva nainen kertoi muistelussa kiljun valmistuksesta. Kuvaukset kiinnijäämisestä myös paljastavat, miten merkittävä rooli vanhemmilla on täysikäisyyttä lähestyvien nuorten leikissä tai seremoniassa:

Olisimmeko ehtineet tehdä kiljua 3–4 kertaa ennen kuin isän tyttöystävä löysi käymässä olevan pönttömmä, nähtävästi hajun perusteella. Isä piti meille asiasta ”puhuttelun”, ja tyhjensi astiamme. Sinänsä hauska juttu oli, kun hän hävitettyään astiamme sisällön kaivoi esiin muutaman piilottamamme kiljupullon, jotka olivat jääneet edellisen viikon satsista juomatta. Isä antoi ne meille salaten asian tyttöystävältään ja totesi ettei raaskinut tyhjentää niitä.

Vanhempien ja aikuisten rooli muistelijoiden kertomuksissa viestii kiljuperinteestä, johon jokainen sukupolvi on tavalla tai toisella törmännyt. Valmistamisesta kiinnijäämisen yhteydessä useammalle muistelijalle paljastui, että oma isä oli nuoruudessaan valmistanut ja juonut kiljua – osallistunut samaan kiellettyyn leikkiin. Valmistamisesta kiinnijääminen ei vastauksissa olekaan kertomuksen loppu vaan pikemminkin osa kiljumuistelun seremoniaa. Isät eivät suinkaan takavarikoi ainakaan kaikkea kiljua, vaan hapuileva ja riemukas humalan tavoittelu saa jatkua (Pedersen 1992).

”Hiivan maku suussa”

Kiljun juominen, juomistilanteet ja juomisen seuraukset (ks. Simpura 1983) esitetään muisteluissa nuoruuden hapuilevana ja riemukkaana tutustumisena alkoholiin. Useissa vastauksissa pääosan saa hapuilun epäonnistuminen, joka johtuu kiljun valmistusprosessin epäonnistumisesta, pahasta mausta, kiljun aiheuttamasta oksentamisesta tai ripulista

tai kovasta krapulasta. Epäonnistuminen ja usein koominenkin lopputulos on vahva osa kiljumuistelun maisemaa. Kiljun juominen tai yritys juoda sitä merkityksellistetään ”nuoruuden koheltamisena” tai ”harmittomana ensikosketuksena alkoholiin”. Näin juomistilannetta kuvaa 90-luvulla nuoruuttaan elänyt muistelija:

(...) Juotavaa otettiin toki mukaan pohjalta riittävästi. Maku oli karkea, lähinnä hiivan takia. Kesämökillä oli rajalliset mahdollisuudet tehdä asialle mitään. Yritimme suodattaa hiivaa pois kahvinsuodatinpapereilla ja lantraamiseen käytettiin mm. appelsiinimehua, kaakaojauhetta ja nonparelleja. Mikään ei luonnollisesti erityisesti auttanut, mutta loppu viimein juomaa saatiin alas kyllä niin paljon, ettei maku enää niin haitannut ja muutenkin oli hauskaa. Seuraavana päivänä tietenkin kauhea krapula.

Seuraavan 1980-luvun nuoren muistelu asetuu samaan ”hassuun” muistamisen maisemaan:

Lyhyt, mutta tapahtumatikas kiljuaika jäi mieleen. Muistan oksennukset, joissa nenästä tuli äidin pöimimä viinimarjoja, joita oli laitettu kiljun sekaan makua piristämään. Yleisesti muistelen kaikkien kiljukoikeilujen päättyneen oksentamiseen.

Muistoissa juomistilanteista on paljon karnevalistisia piirteitä (ks. Maunu 2014). Nuoruudelle asetetut normit rikotaan ja asetutaan hetkeksi humalaa valmistelevien ja humalassa koheltavien aikuisten saappaisiin. Nuoret heittäytyvät kaksin tai joukolla hulluttelemaan, kuten suomalaisessa alkoholikulttuurissa välillä on tapana (mt., 128). 1980-luvulla nuoruuttaan elänyt muistelija kirjoittaa karnevaalin tunnelmaa kohottaneesta laulusta, jota pojat hoilottivat kiljupöniköiden piilottamisen yhteydessä:

”Jos metsään haluat mennä nyt, niin takuulla yllätyt
Jos metsään haluat mennä nyt näät sammalein
peitetyt
On pienet pöntöt. Lekkerit kannut. vesilukot kuka
on pannut metsään piiloon, sammaleiden alle....”

Karnevaalin ja nuoruuden hulluttelun muistelukehys on vahvasti läsnä niin aineiston vanhimpien kuin 2000-luvulla syntyneiden vastaajien juomistilanteita kehystävässä maisemassa. 2010-luvulla nuoruuttaan elänyt muistelija kirjoittaa hulluttelusta ja riemusta, joka saa kiljumuisteluille tyypillisen lopun:

Eräänä päivänä ystäväni oli lähdössä kavereidensa kanssa luontoretelle. Mukaan tarvittiin tietenkin kiljua. Menimme porukalla noutamaan kotoani ystävälleni mukaan hänen oman, nimikoidun pullonsa. Päädyimme myös maistamaan kiljua muuttaman lasillisen. En osaa sanoa, oliko tuo päätös virhe vai neroneimaus. Päädyin elämäni kovimpaan humalaan. Huusimme ystäväni kanssa, kuuntelimme hyvää musiikkia ja lauloimme Kalinkaa. Mitä riemua koimmekaan! Myöhemmin valvoin, että ystäväni pääsivät kotiinsa. Päästyäni itse kotiin lepäilin hetkisin, ja lopun päivästä kulutin vessassa. Kilju ei nähtäväksi ollut hyväksi suolen toiminnalle. Toinen ystävästäni kulutti illan kotonaan oksentaen.

Huumori ja itseironia ovat kiljumuisteluiden tärkeitä elementtejä (ks. myös Naarminen 2018). Selvimmin tämä muistelukehys on läsnä juomistilanteiden ja niiden seurausten kuvauksissa. Huumori ja itseironia ovatkin muistelussa tapoja kertoa erikoisista hetkistä ja vallitsevien normien rikkomisesta. Kertojan ”narrius” on tapa luoda muistelumaisemaan karnevalistisia sävyjä ja nostaa esiin kertojasta ja nuoruudesta veijarimaisia piirteitä. (Mt., 164–174). Seuraavat lainaukset osoittavat, miten ”narrius” on tärkeässä roolissa kiljun juomisen muistelussa ja siitä kerrotuissa tarinoissa:

Pari huvittavaa kummellusta muistan kaverini kertomana, kerran oli kiljupullo räjähtänyt kaverini vaatekaapissa ja sotku oli valtaisa. Eräälle mopoikäi-

selle asiakkaalle myymänsä kilju ei ollut myöskään kovin vatsaystävällistä. Teiniraukan kiljuilta päättyi pojan oksentamiseen mopokypäränsä sisään. (Mies, nuoruus 80-luvulla).

Pullotimme kiljut yhdessä ja viikonlopulla nautimme pahanmakuista juomaa. Väkisin piti juoda, mutta tavoitteena oli humaltuminen. Lopulta emme enää saattaneet juoda eikä juoma edes vaikuttanut mitenkään. Viikonlopun jälkeen maanantaina isä tuli käymään ja kysyi virnuille, oliko kilju ollut hyvää. Nauraan kertoi, että oli lisännyt kiljuumme suolaa käymisen alkuvaiheessa eikä kiljuun siksi muodostunut alkoholia. Myös äiti oli ollut mukana tässä huijauksessa. (Mies, nuoruus 70-luvulla).

Karnevaalien takaa muisteluiden kerronnasta löytyy myös tapa merkityksellistää kiljun juominen initiaatoriittinä aikuisten tai täysikäisten nuorten alkoholikulttuuriin. Seuraavassa lainauksessa 1960-luvulla nuoruuttaan elänyt mies kuvaa, miten ja mistä kiljun juomiseen haettiin mallia:

Elettiin kevättä joskus 60-luvun lopulla ja meitä ”mopo-poikia” pyöri lämpiminä viikonloppupäivinä kylillä. Jostain saimme idean, että tehdään kiljua ja malli tuli aikuisista miehistä, jotka monesti istuskelivat kankaalla kiljua nauttien ja pientä korttipeliä pelaten, ilmeisesti ei niinkään humalan takia, vaan ajankulukuksi.

Eräs muistelija piti kiljun valmistamista ja juomista niin tärkeänä initiaatoriittinä aikuisten alkoholikulttuuriin, että intoutui kirjoittamaan muistelun yhteyteen pedagogisen ehdotuksen:

Jokaiselle sukupolvelle pitäisi opettaa erikseen ihan kädestä pitäen kiljunteen salaisuudet. Siinä vaiheessa, kun maksa on jo riittävän vahva, eli suunnilleen 15–18-vuotiaana, kaikilla pitäisi olla kansalaisvelvollisuus käydä valtion järjestämällä kurssilla, jossa selitetään fysiikan ja kemian alkeet kiljunteen suhteen.

Moni muistelee kiljukokemusten liittyneen isompien poikien ja joskus myös tyttöjen

juopotteluun, josta nuoremmatkin saivat maistiaisia ja tietysti uskottavuutta porukassa. Juomalla kiljua pääsi mukaan vanhempien porukkaan, kun oli ollut muutaman kerran ”humalassa”. Näin tutustumisesta kiljuun ja ylipäätään alkoholiin kertoo 1960-luvulla nuoruuttaan elänyt mies:

Elämäni ensimmäinen tutustuminen alkoholiin oli kiljun nauttiminen. En tiedä – tai enää muista, kuka sen oli valmistanut. Joka tapauksessa kylän viereiseen metsään olivat vanhemmat pojat aikoinaan rakentaneet kolmen puun väliin ns. puumajan. Se oli n. 3 m korkeudessa ja vain metrin korkea sisätiloiltaan. Joku käytti ja valmisti kiljua majassa. Me nuoremmat pojat saimme ensikosketuksen alkoholiin juurin kiljun voimalla.

Kiljun juomisen muistelumaisemaan kuuluvat olennaisesti myös haju, maku ja väri. Useat vastaajat kertovat haistavansa ja maistavansa kiljun vielä vuosikymmenten jälkeen (ks. myös Katto 2020). Haju ja makumuistot eivät ole yleensä kovin houkuttelevia, vaikka asettuvatkin muutoin riemukkaaseen nuoruusmaisemaan. Näin kiljua muistelee 1970-luvulla nuoruuttaan elänyt nainen:

Hirveää myrkkyyhän se oli. Ihan kuin vieläkin se maun ja hajun muistijälki on jossain aivokapasiteetissa. Järkyttävä olokin mokomasta litkusta tuli. Seuraava päivä oli yhtä kärsimystä

Hajumuisto toistuu myös 1990-luvulla nuoruuttaan eläneen miehen muistelussa:

Muistan vieläkin sen hajun. Ja värin. Ei se haitannut sitä juomista, jos käytti kydärinä appelsiinimehua tai vihreetä mehukattia. Se oli nihkeätä, jos pohjasakat osu omalle kohdalle. Ne vaan sit piti juoda. Aina oli tarkoitus, et seuraavasta satsista tulee paremman makunen. Reseptiä ei koskaan saatu hiottua toimivaks, maun suhteen. Jurrit oli hyvät, mut kiljudarra paha.

”Vanhemmat tulivat kotiin”

Vanhemmilla ja aikuisilla on nuoruuden kiljumuisteluissa kaksi tärkeää roolia: kulttuurisen mallin tarjoaja ja toimintaa rajoittava auktoriteetti. Ensinnäkin mainittu näyttäytyy muisteluissa roolimallina, jolta nuoret oppivat ja omaksuvat kiljun tai ylipäätään alkoholin käytön sosiaalisia merkityksiä. Näin kiljun valmistamisen motiivia kuvaa 1990-luvulla nuoruuttaan elänyt muistelija:

Myös isä keitteli startiksi kutsumaansa kiljua kellarissa, murtauduttiin pöntölle tyttöjen kanssa ruuvaamalla kellarikomeron ovi saranoiltaan irti! Kiljua mukaan ja vettä tilalle, ettei isä huomaa. Pahaa oli mutta känniin tultiin. Pikkuveli keksi saman apajan ja valitteli kiljun valmistuttua, ettei se nouse päähän, niin vihellettiin omissa huoneissa ja pelättiin kiinni jäämistä.

Myös idea kiljun valmistamiseen tuli useille vanhempien esimerkistä:

Vanhempani tekivät silloin tällöin kiljua isoon valkoiseen sankoon. Muistan kun kerran tehtiin kiljua, johon ei tullut ollenkaan hiivaa ja se oli ihmeellinen juttu silloin. Muistan vielä kiljureseptinkin, vaikka ainesosien määrää en enää muista.

Mallina muutamassa tapauksessa toimi myös pontikan valmistaminen, kuten tämän 1970- ja 1980-luvuilla nuoruuttaan eläneen miehen muistelussa:

Omat varhaislapsuuteni kiljukertomukset syntyivät varmaan isän mukana ukkojen reissulla ollessani joskus 70-luvulla. Isä teki pontikkaa kavereiden kanssa. Tiimissä oli opettaja, pari myyjää ja taisi olla yksi poliisikin. Marketista haettiin hiivaa ja sokeria jakaantuen kahteen eri kassajonoon. Kysyin mihin isä ja kaverit tarttee hiivaa ja sokeria. Isä vastasi: ”Tehdään ukkojen mehua”. Siitä sitten mentiin kymmenen vuotta ja asia oli omakohtainen.

Yleensä aikuisilta saatu esimerkki kerrotaan muisteluissa suoraviivaisesti ja suomalaisesta alkoholikulttuurista tuttua ”rymy”-narratiivia mukaillen. Seuraavan muistelun kirjoittaja kertoo isänsä kiljun juomisesta, mutta yhtä lailla siinä voisi olla kyse laillisestakin alkoholista:

Isä kertoi löytäneensä kavereidensa kanssa naapurin isännän kiljupänikän muurahaispesästä. Olivat siitä ottaneet omaan käyttöönsä ja kaataneet pönikän kyljelleen, jotta tilannetta ei voisi varmuudella varkaudeksi todeta. Olivat sitten menneet veneellä saareen juopottelemaan, ettei kukaan pääse keskeyttämään touhua. Seuraavana päivänä polvet kurassa kotiin.

Monet muistelijat kuvaavat vastauksessaan kiljun valmistamisen piilottelua ja osa kiinnijäämistä seurauksineen. Vanhemmat ovat muisteluissa auktoriteetteja, joilta kiljun valmistaminen ja juominen pyritään salaamaan. Kuten tyypillisesti perheen sisäisestä alkoholin käytön kontrolloinnista kerrottaessa, muistellaan vanhempien kontrollia ja pelkoa kiinni jäämisestä lähes poikkeuksetta huumorin viitekehäksessä (ks. Holmila 1988). Näin vanhemmille kiinnijäämisen niukasta välttämisestä kertoo 1980-luvulla nuoruuttaan elänyt nainen:

Päätimme tehdä omat kiljut, kotitalousluokasta näpistetyyn hiiva ja sokerin turvin. Isoa pönttöä emme minnekään saaneet, joten jokainen tyttölapsi kaveripiiristämme teki 1,5 litran limupullon oman kiljun. Yhdellä se oli piilossa kirjoituspöydän laatikoston takana ja allekirjoitaneella vaatekaapissa. Kun sitten joitakin päiviä myöhemmin havaitsin pullon paisuneen pelottavasti, vein sen vanhempieni kotona kylpyhuoneeseen ja avasin varovasti. Kiljuhahan posautti sieltä sitten kivasti ympäri kylppäriä ja saunaa, joten pääsin pesuhoonniin, etten jäisi vanhemmilleni kiinni alkoholin kanssa läträämisestä.

Vanhempien suhtautuminen nuorten puuhasteluun kiljun kanssa näyttäytyy muisteluissa varsin ymmärtäväisenä ja suopeana.

1980-luvulla nuoruuttaan elänyt mies kuvaa hauskasti, miten hänen äitinsä reagoi kiinnijäämiseen:

Valmistettiin veljen kanssa salaa vanhemmilta kiljua aina yläasteen päätteeksi. Tehtiin sitä kauniisiin Riihimäen lasipulloihin. Jäätiin kiinni, kun ne räjähtivät kilahtaan portaiden alle pesukoneen taakse. Siihen äiti sanoi, että ”elkee pennut hyvän tähe tehkö kiljuva laspullossa”.

1970-luvulla nuoruuttaan elänyt mies puolestaan kirjoittaa vastauksessaan monissa muissakin muisteluissa esiin nousseesta vanhempien suhtautumisesta kiljuun:

En yhtään muista jäätiinkö kiinni, mutta vaikea olisi uskoa, etteikö oltaisi jääty, kun se on varmaan melkoisesti haissut. Ehkä jäätiinkin kiinni, kun sen jälkeen tehtiin sitä aina meillä kotona, mun huoneessa. Kyllä kai vanhemmatkin sen huomasi, mutta ei siihen aikaan aikuiset olleet vissiin niin huolestuneita teinien juomisista. Vaikka ihan normaali perhe mullakin oli ja on edelleen ja itsekin ihan normaali olen.

Muistelijoiden kuvaukset ja tavat muistaa vanhempien reaktiot kiljun valmistamisesta tai juomisesta kiinnijäämiseen kertovat kiljulle annettavasta erityisestä kulttuurisesta merkityksestä. Kiljun valmistaminen ja juominen vaikuttaa olevan samanaikaisesti kiellettyä ja hyväksyttyä. Muisteluissa tämä kiljun kaksinainen kulttuurinen merkitys on näkyvä, sillä kuvaukset kiljun valmistamisesta ja juomistilanteista ovat myös leikittelyä kiinnijäämisellä. Muisteluissa kiljun valmistaminen ja juominen näyttääkin eräänlaisena kulttuurisena ilmauksena kavereille ja vanhemmille siitä, että nuori on tullut siihen ikään ja vaiheeseen, jossa aikuisten alkoholikulttuuri ja alkoholi alkavat kiinnostaa. Tämä on myös se kulttuurinen koodi, joka sävyttää vastauksissa muistelijoiden vanhempien reaktiota kiinni jäädessä.

”Muuan kokeilu meni vituiks, viipaloitua banaania kiljuun appelsiinin sijaan ja joutui lusikalla ottaa humalan”

Kiljun valmistamiseen, säilyttämiseen ja juomistilanteisiin yhdistetään muisteluissa ongelmanratkaisu ja itse keksittyjen käytänteiden keksiminen. Muistelut ovat täynnä kuvauksia epäonnistumisen kautta oppimisesta, kun aineita on lisätty väärässä suhteessa, säilytysastia ollut vääränlainen tai valmistaminen on muutoin epäonnistunut. Kiljun valmistaminen näyttäytyy vastauksissa nimenomaan nuorten itsetekemiseltä, yhteistyöltä ja luovuutta vaativalta projektilta. Valmistusaineiden hankinnan jälkeen on etsitty valmistamiseen sopivat välineet ja siihen sopiva paikka. Käymisen ajaksi kilju on piilotettu mitä mielikuvitukellisempiin kätköihin. Valmis tai valmiiksi kuviteltu juoma on siirretty muihin astioihin, joissa sitä on kuljettu ja joista sitä on nautittu. Näitä tee-se-itse-käytäntöjä muistellaan aineistossa yksityiskohtaisin ja tarkoin kuvauksin. Ehkä myös pienellä ylpeydellä.

Tee-se-itse-eetos yhdistyy muisteluissa erityisesti kiljun valmistamiseen. Näin 00-luvulla nuoruuttaan elänyt muistelija kirjoittaa ”itse tekemisestä” (ks. Spencer 2008):

Joiltain puuttui se vaadittu tee-se-itse henki ja eivät halunneet/pystyneet itse kiljua tekemään. Myin aina silloin tällöin pullon (1.5 l) tai pari muutama euron hintaan, jos joku sattui tarvitsemaan. Oppilaiden lähikaupassa vanha myyjä joskus aina naureskeli, kun kaikilla muilla oli hihnalla energiajuomia, karkkeja ja lihapiirakoita. Minulla oli sokeria ja hiivaa. Isovelikin sai kuulla kiljunteosta ja ylpeänä esitteli kavereilleen pikkuveljen tuotoksia. Yritti myös itse tehdä mutta epäonnistui.

Muisteluissa moni nuori kehittyi kiljun valmistuksessa suoranaiseksi ”asiantuntijaksi” ja paneutuu antaumuksella asiaan. Oppi kiljun

valmistukseen on saatu kavereilta, vanhemmilta nuorten keskuudessa kiertäneistä kiljukurttomuksista. Tee-se-itse- asiantuntijuudesta kielivät myös ne kymmenet aikanaan toimiviksi havaitut kiljureseptit, jotka muistelijat liittivät osaksi vastauksiaan. Näin syvällistä paneutumistaan kuvaa 1960- ja 1970-luvuilla nuoruuttaan elänyt muistelija:

Minä tein 14-vuotiaasta asti ruismaltaista, sitruunoista ja sokerista leipomohiivan avulla juomaa, jota kutsuimme kiljuksi, mutta se oli oikeasti sahtia. Itse tein sitä huolella, opiskelin, mittasin lämpötilaa, sokeripitoisuutta ja happamuutta, poistin sakan säännöllisesti ja pidin kaikesta kirjaa.

Nettiajalla nuoruuttaan eläneet muistelijat hyödynsivät valmistamisessa internetistä saatavia ohjeita, mutta myös tee-se-itse- eetos on vahvasti näissäkin muisteluissa mukana. 00-luvulla nuoruuttaan elänyt muistelija kirjoittaa:

Itse ryhdyin kiljun keittoon kesällä, kun oli aikaa lukio-opinnoilta paneutua asiaan. Tiesin, että käymiseen tarvittava sokeri tekisi juomasta erityisen makeaa ja ilman mausteita kiljusta tulisi ällöttävää. Värväsinkin kaverin mukaan projektiin, koska hänen vanhempiansa puutarhassa kasvoi raparperia. Arvelin, että raparperin hapokkuus tasapainottaisi makua. Ostimme Anttilasta vihreän ortheksin 10 litran ämpäriin, jossa juoma oli tarkoitus käyttää. Kansi oli valkoinen ja siihen tehtiin reikä, jotta käymisen tuottama hiilidioksidi ei räjäyttäisi kantta irti. Vesilukkoa emme vaivautuneet hankkimaan. Reseptin hankimme netistä eikä siihen liittynyt sen ihmeempiä. Sokeria, vettä ja hiivaa. Ja kuten edellä kerroin raparperia lisäsimme joukkoon maakuomaan.

Muistelijat myös kertovat aineistossa, ettei Ihan kaikkea tarvinnut keksiä itse, sillä nuorisokulttuurissa elää kiljukäytäntöjä helpottava ja ohjaava perinne. Mehukatti-mehutiivistepullon hyödyntäminen valmiin kiljun valmistus-, säilytys-, kuljetus ja nautinta-astiana ei muisteluissa nouse esiin ainoastaan käytännöllisenä vaan myös nuorisokulttuurisena artefaktina.

Erään muistelijan kirjoituksessa kerrotaan tämän kiljukulttuurin tärkeän symbolin ”tuunaamisesta”: ”Askartelimme kaverini kanssa mehukatti kanisteriin etiketin: Suomi kiljulle. Kuvassa oli Suomen lippu ja saunavihta.” Toinen muistelija alleviivaa mehukattitonkan nuorisokulttuurista merkitystä: ”Kiljua käytiin ostamassa joskus 1994 yläasteikäisinä Vantaalta joltain yleisesti tiedetyltä tyypiltä. Se myytiin luonnollisesti mehukattikanistereissa ja maksoi 15–20 markkaa. Ihan kamalaahan se oli!”. Kolmas muistelija kuvaa, miten ikätoverit tiesivät heti mehukattipönikän nähtyään, mitä pojilla on mielessä: ”Pojat huikkasivat heti mehukattipullon nähdessään: mistä ootte saanut kiljua, ite tehny vai?”.

Useassa muistelussa tee-se-itse-eetos ja oikeanlainen symboliikka nousivat lopputulosta tärkeämmäksi:

Muistan kun olimme 13–14-vuotiaita kloppeja, niin aamulla laitettiin kiljut käymään turbohiivalla ja koska oltiin niin malttamattomia, niin illalla jo juotiin sitä porisevaa kiljua mehukattipöntöistä jossain autiotalossa.

Kiljumuistelut sisältävät kaikki ne olennaiset piirteet, jotka yhdistetään kirjallisuudessa tee-se-itse-eetokseen (esim. Bennett & Guerra 2019). Itsetekeminen, vastakulttuurisuus, normien rikkominen, omat kulttuuriset käytänteet ja erityinen estetiikka ovat muisteltuna kaikki vahvasti läsnä aineistossa. Ilmiö ei ole uusi, sillä nuorten DIY-kiljukulttuurin juuret yltävät ainakin vuosisadan taakse. Näin leikkisästi aihetta käsiteltiin Kansakoulun lehdessä vuonna 1916, kun opettajia varoiteltiin työväen lasten halusta päihtyä:

Yhdeltä pieneltä ensiluokkalaiselta opettajalta kysyi: — Joitko sinäkin »kiljua»? - Olisin juonut, mutta suuremmat pojat eivät antaneet. - Mutta miten sinä sitte tulit niin iloiseksi? — Minä söin maskit. (Kansakoulun lehti 1916, 493.)

Muisteltu suomalainen ”kilju-stoori”

Suomalainen ”kilju-stoori” on konstruoitu 521 muistelusta. Se on tyyppitarina (ks. Roos 1988: myös Piispa & Salasuo 2014), joka on kirjoitettu aineiston ja analyysin pohjalta. Siinä on hyödynnetty muisteluissa tyyppillisesti esiintyviä kuvauksia, tuntemuksia, tapahtumia ja kokemuksia. ”Kilju-stoori” on jaettu ja kulttuurisesti vakiintunut (ks. Halbwachs 1992) tapa muistella ja merkityksellistää kiljun valmistusta, juomista sekä niihin liittyneitä sosiaalisia tilanteita ja käytänteitä. Tyyppitarina ei ole ainoa suomalainen ”kilju-stoori”, mutta vahvin niissä vastauksissa, jotka lähetettiin Nuorisotutkimusverkoston muistietokeräykseen. ”Kilju-stoori” on myös muistamisen sosiaalinen maisema (Nora 1996), joka on täynnä nuoruuden intoa, riemua, jännitystä, odotusta, kapinaa ja kaveruutta. Se on muisteluissa hämmästyttävän yksityiskohmainen ja toisaalta samankaltainen: riemukas välähdyks nuoruudesta.

Suomalainen ”kilju-stoori” ajoittuu jonkin vuosien 1960 ja 2020 välimaastoon – koulujen päättymisen ja kesäloman alkamisen aikaan. Se sai alkunsa, kun kaverukset, 15- ja 14-vuotias poika, saivat vanhempien poikien esimerkistä ajatuksen valmistaa kiljua. Heidän aiemmat alkoholikokeilunsa olivat jääneet muutamaankin siemaukseen olutta, mutta tällä kertaa pojat halusivat päästä kokemaan humalan. Pojilla ei ollut tarkempaa tietoa kiljun valmistuksen yksityiskohdista, vaikka toinen heistä olikin muutaman kerran seurannut isänsä puuhastelua kiljun äärellä. Suunnitelman toteuttamiseksi poikien oli pakko kysyä koulussa neuvoa vanhemmilta kavereiltaan, joiden tiesivät aiemmin tehneen kiljua ja myyneenkin sitä muille oppilaille. Pojat saivat ohjeet, mutta joutuvat lupaamaan vastineeksi pienen osan kiljustaan nuvojuille.

Muutama päivän suunnittelun jälkeen pojat ryhtyivät toimeen. Kiljun valmistukseen tarvittavan sokerin he haalivat kodeistaan. Samoin 1,5 litran pullo mehukattitiivistettä löytyi keittiön kaapist. Hiivaa he eivät uskaltaneet kotoa viedä, sillä sen äiti olisi todennäköisesti huomannut. Hiivan hankintaan lähdettiinkin naapurilähiön kauppaan, sillä oman lähikaupan myyjä olisi saattanut epäillä tai kysellä sen käyttötarkoitusta. Naapurilähiön kaupasta löytyi myös ämpäri, joka oli paljon suunniteltua äidin pihaämpäriä sopivampi juoman valmistamiseen. Kun ainekset ja tarvikkeet olivat koossa, ne piilotettiin toisen pojan sängyn alle. Riemu oli suuri ja pojat helpottuneita, kun ensimmäinen askel kiljun valmistuksessa oli onnistunut.

Kun nuoremman pojan perhe lähti viikonloppuna ostoksille, oli tullut aika laittaa ”poika porisemaan” - Sanonta, jonka pojat olivat oppineet vanhemmilta kavereiltaan koulussa. Ämpäri täytettiin kylpyhuoneessa haalealla vedellä ja sekaan kaadettiin sokeria. Pojat eivät olleet löytäneet kaupasta suositeltua ”turbohiivaa”, joten sekaan heitettiin kaksi ”perushiivaa”. Ämpäriin meni myös koko purkillinen appelsiinin makuista mehukattitiivistettä. Tarkasta määrästä ei ollut muistettu kysyä, mutta neuvona oli laittaa ”paljon makuu kiljuun”. Huolellisen sekoituksen jälkeen pojat laittoivat ämpäriin kannen paikoilleen ja tekivät siihen reikiä, jotta käymisestä syntyvä paine pääsisi ulos. Koko prosessin ajan kurkittiin ikkunasta ulos, etteivät vanhemmat pääsisi yllättämään.

Pojat olivat katsoneet ennakkoon kellarista sopivan paikan kiljuämpäriille. ”Poika” piilotettiin lämmityslaitteen taakse, jossa se oli näkymättömissä ja lämpötilakin oivallinen käymisen kannalta. Vanhemmat kaverit olivat neuvoneet säilyttämään ”poikaa” huoneen lämmössä, sillä muutoin alkoholia ei syntyisi. Kun kiljuämpäriin eteen vielä kasattiin sopivasti näköesteitä, vaikutti piilo varsinkin

turvalliselta ja varmalta. Edessä olisi pitkä, viikon tai kahden mittainen odotus.

Jo muutaman tunnin kuluttua ”pojan” piilottamisesta alkoivat jännitys ja pelko kiinnijäämisestä nousta niin sietämättömiksi, että pojat kävivät vaihikka tarkistamassa piilonsa. Seuraavana päivänä 14-vuotiaan sydän hypähti aina, kun jompikumpi vanhemmista kävi lähellä kellarin ovea. Oli sovittu, ettei kiljun valmistamisesta kerrota kellekään, mutta pojat eivät malttaneet pitää salaisuuttaan. Koulussa he kertoivat ylpeinä aikaansaannoksestaan luokkakaverilleen Kirsille ja Pekalle ja lupasivat, että kunhan kilju valmistuu, nämä saavat osallistua maistajaisiin.

Jo muutaman päivän kuluttua pojat huomasivat kellarissa leijailevan kummallisen tuoksun. Se tuli kiljuämpäristä. Paniikissa pojat yrittivät keksiä ämpärille uutta paikkaa, sillä vanhemmat huomasivat varmasti näin vahvan tuoksun ja pojat jäisivät kiinni. Neuvonpidon jälkeen pojat kiikuttavat ämpärin pihavarastoon ja vaihtoivat siihen pyykkiämpäristä uuden kannen. He peittelivät vielä ämpärin varastossa olleella pressulla. Kiinnijääminen oli vältetty täpärästi ja helpotuksesta huokaisten pojat jättivät ämpärin käymään varastoon.

Kiljun juomisen ajankohdaksi pojat sopivat koulun päättäjien jälkeisen illan. Tuolloin juoma oli saanut käydä ämpärisä reilusti yli viikon ja sen pitäisi olla valmista. Asiaa ei tosin oltu voitu tarkistaa moneen päivään, sillä pihavarasto oli liian näkyvällä paikalla: isä tai äiti huomasivat heti, jos sinne menisi ilman järkevää syytä. Joka tapauksessa kiljuämpäri oli tarkoitus hakea sovittuna iltana varastosta ja siirtyä nauttimaan sen sisältöä läheisille kalleille. Luokkakaverit olivat luvanneet tuoda mukanaan tyhjiä mehukattipulloja, joihin valmis juoma voitaisiin ämpäristä kaataa.

Paine oli heittänyt ämpärin kannen pois paikoiltaan ja varaston nurkassa oli lammikko kiljua. Varastossa leijui kummallinen tuoksu.

Pojat nostivat pressun ja katselivat sen alta paljastunutta näkyä kauhistuneena. Piti toimia nopeasti. Pojat laittoivat ämpärin kannen takaisin paikoilleen, jonka jälkeen he pesivät varaston lattian puutarhaletkulla suihkuttaen. Sitten pojat ryntäsivät ämpäri kanssa kohti lähikallioiden sovittua illanviettopaikkaa. Perille päästyään he kertoivat kavereilleen tapahtumista ja mieltivät kuumeisesti, mahutoiko kukaan huomata kiljuämpäriä. Onneksi juotavaa oli edelleen jäljellä reilusti.

Samea keltainen neste kaadettiin mehukattipulloihin. Kilju tuoksui nuorten mielestä kamalalta. Jokainen kuitenkin otti vuorollaan kulauksen pullosta. Kaikki yököttelivät. Joku keksi seuraavalla kierroksella täyttää suunsa lakritsilla ennen juomista ja temppu helpottikin kiljun alas saamista. Kirsi luovutti, sillä kiljun maku sai hänet yökkäilemään ja melkein oksentamaan. Pojat sen sijaan onnistuivat lakritsin avulla tyhjentämään yhden mehukattipullon ja toisestakin meni yli puolet.

Pojat tulivat kiljusta hieman humalaan tai ainakin siltä heistä tuntui. Nuorin pojista oksenteli välillä keltaista nestettä, mutta muutoin ilta sujui ilman suurempia ongelmia. Kiljun valmistaminen ja juominen hallitsi nuorten keskustelua. Kiljun tehneet pojat kuvailivat kerta toisensa jälkeen tilanteita, jolloin luulivat jääneensä kiinni vanhemmilleen. Nuoret myös puhuivat seuraavasta kerrasta, ”jota varten hankitaan muutakin, kun tota myrkkyä”. Illan päätteeksi mehukattipullot piilotettiin lähimetsään. Lopulta kaikki suuntasivat koteihinsa kokemusta rikkaampana.

Kun 14-vuotias poika palasi kotiin, isä kysyi, menikö ilta mukavasti. Hän myös tiedusteli kuin ohimennen, huomasiko poika varastossa käydessään kummallista hajua. Hiki nousi pojan otsalle, kun hän vastasi, ettei huomannut mitään erikoista. Asiaan ei enää palattu, mutta poika arveli isän huomanneen kiljuämpärin – vai huomasiko sittenkään?

Kiljun tekeminen jäi pojilla yhteen kertaan. Osasyynä oli ripuli, josta jokainen poika kärsi samana yönä. Kiljun juominen ja valmistus oli viikon verran porukan tärkein puheenaihe, mutta unohtui pian. Seuraava alkoholikokeilukin tehtiin oluella ja kiljupönikät jäivät metsäpiiloonsa.

Kalliolla kiljua juoneet nuoret kuuluivat myöhemmin elämänkulkunsa varrella muilta hyvin samankaltaisia kertomuksia. Niihin oli helppo samastua. Muiden kertomuksia ja omien kokemusten muistelua kehysti lähes poikkeuksetta huumori ja nauru: ”ihanaa nuoruuden sekoilua”.

Lopuksi

Muisteltuna kiljun valmistus ja juominen on noin 15 ikävuoteen ajoittuva sosiaalinen seremonia tai kielletty leikki. Muistelijat merkityksellistävät sen salattuna ja harmittomana (ensi)humalan tavoitteluna. Itse humaltuminen on kokemuksissa toissijaista. Pääosaan muisteluissa nousevat ne jännityksen, innostuksen, riemun, kielletyn tekemisen ja sosiaalisuuden tuntemukset, joita kiljun valmistuksen ja juomisen yhteydessä on koettu. Nämä tunteet yhdistyvät kiljumuisteluissa osaksi sellaista nuoruuden muistamisen maisemaa, johon liittyvät kotiseutu, kaverit, kesä, tytöt, pojat, punk, ensimmäiset humalakokemukset, bileet ja huolettomuus.

Kiljumuisteluissa oma tärkeä paikkansa on kiljun valmistuksella tai toisaalta kiljun juomisen seurauksilla. Nuoret saavat muisteluissa idean kiljun valmistamiseen muilta nuorilta, aikuisilta tai isiltään, joka johtaa seikkailun omaiseen jännityskertomukseen. Itsetekeminen, pelko kiinnijäämisestä tai kiinnijääminen luovat muisteluiden seikkailua kehystävän jännitteen. Muistelun maisemaa sävyttävät myös huumori ja itseironia, jotka saa merkityksen nuoruuden epävarmana

hapuiluna ja humalan tavoitteluun liittyvänä toilailuna. Muisteluista välittyy lukijalle viesti: kiljukupemuksia on mukava muistella ja muistot palauttavat mieleen hauskoja nuoruuskokemuksia.

Toisin kuin Väinö Linnan Tuntemattomassa sotilaassa (Linna 1954/2007) ovat kuvaukset itse humalasta tyyppillisissä kiljumuisteluissa sivuroolissa. Linnan (mt.) jermut ovat jo aikuisikäisiä miehiä, kiljusta tullaan vahvaan humalaan ja humalassa toillaan ja toikkaroidaan. Sen sijaan nuoruuteen, noin 15 ikävuoteen, ajoittuvissa kiljumuisteluissa toillaan ennen juomista ja voidaan pahoin juomisen seurauksena. Kiljumuisteluiden kerroinnassa on paljon yhtäläisyyksiä aikuisten karnevalistisen juomisen kuvauksiin (Törrönen 2006), mutta karnevaali koskee juomisen sijaan humalan valmistelua ja tavoittelua. Usein myös epäonnistumista humalan saavuttamisessa. Kiljumuistelut ovatkin enemmän kertomuksia nuoruudesta, kavereista, vanhemmista ja kasvuympäristöstä kuin kuvauksia humalaisesta toiminnasta.

Tee-se-itse-eetos on kiljumuisteluissa läsnä monin tavoin. Osa muistelijoista sanallistaa muistonsa tee-se-itse-eetoksen kautta, mutta useimmilla se on julkilausumattomasti muistelua kehystävä elementti. Kun selkeät ohjeet puuttuvat, kaikki tapahtuu salassa eikä aikuisilta voi kysyä neuvoa, jää kiljun valmistaminen nuorten oman neuvokkuuden ja kekseliäisyyden varaan. Kaksi tai kolme nuorta yrittämässä yhdessä ratkaista ”humalan synnyn salaisuutta” onkin kirjoitetuissa muisteluissa olennainen kerronnan kehys. Muistelut ovat kuin ikkunoita nuorten keskinäiseen sosiaaliseen tilaan, jossa toiminnan motiivina on halua tehdä ja kokea itsenäisesti.

Tapa muistella kiljun valmistusta ja juomista seurauksineen on hämmästyttävän samankaltainen ikään katsomatta. Artikkelissa esitetty tyyppitarina toistuu hieman eri muodoissa sadoissa muisteluissa. Muistamisen maisemas-

sa toistuvat samat tunteet, käytänteet, maut, hajut, sosiaaliset merkitykset ja kulttuuriset tilanteet. Kilju-stoorit ovat jaettu ja eri sukupolvia yhdistävä tapa antaa merkitys nuoruuskokemukselle, jonka perusainekset pysyvät muuttumattomina: sokeria, hiivaa ja vettä.

Lähteet

- Apo, Satu (2001) *Viinan voima – suomalaisen juomisen kulttuuriset mallit*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 759.
- Bennett, Andy & Guerra, Paula (2018) *DIY Cultures and Underground Music Scenes*. Abingdon and New York, Routledge.
- Bird, Susan & Fransberg, Malin & Peipinen, Vesa (2016) "Hot in Helsinki – Exploring legal geographies in a DIY-sauna". *Flinders Law Journal* 18 (2), 377–397.
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) (2006) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 214.
- Fingerroos, Outi (2010) Muisti, kertomus ja Oral history-liike. Teoksessa Pertti Grönholm & Anna Sivula (toim.) *Medeasta pronssisoturiin: kuka tekee menneestä historiaa?* Turku: Turun historiallinen yhdistys 2010.
- Glaser, Barney & Strauss, Anselm (2006) *The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research*. New Brunswick and London: Aldine Transaction.
- Granberg, Leo (1986) Miksi kotipolitto väistyi Pohjo-lasta? *Alkoholipolitiikka* 4, 238–241.
- Haapala, Pertti (1989) *Sosiaalihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Helsinki: SHS.
- Halbwachs, Maurice (1992) *On Collective Memory*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Heiskala; Risto (2000) *Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktivistista synteisiä yhteiskunta-teoriassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holmila, Marja (1988) Vaimot, aviomiehet ja alkoholi. *Alkoholipolitiikka* 3, 82–85.
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (toim.) (2015) *Sallattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiötä*. Tampere: Vastapaino.
- Häkkinen, Antti (2019) The Inheritance of a Good Life: How the Ideals of the Good Life Have Been Negotiated and Transmitted Between Generations in Finland and Canada". Teoksessa Ulla Aatsinki & Johanna Annola & Mervi Kaarninen (toim.) *Families, Values, and the Transfer of Knowledge in Northern Societies, 1500–2000*. New York: Routledge & Taylor & Francis Group, 56–76.
- Kansakoulun lehti (1916) Havaintoja kansakoulun työmaalta. *Kansakoulun lehti. Kasvatusopillinen aikakauskirja kodille ja kouluille* 1916:6, 493.
- Karlsson, Thomas & Österberg, Esa (2010) Mitä tilastot kertovat suomalaisten alkoholi käytöstä? Teoksessa Pia Mäkelä & Heli Mustonen & Christoffer Tigerstedt (toim.) *Suomi juo. Suomalainen alkoholin käyttö ja sen muutokset 1968–2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 13–26.
- Katto, Jonna (2020) Liberating Taste: Memories of War, Food and Cooking in Northern Mozambique. *Journal of Southern African Studies* 46 (5), 965–984.
- Linna, Väinö (1954/2007) *Tuntematon sotilas*. 64 painos. Helsinki: WSOY.
- Mansikka, Ossi (2019) Nuorisotutkijat miettivät, mikä ilmiö olisi erityisen suomalainen – Vastaus on kilju, ja nyt kansakunnan kiljumuistot on tarkoitettu koota yhteen. *Helsingin sanomat* 22.2.2019. <https://www.hs.fi/nyt/art-200006010783.html> (Viitattu 26.5.2021).
- Maunu, Antti (2014) *Yöllä yhdessä: Yökerhot, biletyt ja suomalainen sosiaalisuus*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:6.
- Mäkelä, Klaus (1974) Pontikan ja kiljun käyttö Suomessa 1973 ja 1974. *Alkoholipolitiikka* 5, 171–177.
- Naarminen, Niina (2018) *Naurun voima. Muistitietotutkimus huumorin merkityksistä Tikkakosken tehtaan paikallisyhteisössä*. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Nora, Pierre (1996) Preface to English Language Edition: From Lieux de memoire to Realms of Memory. Teoksessa Pierre Nora (toim.) *Realms of Memory: Rethinking the French Past*. New York: Columbia University Press, New York, xv–xxiv.
- Pedersen, Willy (1992) Siirtymäriitit, liminaliteetti ja päihtymys. *Alkoholipolitiikka* 57 (5), 307–317.
- Peltonen, Matti (2010) Voisiko paikallishistorian käsitteä toisin? kylätutkimus, muistitieto ja uusi mikrohistoria. Teoksessa Pekka Ahtiainen, Jukka Tervonen & Kari Teräs (toim.) *Kaikella on paikansa: uuden paikallishistorian suuntaviivoja*. Tampere: Vastapaino, 129–148.
- Piispa, Mikko & Salasuo, Mikko (2014) *Taiteilijan elämänkulku. Tutkimus nuorista taiteilijoista 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 156.
- Portelli, Alessandro (2002) Mikä tekee muistitiedosta erityisen? Teoksessa Outi Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suo-

- malaisen Kirjallisuuden Seura, 49–64.
- Pulkkinen, Jonna & Wist, Mika (2017) *Viinalla te-rästetty sota. Alkoholi sotavuosina 1939–1945*. Helsinki: Atena.
- Raitasalo, Kirsimarja & Huhtanen, Petri & Miekkala, Mari (2015) *Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015 – ESPAD-tutkimuksen tulokset*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Raitasalo, Kirsimarja (2020) Ennakkotieto vuoden 2019 ESPAD-tutkimuksen tuloksista. Vastaa-otettu sähköpostitse 17.12.2020.
- Roos, J.P. (1987) *Suomalainen elämä. Tutkimus ta-vallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Seuran toimi-tuksia 454.
- Salasuo; Mikko (2004) *Huumeet ajankuvana. HUU-meiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa*. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 149.
- Similä, Ville & Vuorela, Mervi (2015) *Valtio vihaa sua. Suomalainen punk ja hardcore 1985–2015*. Helsinki: Like.
- Simpura, Jussi (1977) Tilastoimaton alkoholin kulutus uuden alkoholilain aikana. *Alkoholipolitiikka* 42, 107–117.
- Simpura, Jussi (1983) *Drinking Contexts and Social Meaning of Drinking. A Study of Finnish Drinking Occasions*. Helsinki. The Finnish Foundation for Alcohol Studies.
- Spencer; Amy (2008) *DIY. The Rise of Lo-fi Culture*. London & New York: Marion Boyars.
- Teräs, Kari (2018) Mitä on muistitieto, ja miten se poikkeaa muusta historiallisesta tiedosta? *Alus-ta! Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden verkkojulkaisu*. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2018/07/06/mita-on-muistitieto-ja-miten-se-poikkeaa-muusta-historiallisesta-tiedosta/> (Viitattu 25.5.2021).
- Tigerstedt, Christoffer (toim.) (2007) *Nuoret ja alko-holi*. Helsinki: Alkoholi- ja huumeutkijain seura & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusver-kosto.
- Tikka, Marko & Nevala, Seija-Leena (2020) *Kielle-tyt leikit. Tanssin kieltämisen historia Suomessa 1888–1948*. Helsinki: Atena.
- Weber, Max (1980 [1904]) *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Helsinki: WSOY.
- Österberg, Esa (1989) Kotivalmisteisen alkoholin käyttö Suomessa 1972–1989. *Alkoholipolitiikka* 54 (4), 199–205.
- Österberg, Esa (1995) Kotivalmisteiden alkoholi koti-käyttö tasaantui vuonna 1994. *Alkoholipolitiikka* 60 (3), 161–167.

Musiikkiharrastuksella osallisuuteen

Sanna Salminen

Teksti perustuu kirjoittajan väitöstilaisuuden lectio precursoriaan Jyväskylän yliopistossa 22.5.2021. Vastaväittäjänä toimi professori Elina Lehtomäki Oulun yliopistosta.

Sanna Salminen (2021) Musiikkiharrastuksella osallisuuteen. University of Jyväskylä, JYU Dissertations 380. 218 s.

Takanamme on erityislaatuinen vuosi, kun pandemia on ajanut ihmiset maailmanlaajuisesti sosiaaliseen eristyksen. Samalla myös kulttuuriala on joutunut ahdinkoon ja esimerkiksi kuoroharrastus on toistuvasti nostettu mediassa esille terveydelle vaarallisena harrastuksena. Pandemian jälkihoidossa musiikkiharrastuksilla saattaa kuitenkin olla merkittävä rooli, sillä ne voivat edistää toipumista eristyksen jättämistä jäljistä.

Kuvassa 1 on johtamani Vox Aurea -nuorisokuoro sekä ennen pandemiaa että etätoiminnan aikana. Tutkimuksessani löysin musiikkiharrastuksista lasten ja nuorten osallisuutta tukevia elementtejä sekä reflektoin omaa toimintaani kuoronjohtajana tavoitteenani kehittää tietoisesti toimintaa suuntaan, joka tukee osallisuuden kasvua.

Monipolvinen tutkimusprosessini alkoi jo vuonna 2000. Tuolloin professori Jukka Louhivuori ja rehtori Sini Louhivuori loivat perustan eteläisen Afrikan yliopistojen ja Jyväskylän yliopiston väliselle musiikkikasvatustyöyhteistyölle. Pääsin tutkijaksi ja opettajaksi tuohon projektiin. Lähtökohtani tutkimuk-

selle oli etnografinen ja hyvin avoin: tahdoin selvittää, mitä eteläafrikkalaisessa, vähävaraisille lapsille tarkoitettussa musiikkikoulussa tapahtuu ja mikä toiminnan merkitys on. Apartheid-politiikka oli juuri päättynyt, mikä teki kontekstista monin tavoin hyvin herkän.

Haastattelin musiikkikoulun oppilaita useaan otteeseen sekä Etelä-Afrikassa järjestettyjen musiikkileirien yhteydessä että osan heistä vieraillessa Suomessa. Vietin myös viikonloppuja township-alueilla tutustuen samalla oppilaiden elinympäristöön. Havainnoista ja kokemuksista pidin jatkuvasti reflektovaa tutkimuspäiväkirjaa. Eteläafrikkalaisiin kulttuureihin tutustuin myös maaseudulla järjestettyjen, opettajien jatkokoulutuskurssien organisointi- ja opetustehtävissä, kuoroyhteistyössä kymmenien eteläafrikkalaiskuorojen kanssa, korkeakouluyhteistyössä yliopistojen kanssa sekä esimerkiksi osallistumalla viikonlopun kestävään perinteisten parantajien seremoniaan. Kaiken kaikkiaan matkoja Etelä-Afrikkaan kertyi 12.

Haastattelin musiikkikoulun oppilaita uudelleen kymmenen vuotta ensimmäisten haastatteluitten jälkeen selvittääkseni, kuinka

Kuva 1. Vox Aurea -nuorisokuoro.

he noin 25-vuotiaina tarkastelivat musiikkikoulutoiminnan merkitystä oman elämänsä kulussa. Kaikkien samojen oppilaiden tavoittaminen osoittautui kuitenkin mahdottomaksi. Lopulta neljä aikaisempaa musiikkikoulun oppilasta saapui haastatteluun.

Oppilaat kuvasivat, kuinka heidän kokemuksensa mukaan musiikkiharrastus oli muun muassa pitänyt heidät nuorena poissa – heidän elinympäristössään tavallisen – rikkollisuuden ja huumeiden parista. Harrastus oli antanut uskoa omiin mahdollisuuksiin, turvallisen perhemäisen yhteisön, johon kuulua, tarjonnut väylän tunteitten käsittelyyn, itseilmaisuuksiin ja syvempään itsetuntemukseen, kehittänyt kognitiivisia taitoja sekä vastuun kantamisen, organisoimisen ja ohjaamisen taitoja. Heidän mukaansa myös kulttuurienväläinen musiikkikasvatusyhteistyö suomalaisten kanssa oli kirkastanut omaa minäkuvaa sekä laajentanut musiikillista ajattelua ja ilmaisua.

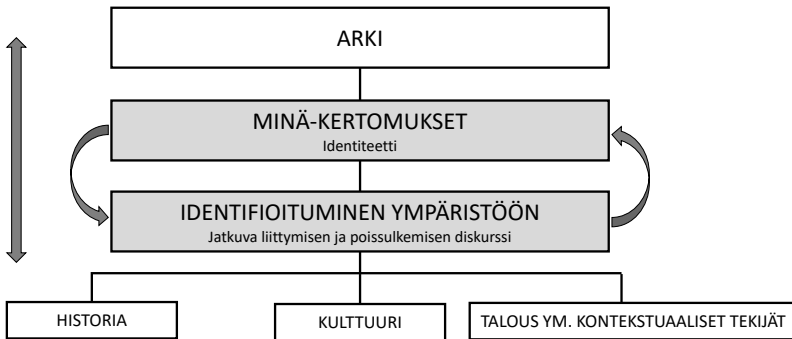
Lisensiaatintyövaiheessa hahmottelin musiikkikoulun oppilaiden kuvauksia toiminnan merkityksistä heidän elämässään. Analyysissä vastaukset jäsentyivät vahvasti

kolmeen kategoriaan, jotka tuolloin nimesin muotoon ”Arki”, ”Minä-kertomukset” sekä ”identifioituminen ympäristöön”. Nämä kolme elementtiä ilmenivät vastauksissa suhteessa historiaan, kulttuuriin, talouteen ynnä muihin kontekstuaalisiin tekijöihin. Annoin jäsenyykselle nimen ”Elämäncuva” (kuvio 1).

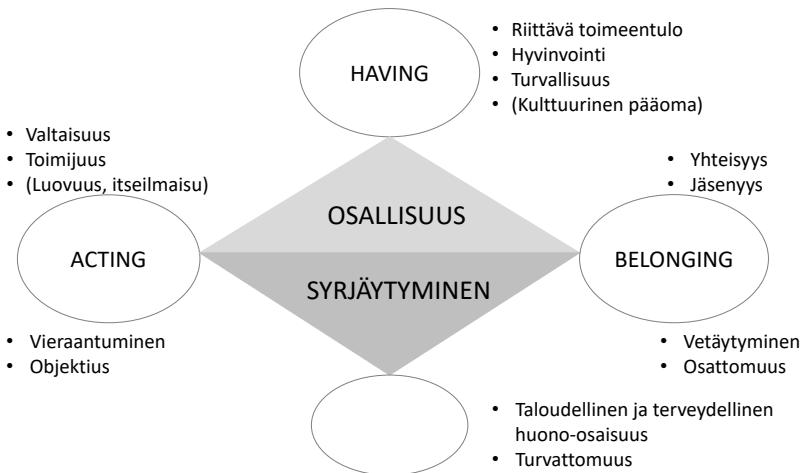
”Arjen” kuvauksessa oppilaat kuvasivat yleisiä hyvinvointiin, koulunkäyntiin, kotiin, asumiseen, perheeseen, terveyteen ja turvallisuuden liittyviä seikkoja. ”Minä-kertomuksissa” oppilaat kuvasivat kokemuksia omista mahdollisuuksistaan elämässä, tunteiden käsittelystä, itseilmaisusta, kulttuuri-identiteetistä, rooleista ja minä-kuvasta. ”Identifioituminen ympäristöön” sisälsi kuvauksia kuulumisesta joukkoon, ulkopuolisuuden ja poissulkemisen kokemuksia sekä liittymisen ja yhteisyyden tuntemuksia. Elämäncuva-käsitteen kautta oli kuitenkin mahdotonta liittyä muuhun alan tutkimukseen.

Eräänä päivänä tutkijamieheni Veli-Matti Salminen toi kotiin printin Raivion ja Karjalaisen osallisuuden osatekijöitä kuvaavasta jaottelusta – kiinnostaisiko se minua. Koke-

Elämäncuva

Kuvio 1. Elämäncuvan käsite (Salminen 2004).

Kuvio 2. Osallisuuden osatekijät (Raivio & Karjalainen, 2013).

mus oli valaistuksenomainen. Intuitiivisesti tunsin, että tässä oli etsimäni käsite ja mahdollisuus liittyä muuhun tieteelliseen keskusteluun. Asia piti kuitenkin perin pohjin selvittää.

Jaottelin litteroidun haastattelututkimusaineiston uudelleen excell-taulukkoon Raivion ja Karjalaisen jäsenyyksen mukaisesti. Analyysin perusteella saattoi todeta, että musiikkikoulun oppilaat olivat kuvanneet nimenomaan osallisuuden kasvua elämässään

musiikkiharrastuksen myötä. Elämäncuva-käsitteeni osatekijä ”Arki” vastasi hyvin Raivion ja Karjalaisen jäsenyyksen osatekijää ”Having”, ”Minä-kertomukset” vastasi osatekijää ”Acting” ja ”Identifioituminen ympäristöön” osatekijää ”Belonging”. Osallisuuden käsite kumpusi siis tutkimukseni etnografisessa osassa aidosti aineistosta. Musiikkikoulun oppilaat olivat kuvanneet musiikkiharrastuksen positiivista vaikutusta nimenomaan osallisuuteensa.

Taulukko 1. Musiikillisen toimijuuden sekä osallisuus- ja hyvinvointiteorioiden välinen suhde (Salminen 2021).

Allardt (1976): Hyvinvointi	Nussbaum (2000): Hyvän elämän edellytysten perustoimintamahdolli- suudet	Karlsen (2011): Musiikillinen toimijuus	Raivio & Karjalainen (2013): Osallisuus
"Having" / Elintaso Tulot, asumistaso, työllisyys, koulutus, terveys	Elämä, terveys, ruumiillinen koskematto- muus	Itsesuojelu, oleminen, itsesääätely, elämismaailman mahdolli- suuksiin tutustuminen	"Having" Riittävä toimeentulo, hyvinvointi, taloudellinen osallisuus
"Loving" / Yhteisyyssuhteet Paikallisyhteisyys, perheyhteisyys, ystävyyssuhteet	Kiintymys ja tunteet, liittyminen ja jäsenyys, luontosuhde	Sosiaalisten tilanteiden sääätely ja jäsentäminen, yhteistoiminnan koordi- nointi, kollektiivisen identi- teetin vahvistaminen	"Belonging" Yhteisöihin kuuluminen, jäsenyys, yhteisöllinen osallisuus
"Being" / Itsensä toteuttamisen muodot Arvonanto, korvaamattomuus, poliittiset resurssit, mielenkiintoinen vapaa- ajan toiminta	Mielikuvitus ja ajattelu, perustelu ja järjen käyttö, leikki, oman ympäristön hallinta	Ajattelu, identiteettiprosessit, musiikilliset taidot, yhteis- musisointitaidot	"Acting" Valtaisuus, toimijuus, toiminnallinen osallisuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutki-
jat Raivio ja Karjalainen ovat laatineet oman
jäsennyksensä sosiaalipoliittista päätöksen-
tekoa silmällä pitäen (kuvio 2). Jäsennyksen
pohjavireenä kuuluu pohjoismaisen hyvin-
vointitutkimuksen perustaa rakentaneen Erik
Allardtin (1976) jaottelu hyvinvoinnin osate-
kijöistä. Tahdoin kuitenkin tutustua osallisu-
uden käsitteeseen laaja-alaisemmin ja samalla
pohtia tutkimukseni tulosten linkittymistä
muuhun keskusteluun.

Taulukossa 1 olen jäsentänyt Raivion ja
Karjalaisen viitekehäyksen suhdetta toisaalta
musiikkikasvatuksen tutkimuksessa pinnalla
olevaan musiikillisen toimijuuden käsittee-
seen ja toisaalta esimerkiksi sosiaalietiikan ja
kehitysyhteistyön puolella runsaasti siteerat-
tuun Martha Nussbaumin toimintakykyja-
otteluun. Musiikillisen toimijuuden käsitettä
en valinnut tämän työn ydinkäsitteeksi, koska
tavoitteeni on emansipatorinen: Esimerkiksi

poliittisessa päätöksenteossa perusteena tus-
kin käytetään jonkin toiminnan positiivista
vaikutusta musiikillisen toimijuuden kehity-
miseen, mutta osallisuuden käsitteen avulla
sen sijaan pääsee liittymään laaja-alaisempaan
keskusteluun. Halusin myös vahvistaa käsi-
tystä musiikin kuulumisesta kaikille ihmisille
valitsemalla käsitteen, joka ei rajoitu yksin-
omaan musiikkitoimintaan. Tahdoin tällä
työllä rakentaa siltaa musiikillisen toimijuu-
den tutkimuksen ja osallisuustutkimuksen
välille: saattaa nämä keskustelusuhteeseen
keskenään. Samalla olin uskollinen tutkimuk-
sen alkutaipaleelle: koko työn lähtökohta oli
musiikkikehitysyhteistyöprojektissa, jonka
tavoitteet olivat musiikillisten taitojen ke-
hittymisen ohella paljon laaja-alaisemmat.

Matkustin kauas päätyäkseni lähelle. Tah-
doin peilata eteläafrikkalaisilta musiikkikou-
lulaisilta oppimiani näkökulmia musiikki-
harrastukseen Suomessa. 2010-luvun lopulla

Osallisuuden vahvistamiseen pyrkivä kuoropedagogiikka
(Raivio & Karjalainen 2013, 17 pohjalta)

Kuvio 3. Osallisuuden vahvistamiseen pyrkivä kuoropedagogiikka (Salminen 2021 a).

harrastustoiminnan positiiviset vaikutukset nousivat yhä enemmän esille. Kuorotutkimukseen oli syntynyt varsinainen buumi sen jälkeen, kun Markku T. Hyypän (2002) lääketieteen alan tutkimuksessa kuorolaulu nousi erääksi itsenäiseksi pitkän eliniän selittäjäksi. Toisaalta julkisuudessa keskusteltiin monista kestävämmistä pedagogisista ratkaisuista harrastustoiminnan yhteydessä: musiikkiharrastuksessakin on mahdollista haavoittaa syvästi tai rakentaa hyvinvoinnille kestävää pohjaa. Koska olen toiminut Vox Aurea -nuorisokuoron kuoronjohtajana vuodesta 2009 alkaen ja muissa kuoronjohtotehtävissä jo vuosia ennen sitä, tahdoin tarkastella kriittisesti omaa toimintaani lasten ja nuorten harrastustoiminnan ohjaajana, kuoronjohtajana.

Mitä mahdollisuuksia kuorotoiminnalla olisi nuorten kokeman osallisuuden tukemiseen? Mitkä tekijät kuoronjohtajan tehtävässä vaikuttavat ihanteiden toteutumiseen käytännössä ja kuinka kuorotoiminnan käytänteitä voisi kehittää vahvistamaan osallisuutta entistä enemmän? Tutkimusotteeni

vaihtui etnografiasta autoetnografiaan.

Aluksi perehdyin kuorotoimintaan ja laulamiseen liittyviin tutkimuksiin, joissa keskityttiin osallisuuden eri osa-alueisiin. Tuloksia löytyikin runsaasti sekä hyvinvoinnin ja terveyden, sosiaalisen pääoman ja yhteisyyden että valtaistumisen ja itseilmaisun näkökulmista. Tutkimuksia, joissa kaikki osallisuuden osatekijät olisivat tarkastelun kohteena, oli kuitenkin vähän. Hain samalla käsitystä siitä, mihin kuorotoiminnan havaitut hyvinvointivaikutukset perustuvat ja mitkä näkökulmat ovat sellaisia, joihin kuoronjohtaja voisi omilla valinnoillaan ja toimillaan vaikuttaa. (Salminen 2020.)

Tutkimuksin ei toistaiseksi ole voitu yksiselitteisesti todentaa kuorotoiminnan hyvinvointivaikutuksia, vaikka laulajat itse ovat positiivisista kokemuksista raportoineet lukuisissa selvityksissä. Kiistattomia lienevät kuitenkin esimerkiksi stressihormonien mittaukseen perustuneet tutkimukset, joskin näissäkin vaikutukset ovat tilannesidonnaisia: esimerkiksi esiintymistilanne saattaa nostaa

stressihormonipitoisuuksia harjoituksissa tapahtuneen palautumisen sijaan. Kuorotoiminnalla siis on runsaasti mahdollisuuksia, mutta toiminnan organisoinnilla mitä ilmeisimmin on vaikutusta osallisuutta lisäävien elementtien toteutumiseen.

Vox Aurea -kuoron 50-vuotista taivalta juhlittiin vuonna 2018. Edellisen vuoden aikana koottiin historiikka varten laaja aineisto entisiltä kuorolaisilta, kuoronjohtajilta ja tukiyhdistystoimijoilta. Samalla kokosin, lajitteilin ja arkistoin kaiken oman kuoronjohtajakauteeni liittyneen materiaalin: lehtileikkeet, valokuvat, konserttiohjelmat, matkojen järjestämiseen liittyvät dokumentit, päiväkirjat, toimintakertomukset, äänitteet ja videot. Tutkimusta varten kokosin edellisten lisäksi vanhat sähköpostiviestit, kirjeet, esitteet, hakemustekstit, matkakertomukset, toimintasuunnitelmatekstit ja muut suunnittelutyöhön liittyvät dokumentit, kuorolaisten videohaastattelut ja kuorotoimintaa esittelevät powerpoint-esitelmät. Aineiston jaottelin osallisuuden osatekijöiden mukaan. Tältä pohjalta toin näkyväksi, kuinka kuoronjohtajana ajattelen eri toimintatapojen ja käytänteitten suhteutuvan osallisuuden osatekijöihin. Monet käytänteet ovat muotoutuneet jo edellisten johtajien aikana. Samalla peilasin valintoja suhteessa kuoron sosiokulttuuriseen kontekstiin ja kuorotoiminnan kokemustihentymiin, kuten esiintymismatkoihin, konsertteihin, jaettuihin tunne-episodeihin tai merkittäviin kohtaamisiin.

Kuoronjohtajan työtä on aikaisemmin tutkittu paljon johtajuusteorioiden valossa. Tyypillistä on myös jako toisaalta yhteisökuoroihin, joissa keskitytään nimenomaan yhteisön rakentamiseen ja toisaalta taiteellisesti korkeatasoisiin kuoroihin, joissa tähdätään korkean taiteellisen tason saavuttamiseen. Kuorolaisten toimijuuteen keskittyviä tutkimuksia ei löydy. Viestiäkö tämä kenties stereotyyppisestä ajattelusta, jossa kuorolai-

nen on passiivinen kuoronjohtajan visioiden toteuttaja? Käytännön nuorisokuorotoiminta on monin paikoin harpannut jo ison askeleen moisen stereotypian ohi.

Väitöstyössäni tahdoin tarkastella kuoronjohtajaa pedagogina, jolle pyrkimys kuorolaisien osallisuuden tukemiseen ja taiteelliseen tasoon ovat toisiaan tukevia, samansuuntaisia tavoitteita. Merkittävää on yhtä lailla tukea ja mahdollistaa kuorolaisten toimijuutta, valtaisuutta, hyvinvointia, turvallisuutta kuin kuulumisen ja yhteisyyden kokemuksiakin pedagogisilla ratkaisulla. Näkökulma on erityisen tärkeä nyt, kun ihmisten osallisuuden kokemus on ollut pandemian vuoksi vakavasti haastettuna. (Salminen 2021 b.)

Väitöstutkimukseni tukee aikaisempien tutkimusten tuloksia. Musiikkiharrastus ryhmässä lisää lasten ja nuorten osallisuutta. Osatutkimukset 1 ja 2 vahvistavat myös, että kulttuurienvälinen musiikkikasvatus rikastaa ja syventää musiikillista ilmaisua sekä ymmärrystä. Esitän tuloksena lisäksi, että nuorisokuoronjohtaja voi soveltaa pedagogiikassaan osallisuuden teoreettista viitekehystä tukien samalla taiteellisia tavoitteita.

Eräällä Etelä-Afrikan matkalla maaseudulla työskennellyt opettaja kummasteli tutkijatoverini Eija Terhon haastattelukysymystä laulamisen merkityksestä: ”aah...hullu kysymys... eihän ilman laulua voi olla – sehän on niin kuin hengittämistä...” Yhdessä musisointi näyttäytyikin siellä juuri näin: kun ihmisiä saapui koolle, alkoi laulu ja soitto tuota pikaa. Sävelet siivittivät ilon kattoon ja yhteinen rytmittyminen samaan harmoniaan kutsui nuoren suomalaisen tutkija-opettajanikin yhteisön tasa-arvoiseksi jäseneksi. Yhteismusisointiin liittyvän elämyksen voima on vahva. Tämän voiman toivoisin täysimääräiseen käyttöön kaikkien ulottuville. ”Kaikissa meissä on voimaa, kaikissa meissä soi!”

Lähteet

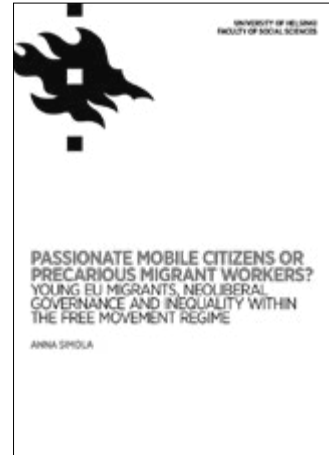
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY.
- Hyyppä, M. T. (2002). Kuorossa elämä pitenee. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Teoksessa P. Ruuskanen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille* (s. 28–59). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsen, S. (2011). Using musical agency as a lens: Researching music education from the angle of experience. *Research Studies in Music Education*, 33(2), 107–121. doi:10.1177/1321103X11422005
- Nussbaum, M. (2000). *Women and Human Development. The Capability Approach*. Cambridge: University Press.
- Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa T. Era (toim.), *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* (s. 12–35). Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 156.
- Salminen, S. (2004). *“You can’t do crime if you do music”*. *Soittoharrastuksen vaikutus eteläafrikkalaisen STTEP-musiikkikoulun oppilaiden elämäntapaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Lisensiaatintyö.
- Salminen, S. (2020). Benefits of singing reflected in the conceptual framework of social inclusion. Teoksessa J. van der Sandt (toim.), *Singing with Children* (s. 97–108). Lucca: Libreria Musicale Italiana.
- Salminen, S. (2021 a). *Musiikkiharrastuksella osallisuuteen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Salminen, S. (2021 b). Kuoropedagogiikkaa uusin silmin: tavoitteena osallisuus ja taiteellinen taso. *Musiikkikasvatus*, 24(1).

Passionate Mobile Citizens or Precarious Migrant Workers?

Anna Simola

Teksti perustuu kirjoittajan väitöstilaisuuden lectio precursoriaan Helsingin yliopistossa 23.6.2021. Vastaväittäjänä toimi professori Bridget Anderson (University of Bristol).

Anna Simola (2021) *Passionate Mobile Citizens or Precarious Migrant Workers? Young EU Migrants, Neoliberal Governance and Inequality within the Free Movement Regime*. University of Helsinki, Faculty of Social Sciences. 99 s.

My dissertation addresses the widening gap between the expectations young EU migrants may have regarding the opportunities existing within the area of free movement and the actual realities they may confront in their destination country. It investigates the reality in which young Europeans move within the European Union in search of work opportunities that would allow them to exploit their education, their skills and their passions, but who end up experiencing precarity.

The environment in which young EU citizens make use of their right to free movement is changing. Young, educated workers across Europe face persistent difficulties in the labour markets and are highly exposed to unemployment and precarious types of work, characterised by temporal and non-standard contractual relationships and insecurity (Chung et al., 2012; Samek Lodovici & Semenza, 2012). Furthermore, precarious work relations are

intrinsically defined by the lack of protections that welfare states provide to workers in full-time permanent work including guarantees of sufficient income during unemployment that reduce pressures to sell labour under disadvantaged conditions (Rubery et al., 2018).

Today, young people's prospects of achieving stable employment and financial independence are increasingly hampered into their early thirties (O'Reilly et al., 2015). Although education still generally provides the best protection against precarious employment, evidence show that this protective effect of higher education is eroding (Murgia & Poggio, 2014). Studies on young EU migrants' labour market outcomes are limited, but there are indications that this group may be disadvantaged in the labour market not only as young persons, but also compared to their national peers (Akgüç & Belabvy, 2019). Thus, instead of functioning as a stepping-stone, migration may also lead to labour market entrapment.

What is more, young EU migrants may not only face a labour market in their destination country offering fewer and different kinds of opportunities than they expected, but also their expectations regarding their rights as EU citizens may be thwarted. The European Commission has for decades been promoting the rights associated with EU citizenship, emphasizing the principle of equal treatment with nationals in other member states. This has created expectations of rights and equality. However, freedom of movement has never been formally unconditional. The growing criticism against EU migration in various EU member states has triggered national policies that seek to restrict EU citizens' freedom of movement and to reinforce conditionality in determining their rights. During the past ten years, several EU Member States have adopted policies that raise barriers to EU migrants' access to both welfare rights and residence rights. Rights are increasingly tied to employment status, a reason for which these restrictions have been assumed to affect EU migrants in precarious work positions in particular (Alberti, 2016; Dwyer et al., 2019; O'Brien, 2016). In my dissertation I propose that due to these consequential changes we need to develop critical research on EU migration.

Research puzzle

My original research interest was based on my observations on the very tough competition going on at the entrance-level labour markets in Brussels. I witnessed the considerable investments the ambitious young entrants arriving to this city were making in order to get in. I was intrigued by the question, what it means for the young Europeans to pursue EU mobility in labour market conditions where most opportunities are insecure,

temporary or unpaid. Through my study I sought to understand the reasons for which they may choose to stay in their destination country even when the circumstances they face do not correspond to the opportunities and rights they have previously associated with free mobility.

A common thread running through my dissertation is the observation regarding the influence of neoliberal governance on precarity experienced in this context. From the poststructuralist lens of governmentality, neoliberalism appears as a political discourse about the nature of rule that idealises the principles of free competition and enterprise as conditions of human freedom and individual choice (Larner, 2006; Rose, 1999). Its influence is not limited to its implications for political programmes, but it encompasses subjectivity itself through governance strategies that encourage individuals to view their own lives as a type of enterprise and themselves as active subjects responsible for their own well-being (Foucault, 2008; McNay, 2009).

Data and methods

I conducted the study in Brussels, which is a culturally vibrant global metropolis that stands out with its highly international job market that makes it an attractive destination for qualified workers from all around Europe. However, the attractiveness of Brussels also produces intense competition for qualified jobs, especially for junior positions. Precarious employment practices are common both at the top and bottom ends of Brussels' labour market, including the exploitation of internships as a source of very cheap or free qualified labour.

The three articles that form my dissertation all build on the same data obtained through one-time narrative interviews in

2014–2015. Additionally, my third article also draws on a complimentary dataset based on answers to written questions that I sent to my participants in 2018. The study is qualitatively comparative in a setting that includes one country of destination, that is Belgium, and four countries of origin that include Italy, Spain, Finland and Denmark. The empirical sample consists of 27 young adults originating from these countries, the majority of whom were in their late 20s or early 30s at the time of the interview. Sixteen of the participants are women and 11 are men, and their educational backgrounds represent a range of academic fields. They all have university studies at Master's or Doctoral level.

Instead of providing information regarding the incidence of experiences of precarity among the overall population of young, educated EU migrants, I have sought to understand the drivers and consequences of precarity in this context. Therefore, the study focuses on the experiences of persons who had moved to Brussels with the intention to work but had subsequently experienced unemployment and worked under precarious arrangements. The participants' work experiences during mobility included consecutive internships, temporary contracts, work through temporary staffing agencies and involuntary self-employment. Some had undertaken more or less casual work, often without written contracts. In addition, many were doing considerable amounts of voluntary work.

Critical perspectives on precarious EU migrations

In order to demonstrate the interconnections of the results from the articles, I start from an examination of the participants' original motivations for migration. The European Commission encourages young people's mo-

bility, which it portrays as a means to enhance their employability. In critical social research the concept of employability has been associated with the neoliberal imperative that every individual should be an enterprising subject, continuously working to improve the self (Leonardi & Chertkovskaya, 2017; Paju et al., 2019; Rose, 1998). Studies from distinct contexts of transnational youth migration have explored how young people's contemporary desire to become international is being triggered by this hegemonic discourse of self-developing subjectivity (Havering, 2011; Yoon, 2014). However, few studies have analysed migrants' subjectivities in the EU context.

The majority of the participants of my study had initially arrived in Brussels either for an internship or through the Erasmus student exchange programme, which had offered them both an institutional framework and financial support for migration. My data support the view that these programmes have normalised, among young, qualified Europeans, the practice of EU mobility and made it central to their ideals of successful labour market transitions (Courtois, 2020).

Furthermore, I show how my participants' migration was very often driven by their aspirations to do work offering opportunities for self-realisation, self-development and self-fulfilment. In line with David Farrugia's (2019) ideal-typical notion, that contemporary middle-class workers are 'subjects of passion', I apply and develop the concept of passion for the study of highly qualified EU migration, defining it as committed self-identification with one's chosen work or career.

Indeed, in my participants' narratives, mobility often appears as an instrument to achieving work corresponding to their passion. For some of them the passion was to work in a particular professional field or on a specific subject matter, while for many

others working in an international environment was a passion in its own right, that they described as an important part of their self-identity. Such passionate relation to work was also typically expressed by emphasising how unrelated their motivations regarding work and migration were to money. However, the self-entrepreneurial attitude towards mobility clearly encouraged the participants to tolerate unpaid work and precarious labour conditions as self-chosen and ‘normal’ (see Lorey, 2006). This needs to be seen partly as a result of their belief that the tolerance for precarious living and working conditions was the prerequisite for them ever achieving work where they could use their skills and realise their passion.

At the same time, it is also clear that it was their generalised exposure to insecurity that made it particularly difficult for many of them to reject their precarious conditions. Critically, the data shows that their insecurity was not only due to the difficult labour market, but also the way in which they were exposed to state policies restricting their rights as citizens.

It is important to note that, none of my participants were inactive. Even when they were not employed, they were all engaged in internships and other forms of unpaid work and training, while they often feverishly searched for paid employment. At the same time, most of them lived through periods of insufficient or no income, and were often effectively in need of income support. However, following a trend in Europe and beyond, Belgium has increased the conditionality of social entitlements for all welfare applicants. My study shows how the general welfare conditionality functioned in interplay with the conditionality rulings targeting EU migrants in particular, constituting barriers to my participants’ access to welfare state support. Most of those participants who had made claims for unemployment benefits or social assistance in

Belgium had been denied access, because they lacked the contributions required.

Moreover, Belgium has not only sought to control EU citizens’ access to its welfare system by restricting the conditions of social entitlements, but increasingly also by restricting access to legal residence. Belgium is not – by far – the only EU country that has sought to redefine the status of EU migrants (Mantu et al., 2020). The Belgian case is however particularly striking for its efforts to enforce conditionality through expulsions of EU citizens deemed unwanted on economic grounds. In 2011, Belgium made a restrictive interpretation of the EU Directive allowing Member States to withdraw the residence certificates of EU citizens who represent an ‘unreasonable burden’ on their social assistance system. During the past ten years, several thousands of EU citizens received an ‘order to leave the territory’ on this basis (Valcke, 2020).

Meanwhile, also the initial requirements for residence registration became increasingly restrictive regarding the requirement to provide evidence of paid work or self-sufficiency. Those participants who sought to register their residence were required to provide evidence of consistent, paid employment, but many of them were unable to provide such proof. Therefore, they were not granted the residence certificate, which is a key identification document required in Belgium for most administrative transactions and access to services. Some of them were told they had only three months to find employment, after which time they would have to leave the country.

Very central in the data was also the participants’ profound uncertainty of their rights. While the participants were unsure what the actual consequences of an expulsion order would be, many had considered it safer not to register their presence or, if they nevertheless had started the registration process, not to

claim social entitlements. The data clearly shows how depriving the young EU migrants from social protection and legal security increased their adaptability to their employers' demands for flexibility.

Finally, the comparative setting allowed me also to analyse how the welfare state arrangements in the participants' countries of origin influenced their situation. The welfare systems in Denmark, Finland, Italy and Spain differ greatly regarding the availability, generosity and conditionality of support they provide for young people and recent graduates. The limited access to benefits for young people in Italy and Spain often resulted in the participants from these countries not being entitled to income support in any country. For many of them, how much their parents were able to support them therefore became one of the most important determinants of their financial security during their time as migrants. This accentuated disparities between them according to the resources of their families.

At times, the parents were only able to offer their children the possibility of returning home and being part of the family household. However, the Italian and Spanish participants were often strongly reluctant to return. For most of them mobility was an attempt to escape the extremely precarious working conditions prevalent in their domestic labour markets and many had initially made the decision to migrate also to be able to move out of their parental home. Importantly, they also associated the return with abandoning their passion.

By contrast, the more universalistic welfare policies in the Nordic countries protected their young citizens to some extent, as they normally had access to benefits within these systems. When experiencing delayed or denied access to social protection in Belgium, even the young Nordics were often forced to

turn to their parents for financial support. However, long-lasting parental dependence was unusual for them. Some of them were able to draw money from their domestic welfare systems and this way to continue fostering their employability in Brussels through further education, unpaid work and searching for better jobs. Some others did not even try to engage with the Belgian system but instead returned to their countries of origin when they lost their jobs in Belgium. While their domestic labour markets were also generally perceived as offering opportunities for young workers, many young Nordics did consider returning as an option, were the conditions in Brussels to turn overly harsh.

Also the Nordic participants were often prepared to accept the requirements of a high level of flexibility and precarity, as long as the work experience gained was perceived as valuable. However, none of them undertook work in Brussels that was completely irrelevant to their professional goals. Meanwhile, refusing the idea of returning meant that many of the southern Europeans were forced to accept any work regardless of its conditions or content. Some of them held multiple jobs in parallel, sometimes combining unpaid professional work to maintain and develop their skills with low-skilled jobs for subsistence and legal security. This, however, meant less time to invest in their employability and, especially, time lost to recover from work.

All in all, the study shows how the young EU migrants who participated in this study were exposed to personal responsibility and precarity in both similar and unequal ways. Overall, the narratives contain descriptions of experiences of depression, exhaustion and burn out that ultimately forced some of the participants to return against their will. The study thus shows the human limits of the extreme flexibility, especially when young workers are made self-responsible for their

own survival. While the study does not systematically answer the question of whether the participants eventually landed more stable jobs – or ones that corresponded to their passions – the data indicates that the lengthy periods of precarity in many cases had negative implications for their careers, their life-transitions, their wellbeing, and even their health.

Conclusions

The previous studies often take as their premise that, since EU migrants are predominantly young, they are less dependent on welfare systems and are motivated to participate in the labour market even when their jobs are defined by precariousness (Lulle et al., 2019: 6). My study is critical about the idea that young EU migrants would be inherently flexible in a way that would intrinsically motivate them to participate in precarious work. I also interrogate the idea that welfare states would be of little importance for young EU migrants. I maintain that states' welfare and migration policies play a central role in structuring the transitions of young workers within the intra-European labour market. Even though their EU citizenship offers them relative freedom to make use of mobility to leave precarious jobs, this freedom has both structural and subjective limitations and is not distributed equally.

My study also points out some major controversies around the policies to which young EU citizens may become subject in the context of EU migration. European Commission continues to target young people with its key mobility programmes, but these are enforced in parallel with policies, which radically limit their opportunities to make use of the freedom of movement to develop their employability and to find work corresponding

their skills and their passions. Paradoxically, however, the barriers to rights that young EU migrants may face are actually apt to hinder their access to more stable and independent socio-occupational positions to which their rights are increasingly tied. Acknowledging the complex institutional drivers of precarity and its implications for young people's lives in this context opens important perspectives for future critical research on EU migration.

References

- Akgüç, Mehtap & Beblavý, Miroslav (2019) What happens to young people who move to another country to find work? Teoksessa Jacqueline O'Reilly & Janine Leschke & Renate Ortlieb & Martin Seeleib-Kaiser & Paola Villa (toim.) *Youth Labour in Transition. Inequalities, Mobility, and Policies in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 389–418.
- Alberti, Gabriella (2016) A new status for migrant workers: restrictions of the free movement of labour in the EU. *Mondi Migranti* 3, 33–49.
- Chung, Heejung & Bekker, Sonja & Houwing, Hester (2012) Young people and the postrecession labour market in the context of Europe 2020. *Transfer* 18 (301), 301–317.
- Courtois, Aline (2020) Study abroad as governmentality: the construction of hypermobile subjectivities in higher education. *Journal of Education Policy* 35 (2), 237–257.
- Dwyer, Peter James & Scullion, Lisa & Jones, Katy & Stewart, Alasdair (2019) The impact of conditionality on the welfare rights of EU migrants in the UK. *Policy & Politics* 47 (1), 133–150.
- Farrugia, David (2019) Class and the post-Fordist work ethic: Subjects of passion and subjects of achievement in the work society. *The Sociological Review* 67 (5), 1086–1101.
- Foucault, Michel (2008) The birth of biopolitics: lectures at the Collège de France, 1978–1979. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Haverig, Anika (2011) Constructing global/local subjectivities – The New Zealand OE as governance through freedom. *Mobilities* 6 (1), 103–123.
- Larner, Wendy (2006) Neoliberalism: Policy, Ideology, Governmentality. Teoksessa Marieke de Goede (toim.) *International Political Economy and Poststructural Politics*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 199–218.

- Leonardi Emanuele & Chertkovskaya, Ekaterina (2017) Work as promise for the subject of employability: unpaid work as new form of exploitation. *Sociologia del Lavoro* 145, 112–130.
- Lorey, Isabell (2006) Governmentality and self-precarization: On the normalization of cultural producers. *Transversal*. <https://transversal.at/transversal/1106/lorey/en> (Viitattu 5.5.2021.)
- Lulle, Aija & Janta, Hania & Emilsson, Henrik (2019) Introduction to the Special Issue: European youth migration: human capital outcomes, skills and competences. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 0 (0).
- Mantu Sandra & Minderhoud, Paul & Guild, Elspeth (toim.) (2020) *EU Citizenship and Free Movement Rights: Taking Supranational Citizenship Seriously*. Nijhof: Brill.
- McNay, Lois (2009) Self as enterprise: Dilemmas of control and resistance in Foucault's The Birth of Biopolitics. *Theory, Culture and Society* 26 (6), 55–77.
- Murgia, Annalisa & Poggio, Barbara (2014) At risk of deskilling and trapped by passion: A picture of precarious highly educated young workers in Italy, Spain and the United Kingdom. Teoksessa Lorenza Antonucci & Myra Hamilton & Steven Roberts (toim.) *Young People and Social Policy in Europe*. London: Palgrave Macmillan, 62–86.
- O'Brien, Charlotte (2016) Civis capitalist sum: Class as the new guiding principle of EU free movement rights. *Common Market Law Review* 53 (4), 937–977.
- O'Reilly, Jacqueline & Eichhorst, Werner & Gábos, András & Hadjivassiliou, Kari & Lain, David & Leschke, Janine & McGuinness, Seamus & Kureková, Lucia Mýtna & Nazio, Tiziana & Ortlieb, Renate & Russell, Helen & Villa Paola (2015) Five characteristics of youth unemployment in Europe: Flexibility, education, migration, family legacies, and EU policy. *Sage Open* January–March 2015, 1–19.
- Paju, Elina & Näre Lena & Haikkola, Lotta & Krivonos, Daria (2020) Human capitalisation in activation: Investing in the bodies, selves and skills of unemployed youth in Finland. *European Journal of Cultural and Political Sociology* 7 (1), 7–28.
- Rose, Nikolas (1998) *Inventing our selves: Psychology, power, and personhood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rose Nikolas (1999) *Powers of Freedom. Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rubery Jill & Grimshaw, Damian & Keizer, Arjan & Johnson, Mathew (2018) Challenges and contradictions in the 'normalising' of precarious work. *Work, Employment and Society* 32 (3), 509–527.
- Samek Lodovici, Manuela & Semenza, Renata (toim.) (2012) *Precarious Work and High-Skilled Youth in Europe*. Milan: Franco Angeli.
- Valcke, Anthony (2020) Expulsion from the "Heart of Europe": The Belgian Law and Practice Relating to the Termination of EU Residence Rights. Teoksessa Sandra Mantu & Paul Minderhoud & Elspeth Guild (toim.) *EU Citizenship and Free Movement Rights: Taking Supranational Citizenship Seriously*. Nijhoff: Brill, 155–189.
- Yoon, Kyong (2014) Transnational youth mobility in the neoliberal economy of experience. *Journal of Youth Studies* 17 (8), 1014–1028.

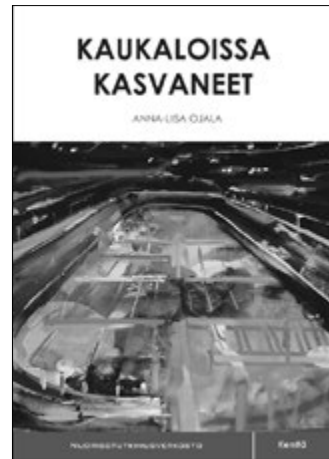
Ei mitään urheilusatua

Viimeisin lenkki etnografisen tutkimuksen vahvaan perinteeseen

Mikko Salasuo

Anna-Liisa Ojala (2021) *Kaukaloissa kasvaneet*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 230, sarja: Kenttä. 182 s.

Kirjoitus pohjautuu Mikko Salasuon kommenttipuheenvuoroon teoksen julkistustilaisuudessa 18.2.2021.

Kun Nuorisotutkimusverkoston julkaisupäällikkö Vappu Helmi-saari pyysi loppuvuodesta 2020 minua kommentaattoriksi teoksen *Kaukaloissa kasvaneet* julkistamistilaisuuteen, annoin ehdollisen suostumuksen: Teen päätöksen kommentoinnista vasta käsikirjoituksen luettuani. Ehdollisuuden taustalla oli ennakkotietoni siitä, että kyse on nuorten jääkiekkoa käsittelevästä etnografisesta tutkimuksesta. Hälytyskelloja päässäni soittivat sekä menetelmä että aihe. Niihin molempiin liittyy isoja tutkimuksellisia haasteita, jotka jäävät valitettavan usein ratkaisematta. Halusin siis ennen tehtävän vastaanottamista varmistua siitä, etten päädy tilaisuuteen lyttäämään uunituoretta kirjaa.

Etnografia on tapa tulkita ja ymmärtää tutkittavaa kohdetta sen sosiaalisen maailman sisäältä käsin. Se on ”toisin näkemistä” (Skeggs 1999), joka onnistuu ainoastaan osallistumalla, havainnoimalla ja viettämällä aikaa tutkit-

tavassa yhteisössä. Etnografi pyrkii kokemaan, näkemään, kuulemaan ja jopa tuntemaan tutkittaviensa tavoin ja heidän näkökulmastaan. Onnistuessaan etnografia tuottaakin sellaista tietoa ja ymmärrystä sosiaalisten ilmiöiden logiikasta, mielestä ja merkityksistä, joihin ei muilla menetelmillä pääse käsiksi (Huhta ym. 2021). Se voi parhaimmillaan johtaa suuriin oivalluksiin, jotka muokkaavat perustavanlaatuisesti tapoja ymmärtää sosiaalisia ilmiöitä ja rakenteita.

Etnografinen tutkimustapa on erityisen haastava. Tutkimusprosessi on aikaa vievä ja vaatii monesti vuosia. Kentälle pääsy ei ole itsestäänselvyys ja sopivan position löytäminen voi olla työn ja tuskan takana – Sitä ei välttämättä löydy lainkaan. Etnografian työ on usein henkisesti ja fyysisesti kuormittavaa, sillä tutkija tempautuu mukaan vieraaseen sosiaaliseen maailmaan. Tutkijan pitää pystyä olemaan samanaikaisesti tutkimansa yhteisön jäsen ja tarkkailija. Kenttävaiheessa etnografi

eläinkin sosiaalisten maailmojen välissä, joka on häilyvä, hämmentävä ja monesti yksinäinen paikka (ks. Hoikkala ym. 2009).

Etnografisessa tutkimuksessa voi helposti epäonnistua. Mikäli tutkija ei pääse osaksi kenttää, osallistumaan, kokemaan, näkemään ja tuntemaan, voivat tulokset olla latteita tai suorastaan mitättömiä. Raportointi jää helposti tutkittavien subjektiivisten ajatusten toisteluksi ja ulkokohtaiseksi tulkinnaksi. Tutkimuksessa kuvataan sosiaalista maailmaa, jota eivät tunnista sen enempää tutkittavat kuin muut tutkijatkaan.

Pyyntö kommentoida *Kaukaloissa kasvaneita* oli myös pyyntö arvioida teosta suhteessa etnografiseen perinteeseen. Sellaiset ura uurtavat tutkimukset kuin Nels Andersonin *Kulkumiehet*, Frederick Thrasherin *Jengit 1313* (1927) tai Knut Pippingin (1947) *Komppania pienenishteiskuntana* luovat etnografiselle tutkimukselle vahvat juuret. Näistä juurista ovat versoneet monet suomalaiset klassikot, kuten Matti Kortteisen *Kunnian kentät*, alkoholitutkijoiden kirjoittama *Lähiöravintola* (Sulkunen ym. 1985) sekä Jussi Perälän (2011) huumeekulttuuria käsittelevä *Miksi lehmät pitää tappaa*.

Myös itselläni on mieleenpainuva kokemus etnografisesta tutkimuksesta. Rämmimme tutkimusprofessori Tommi Hoikkalan kanssa vuonna 2008 kolmen kuukauden ajan Kainuun korvessa, kun osallistuimme alokkaina ja vähän erikoitumiskauttakin täysipainoisesti varusmieskoulutukseen. Se oli kova koitos tuolloin 35- ja 54-vuotiaaille ukoille. Tuosta kokemuksesta valmistui vuonna 2009 yli 500-sivuinen teos *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Tiedän siis kokemuksesta, että etnografisen tutkimuksen toteuttaminen, tekeminen ja kirjoittaminen on valtava henkinen, fyysinen ja intellektuaalinen ponnistus.

Ei mitään ”urheilusatua”

Liikuntaa ja urheilua koskeva kirjallisuus, journalismi ja valitettavasti usein tutkimuskin ammentaa urheilun ”hyvän kertomukset”. Se on sosiaalinen merkitysjärjestelmä, jossa urheilulle annetaan itseisarvoisesti ja yksinomaan myönteisiä ja joskus yliluonnollisia merkityksiä (mm. Itkonen 2003; 2014; 2018). Se on urheilun sosiaalisessa maailmassa vaikuttava ”urheilusatu”, joka perustuu uskomuksiin sekä usein toisteltaviin narratiiveihin ja mantroihiin. ”Urheilusadulla” ei ole empiiristä perustaa, vaikka se näyttäytyy joillekin ainoana ja itsestään selvänä totuutena. Ilmiönä urheilun ”hyvän kertomus” on kiinnostava uskomusjärjestelmä, mutta akateemisen tutkimuksen lähtökohtana se on kelvoton. Mikään sosiaalinen toiminta ei ole itseisarvoisesti vain myönteistä, kehittävää ja kasvattavaa – pelkkä ajatuskin on absurdi.

Ehdollinen suostumukseni kommentoida Anna-Liisa Ojalan teosta *Kaukaloissa kasvaneet* tarkoitti nimenomaan, etten ota tehtävää vastaan, mikäli tutkimuksessa näkyy edes pilkahdus ”urheilusatuilusta” tai missään muustakaan tietelle vieraasta uskomusjärjestelmästä. Lähtökohtani ei sikäli ollut kriittinen, että samat vaateet ovat akateemisen tutkimuksen peruskriteerijä sekä tietenkin Nuorisotutkimusverkoston julkaisujen pmissessä.

Ryhdyin lukemaan käsikirjoitusta helmi-kuun alussa 2021. Jo johdannon luettuani soitin liikuntatutkimusta paljon tehneelle kollegalleni dosentti Päivi Bergille. Olin innostunut ja vaikuttunut. Taitavasti kirjoitettu teksti on hyvin jäsenneltyä ja pohdittua. Anna-Liisa Ojala kirjoittaa tutkimuksen lähtöasetelman tarkasti, monitieteisesti ja etnografisen tradition mukaisesti. Käsitteet määritellään asianmukaisesti ja tekstissä esitellään uusia termejä. Kirjoittaja osoittaa tuntevansa aihetta koskevan kirjallisuuden erinomaisesti. Ennen kaikkea etnografian ajatus on ymmärretty:

tarkoituksena on ymmärtää tilastojen takana piilottelevaa sosiaalista todellisuutta yhteisöjen *sisältä* käsin.

Toinen seikka, josta pauhasin kollegalleni, oli urheilun hyvän kertomuksen loistaminen poissaolollaan. Työn premissit ovat akateemisen tutkimuksen mukaisia ja ammentavat etnografian perinteestä. Itseasiassa yhtenä tutkimustehtävänä on katsoa ”urheilusadun” taakse ja raottaa jääkiekon sosiaalista maailmaa ilman koristelua. Ojala ei ainoastaan tunnista ”hyvän kertomusta”, vaan ottaa sen yhdeksi tutkimuksen kohteeksi.

Tutkimuksen lukeminen eteenpäin vain vahvisti tekemiäni havaintoja. Osallistuminen näkyy, kokemus välittyy, kuvaukset ovat vivahteikkaita ja tutkijan oivaltava reflektio kulkee läpi teoksen. Tutkimus on kiinnostava ja siinä todella nähdään toisin – tavalla, joka on mahdollinen vain osallistuvan havainnoinnin keinoin. Tutkija on päässyt osaksi sosiaalista maailmaa, jossa hän oli aluksi ulkopuolinen, mutta löysi paikkansa ja tuli osaksi kenttää. Ojala kuvaa yksityiskohtaisesti kentälle pääsyä, siellä olemista ja sieltä poistumista. Se onkin hyvän etnografisen tutkimuksen perusehto.

Kaukaloissa kasvaneet on yhtä lailla liikunta- kuin nuorisotutkimustakin, antropologisesta perinteestä kumpuavaa sosiologiaa, hyvätasoista yhteiskuntatiedettä ja klassista etnografista tutkimusta. Tutkimus on monitieteinen ja kirjoitettu huomioiden etnografiselle tutkimusotteelle erityiset tutkimuseettiset kysymykset. Tutkittavaa kohdetta käsitellään kunnioittavasti ja analyttisesti, muttei liian läheisesti tai mielistelevästi. Tutkija säilyttää riittävän etäisyyden kohteeseen. Liian läheltä, liian väritynein silmälasin ja liian vahvoin ennakkomerkityksin ei etnografia tuota kummoisia tuloksia.

Tutkija vaikuttaa aina kenttään ja kenttä tutkijaan. Tämä on kirjoitettu auki Ojalan tutkimuksessa, jolloin tutkijan suhde tut-

kittavaan kenttään tulee lukijan nähtäväksi ja arvioitavaksi. On kiinnostavaa lukea siitä, miten kenttä vaikutti tutkijan ajatteluun ja miten tutkija vaikutti tutkittaviin, samoin siitä, miten tutkijaan ylipäättään suhtauduttiin ja millaiset kysymykset jäivät vaille vastauksia.

Tutkimus ”Kaukaloissa kasvaneet” on geertziläistä tiheää kuvausta, kuten teoksen johdannossa luvataan (ks. Geertz 1973). Tilanteet, dialogit, tilat ja sosiaaliset ryhmät on kirjoitettu, kuvattu ja dokumentoitu tavalla, joka perustelee tulkinnat ja johtopäätelmät. Teoksessa esitetyt tutkittavien piirustukset ja valokuvat heidän aikatauluistaan ovat etnografisen dokumentoinnin tärkeitä osia.

Teoksessa *Kaukaloissa kasvaneet* ei tutkita jääkiekkoa. Se on tutkimus sosiaalisesta ryhmästä, sosiaalisista käytännöistä ja sosiaalisesta merkitysverkostosta. Myös diskursseista. Anna-Liisa Ojala saa lukijan vakuuttuneeksi siitä, että hän ymmärtää riittävästi myös itse pelin lainalaisuuksista. Tässä yhteydessä on syytä erikseen alleviivata sanaa ”riittävästi”, sillä itse peli on tutkimusongelman kannalta varsin vähämerkityksinen: ”millainen jääkiekon sosiaalinen ympäristö nuorten miesten jääkiekko on siinä mukana oleville pojille”.

Hyvä tutkimus vie tutkijan vaaravyöhykkeelle

Kaukaloissa kasvaneet on etnografiaksi hieman lyhyt, sillä lähdeluettelo alkaa jo sivulta 159. Toki lyhyenäkin se on tutkimusperinteen täysiverinen edustaja, mutta terävänäköistä analyysia olisi lukenut mieluusti pidempään. Olisi ollut kiinnostavaa lukea tarkemmin siitä, miten etnografian klassikot ja ylipäättään aiempi tutkimus ohjasivat Ojalan ajattelua ja tutkimuksen toteutusta. Olisin myös kaivannut laajempaa taustoitusta aiemmasta liikunnan ja urheilun sosiaalisilla kentillä tehdystä etnografisesta tutkimuksesta. Ainakin kotimaisessa

liikuntatieteellisessä tutkimuksessa etnografinen tutkimusote on harvinainen, kun taas nuorisotutkimuksen puolella etnografia on ollut 2000-luvulla vahvassa nosteessa.

Kaukaloissa kasvaneet on tutkimus, joka tulee kulumaan lukuisten ja monenlaisten lukijoiden käsissä. Samoin tutkimuksesta käydään varmasti paljon keskustelua mediassa. Tässä on tietysti paljon myönteistä, mutta ”urheilusadusta” poikkeava lähestymistapa joutuu helposti maailmankuvansa kapeasti urheilun sosiaalisista maailmoista ammentavien ihmisten hampaisiin. Vankalla empirialla, hyvin tutkitulla tiedolla tai tutkimusyhteisön hyväksynnällä ei ole painoarvoa, kun urheilun sosiaalisesta merkitysrakenteesta maailmankuvansa ammentavat ihmiset ja organisaatiot käyvät ”väärauskoisen” tutkijan kimppeeseen puhelimitse, kasvokkain, internetin keskusteluissa ja kirjoituksissa. Paradoksaalisesti usein juuri niiden tutkijoiden, jotka ”urheilusadun” toisteluun sijaan tekevät tutkimuksissaan kiinnostavia, uusia ja tärkeitä löydöksiä ja havainnot (esim. Salasuo, Berg & Lehtonen 2020). Tätä kokemusta en soisi Ojalalle, mutta tätä arviota kirjoitettaessa se vaikuttaa valitettavan todennäköiseltä.

Olen itse kohdannut yli 20-vuotisen tutkijaurani aikana monenlaista häirintää, uhkailua ja trollaamista, mutta aggressiivisinta se on ollut nimenomaan liikuntaa ja urheilua koskevien teemojen yhteydessä (ks. Salasuo 2020). Saman kokemuksen jakavat useat liikunta- ja urheiluaiheita tutkivat kollegani, jotka ovat viimeisen parin vuoden aikana kohdanneet toistuvasti häirintää, trollaamista, uhkailua sekä suoria tai välillisiä pyrkimyksiä rajoittaa heidän sananvapauttaan. Hämmästyttävintä tutkijoiden kokemassa häirinnässä on ollut se, ettei se suinkaan jää internetissä huuteluksi, vaan monissa tapauksissa sen takana ovat urheilun julkisrahoitteisissa instituutioissa työskentelevät henkilö tai henkilöt. Häirinnässä toistuu sama viesti hieman eri muodoissa: tut-

kimustulokset, jotka eivät mukaile urheilun ”hyvän kertomusta”, ovat väärää, virheellisiä ja valheellisia, eivätkä tutkijat saa niistä medialle kertomalla tahrata urheilun mainetta tai kyseenalaistaa urheilujärjestelmän sisältä kerrottua ”oikeaa” narratiivia. (esim. Salasuo, Berg & Lehtonen 2020.)

Kaukaloissa kasvaneet on ansiokas tutkimus, joka kuuluu jokaisen liikunta- ja nuoristutkijan peruslukemistoon. Sen soisi inspiroivan muitakin liikuntatutkijoita hyödyntämään etnografisen tutkimusotteen tarjoamia mahdollisuuksia. Tutkimus on myös oivallinen esimerkki siitä, miten kiinnostavia tutkimuskohteita urheilun parista löytyy, kun uskaltaa tutkia ”satujen” sijaan todellisuutta. *Kaukaloissa kasvaneet* on arvokas lisä suomalaisen etnografisen tutkimuksen traditioon.

Lähteet

- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of Culture. Selected Essays*. New York: Basic Books.
- Hoikkala, Tommi, Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.
- Huhta, Helena & Fransberg, Malin & Salasuo, Mikko (2021) *Toisin näkeminen: etnografia kriminologisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen perinteessä*. Teoksessa Kati Nieminen & Noora Lähteenmäki (toim.) *empiirinen oikeustutkimus*. Helsinki: Gaudamus, 181–199.
- Itkonen, Hannu (2003) Nuorisourheilun muuttuvat käytännöt, tavoitteet ja merkitykset. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki: SKS, 327–344.
- Itkonen, Hannu (2014) Urheilun normimyllerrys on pysyvä ilmiö. *Tieteessä tapahtuu* 3:2014, 3–6.
- Itkonen, Hannu (2018) *Liikunnan Eldorado*. Diasarja. <https://docplayer.fi/109816450-Liikuntakulttuurin-eldorado-hannu-itkonen-liikuntasosiologian-professori-jyvaskylan-yliopisto.html> (Viitattu 15.2.2021).
- Kortteinen, Matti (1992) *Kunnian kentät. Suomalaisen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Hämeenlinna: Hanki ja jää.

- Perälä, Jussi (2011) *Miksi lehmät pitää tappaa? Etnolografinen tutkimus 2000-luvun alun huume-markkinoista Helsingissä*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Pipping, Knut (1947/1978) *Komppania pienoisyyhteiskuntana. Sosiologisia havaintoja suomalaisesta rintamayksiköstä 1941–1944*. Helsinki: Otava.
- Salasuo, Mikko (2020) Kokemuksia tutkimuksen, median ja uskomusten törmäyksistä. Teoksessa Mari Heikkilä & Tuukka Tammi (toim.) *Viheliäs tiede – ja muita vaikeita uutisia*. Helsinki: Vastapaino, 63–86.
- Salasuo, Mikko & Päivi Berg & Kati Lehtonen (2020) Johdanto. Teoksessa Päivi Berg & Kati Lehtonen & Mikko Salasuo (toim.) *”Siitä on pikemminkin vaiettu”*. Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 151, 5–16.
- Skeggs, Beverly (1999) Seeing differently: Ethnography and explanatory power. *Australian Education Researcher* 26 (1), 33–53.
- Sulkunen, Pekka & Pertti Alasuutari & Ritva Nätkin & Merja Kinnunen (1985) *Lähiöravintola*. Helsinki: Otava.
- Thrasher, Frederick (1929) *The Gang. A Study of 1,313 Gangs in Chicago*. Chicago University Press.

Elämää sinnittelevässä pikkukaupungissa

Antero Olakivi

Vilma Hänninen, Antti Kouvo & Pekka Kuusela (toim.) (2020). *Elämää sinnittelevässä pikkukaupungissa. Varkautelaisten arki ja hyvinvointi*. Tampere University Press. 319 s.

Varkaus on noin 20 000 asukkaan teollisuusvetoinen kaupunki Pohjois-Savon etelärajalla. Vilma Hännisen, Antti Kouvon ja Pekka Kuuselan toimittama teos perustuu Itä-Suomen yliopiston vuosina 2016–2017 keräämään Arki Varkaudessa -aineistoon. Aineisto sisältää 18–85-vuotiaiden varkautelaisten kyselyvastaukset (N=1970) ja 25–35-vuotiaiden varkautelaisten haastatteluita (N=76).

Kaupunkielämää koskeva yhteiskuntatieteellinen tutkimus on perinteisesti kohdistunut suuriin kaupunkeihin. Kuitenkin yhteiskuntatieteissä on myös pieniä teollisuuskaupunkeja ja niiden murroksia koskeva tutkimusperinne. Klassinen esimerkki on amerikkalaisten tutkijoiden Robert Staughton Lyndin ja Helen Lyndin 1920–1930-luvuilla Indianassa toteuttama Middletown-hanke. Toisena innoittajana Varkaus-teoksen kirjoittajat mainitsevat Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian oppiaineen Pyhtää-tutkimuksen (1975–2007). Olin toteuttamassa Pyhtää-tutkimusta vuonna 2007. Tätä arviota kirjoitan myös entisenä varkautelaisena. Nostan rikkaasta teoksesta esiin yhtäältä itseäni puhuttaneita, toisaalta erityisesti nuoria aikuisia koskevia tuloksia.

Johdannossa Kuusela, Hänninen ja Kouvo esittelevät tutkimuksen taustan lisäksi perustietoja Varkaudesta. Varkaus on yhä teollisuuskaupunki, mikä näkyy paitsi jatkojalostuksen työpaikkojen verrattain korkeana osuutena myös suhteellisen korkeina työttömyyslukuina, kun tuotantoa on siirretty halvempien työvoimakustannusten maihin. Toisessa luvussa Hannu Itkonen ja Arto Nevala luotaavat Varkauden elinkeinoelämän, työn ja poliittisen liikehdinnän historiaa 1800-luvulta nykypäivään. Varkauden paperikaupunkina tunteva lukija ei ehkä tiedä, että ennen ensimmäisen paperikoneen käynnistymistä (1921) alueella oli jo maine höyrylaivoja, -kattiloita ja -koneita valmistavana teollisena keskittymänä. Kolmannessa luvussa Antero Puhakka jatkaa palkkatyön tarkastelua, nyt Arki Varkaudessa -aineiston valossa. Kohteena ovat tulevaisuuden näkymät ja työn vaatimukset. Erityisesti nuoremmat varkautelaiset pelkäävät työtilanteensa huononevan tulevaisuudessa. Kiinnostavasti myös työtekijäammateissa työskentelevät kokevat

työnsä vaativan erityisesti kykyä tulla toimeen ihmisten kanssa, ei niinkään ruumiillista voimaa tai kykyä sietää yksitoikkoisuutta. Tätä on nykyaikainen työ teollisuuskaupungissa.

Neljännessä luvussa Anna-Maija Castrén ja Kouvo tarkastelevat varkauteleisten perhekäsityksiä. Käsitykset ovat moninaisia; perheenjäsenten lukumäärä ei ole yhtä kuin kotitalouden jäsenten lukumäärä. Yhdenkin hengen kotitaloudessa elävällä aikuisella saattaa olla laaja perhe. Kiinnostava on myös havainto, jonka mukaan parisuhteessa eläminen on yhteydessä parempaan hyvinvointiin, mutta miehillä voimakkaammin kuin naisilla. Viidennessä luvussa Hänninen ja Katja Lötjönen tutkivat niin ikään hyvinvointia ja sosiaalisia suhteita. Kokemus siitä, että on ”jollain tavalla erilainen kuin mitä odotetaan suomalaisessa yhteiskunnassa”, on alle 36-vuotiailla varkauteleisilla tavallisempi kuin muissa ikäryhmissä. Syyksi vastaajat kertovat useimmiten etnisen taustan, ruumiillisen ominaisuuden, psykisen ominaisuuden (esim. mielenterveys), taloudellisen tilanteen tai vakaumuksen.

Kuudennessa luvussa Reeta Kankaanpää, Tomi Mäki-Opas ja Marja Vaarama jatkavat hyvinvointierojen tarkastelua. Hyvinvointia uhkaavina riskitekijöinä näyttävät erityisesti heikko sosioekonominen asema, matala koulutustaso, terveysongelmat ja sosiaalisten suhteiden vähäisyys. Seitsemännessä luvussa Aini Pehkonen ja Timo Toikko tarkastelevat työttömien ja työssä käyvien varkauteleisten hyvinvointia suhteessa heidän tunteeseensa kuulumisesta Varkauden alueelle ja alueen yhteisöihin. Tulosten mukaan kuulumisen tunne tukee työttömien varkauteleisten hyvinvointia, mutta ei enää, mikäli he kokevat työttömyyden lisäksi muutakin haavoittuvuutta (kuten yksinäisyyttä tai mielenterveys- tai päihdeongelmia).

Kahdeksannessa luvussa Kuusela, Lötjönen ja Mikko Saastamoinen kysyvät, onko Varkaudessa Y-sukupolvea. Vastaus on: ei

oikein, ainakaan jos Y-sukupolven tunnusmerkkinä pidetään kykyä sietää työelämän lyhytjänteisyyttä. Pätkätyöt aiheuttavat stressiä 25–35-vuotiaille varkauteleisille. Yhdeksännessä luvussa Mervi Issakainen ja Hänninen tutkivat, millaisia merkityksiä 25–35-vuotiaat varkauteleiset antavat kotikaupungilleen. Varkauden vahvuuksina näyttävät rauhallisuus ja luonnonläheisyys, varjopuolina sosiaalisen elämän ja kohtaamispaikkojen vähäisyys. Parisuhteessa olevat nuoret aikuiset tuntevat kuuluvansa Varkauteen ja asuinyhteisöönsä vahvemmin kuin sinkut. Kymmenennessä luvussa Janissa Miettinen, Taru Kekoni, Riitta Vornanen ja Juha Hämäläinen tutkivat 18–34-vuotiaiden varkauteleisten turvallisuuden kokemuksia. Vakaa työtilanne lisää luottamusta turvalliseen tulevaisuuteen. Huolta aiheuttaa pelko lähipalveluiden vähenemisestä.

Hännisen loppuluku vetää langat erinomaisesti yhteen ja maalaa johtopäätöksiä muita lukuja leveämmällä pensselillä. Teoksen nimen mukaisesti Varkaus näyttää sennittelevänä pikkukaupunkina. Sinnittelyn voi tulkita myönteisenä määreenä. Talouden globalisaatiosta huolimatta vakituisten työsuhteiden osuus on Varkaudessa korkea. Varkaus näyttää hyvänä asuinpaikkana erityisesti rauhallisuutta ja luontoa arvostaville lapsiperheille. Samaan aikaan alle 36-vuotiaat, ilman parisuhdetta elävät, itsensä tavalla tai toisella erilaisiksi kokevat ja pienituloiset varkauteleiset kokevat muita enemmän yksinäisyyttä – ja usein muitakin ongelmia. Miten tukea kyseisten ryhmien hyvinvointia, on keskeinen kysymys Varkauden ja muiden vastaavien muuttotappiokuntien kehittäjille. Tähän kehitystyöhön Varkaus-teos tarjoaa myös konkreettisia ehdotuksia.

Aineiston keruussa käytetty lomake löytyy teoksen liitteestä. Siihen kannattaa tutustua jokaisen, joka suunnittelee vastaavaa tutkimusta arjesta ja hyvinvoinnista.

Kotkan siivin länsimaisen kasvatusteorian yllä

Eeva Rontu

Antti Saari (2021) *Kasvatusteoria antiikista nykypäivään*. Gaudeamus. 232 s.

Antti Saari on kirjoittanut oppikirjaksi tai aiheeseen tiiviiksi perehdytykseksi soveltuvan teoksen, jonka nimi herättää odotuksen möhkälemäisestä historiallisesta opuksesta, mutta onkin helposti lähestyttävä. Teos rakentuu selkeistä aikakausittaisista osioista, jotka on jaettu muutaman sivun pituisiin alalukuihin, joissa valotetaan aikakaudelle ominaista ajattelua ja sen vaikutuksia nykypäivän käsityksiin. Lyhyempikin tovi riittää aina yhden palan haukkaamiseen, jolloin lukija tulee samoilleeksi länsimaisen kasvatusteorian halki tuntematta juurikaan uupumusta.

Saari näkee, että kasvatus- ja koulutusalan opiskelijat ja asiantuntijat joutuvat toimimaan aatteiltaan ja vaatimuksiltaan ristiriitaisessa maailmassa. Kasvatushistoriallisen näkökulman vähäisyys alan opinnoissa johtaa siihen, että aatteellisten juonteiden toistuvuus jää huomaamatta. Teoksen on tarkoitus lisätä ymmärrystä siitä, että käsitysten nykytilanne juontuu aina historiallisista kehityskuluista ja aikansa välttämättömyydet voivatkin olla ohimeneviä. Lukijalle tarjotaan mahdollisuus pohtia oman ajattelunsa aineksia ja sitä, millaiseksi asiantuntijaksi itse haluaa kehittyä.

Teoksen pelkistetysti aikakausittain etenevä rakenne nostaa lukijan yläilmoihin aikamatkalle länsimaisen kasvatusteorian juurilta nykypäivään. Saari korostaa, että teoriaan käsitteenä liittyy jo alkuaan etäisyyden otto, sillä se mahdollistaa aikakauden itsestäänselvyyksistä irrallisen ajattelun. Kasvatusteorian nykytilaa on luonnehdittu sirpaleiseksi, mutta kauempaa katsoen hahmottuvat pitkät linjat, ajatteluperinteiden jatkuvuus, nousu ja lasku. Saari nostaa näkyviin teoreettisten juonteiden jatkuvuuden, joka saa aikaan kasvatusteorian kerroksisuuden ja eri ainesten keskinäiset jännitteet. Saari painottaa ajattelun suuria linjoja, ei yksittäisiä suuria nimiä, vaikka niitäkin käsitellään. Kasvatusteoria on kuin monisäikeinen punos, jonka jatkuvuus on aina aikalaisten käsissä. Punos muuntuu, siinä on katkoksia ja siihen liittyy uusia säikeitä, mutta muutama säie jatkuu halki vuosisatojen.

Näitä ajan hammasta kestäneitä keskeisiä, edelleen nykyajassa vaikuttavia kasvatusteoreettisia käsityksiä Saaren tarkastelussa ovat paitsi itse *teoria*, niin myös sen harjoittaminen

itsekasvatuksena sekä tämän toiminnan *pedagoginen kerrannaisvaikutus*. Antiikista periytyvä idea, jonka mukaan teoria on radikaalia toimintaa; elämänmuoto, joka edellyttää vetäytymistä maailmasta kasvatukselliseen yhteisöön, vapaasti pohtimaan todellisuuden luonnetta ja elämän päämääriä ilman hyötyvaatimuksia. Irrottautuminen vallitsevan yhteiskuntarakenteen säännöistä avaa ajattelun vapauden ja mahdollisuuden ylittää aikalaiskäsitteet. Keskiajalla sama teorian idea, nyt latinaksi *contemplatio*, jatkui luostarielämässä, yhteiskunnasta eristetyssä yhteisöllisessä tilassa, josta kasvatusteoria itsekasvatuksen muotona kehittyi ja levisi ympäröivään yhteiskuntaan. Oppiminen yhdistyi henkiseen kasvuun.

Saari tuo esiin, että *teorian* harjoittamiseen liitetty vapaaehtoinen vetäytyminen on nähtävissä paon ja passivoitumisen sijaan myös poliittis-yhteiskunnallisena kannanottona. Läpi elämän jatkuvaa henkistä kasvua tavoitteleva yhteisö toimii kasvattavana esimerkkinä vaihtoehtoisesta yhteisöllisen elämän muodosta. Teos sai ajattelemaan, että tutut syytökset tutkijoiden vetäytymisestä norsunluutorneihin eivät tee oikeutta henkiselle työlle. Tutkijayhteisöjen työlleen omistautuminen voitaisiin nähdä tällaisena itsessään arvokkaan elämänmuotona nykyajassakin.

Itsekasvatuksen idea, jatkuva sisäisen kehityksen haluaminen, joka nykyisellään ilmenee harrasteluksi muuntuneessa muodossa vaikkapa puheena tietoisuustaidoista ja moninaisina selfhelp-harjoituksina, periytyy niin ikään antiikista ja keskiajan luostarilaitoksista. Esimerkiksi Saaren kiinnostavasti kuvaamassa stoalaisuudessa tavoiteltiin paitsi riippumattomuutta vallitsevista kulttuurisista käsityksistä ja ulkoisista hyödyistä, myös mielenrenteyttä ja itsehallintaa.

Pedagoginen kerrannaisvaikutus taas tarkoittaa esimerkiksi kasvattamista. Kasvattajan on ensin kasvatettava ja hallittava itseään. Oppiyhteisössä sisäistetään tietoja, taitoja ja

hyveitä, jotka omaksuttuaan voi toimia mallina muille ja opettaa heitä. Kerrannaisvaikutus ulottuu myös yhteiskunnan kehittämiseen, yhteisö esimerkillään kasvattaa koko ihmiskuntaa. Pedagogisen kerrannaisvaikutuksen idea näkyy antiikista ja keskiajalta luostareiden sielunpaimenista sekä Tuomas Kempiläisen opeista suomalaisen kansakouluseminaariin ja Cygnaeuksen opetukseen asti: opettaja kaitsee uhrautuvasti laumaansa eli oppilaitaan.

Nämä kasvatusteorian keskeiset käsitykset ovat myös kiisteltäviä, mistä aiheutuu pysyviä jännitteitä. Saari haluaa lisätä tietoisuutta teorian läsnäolosta niin yliopisto-opetuksessa kuin arkiajattelussa. Esimerkiksi teoria ei laahaa jäljessä ja reagoi hitaasti, vaan sekä ”laahaaminen” eli hitaan pohdinnan hyve että näkemys nopeasta reagointitarpeesta käytännön vaatimuksiin ovat kauan kiisteltäviä teoreettisia näkökulmia.

Saari onnistuu tekemään teoreettisista perinteistä ymmärrettäviä. Filosofisten juonteiden ja niiden muuntumisen tarkastelu historiallisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissaan paikkaa ymmärryksen aukkoja – esimerkiksi miten ja miksi saksalaisesta sivistysteoreettisesta ajattelusta tuli kansallismielistä, mistä taas voi peilata suomalaisen kasvatustieteen ja Snellmaniin. Saari tarkastelee pitkin matkaa teoriajuonteiden ilmenemistä erikseen Suomessa keskiajalta nykypäivään.

Nykyään tilastollista, kokeellista ja psykologista tutkimustietoa painottava teoria on länsimaissa jättänyt varjoonsa muut teoreettiset ymmärrystavat. Tätä teosta lukiessa oivaltaa, kuinka toisin kasvatusta ja koulutusta voi myös tarkastella. Saari haluaa korostaa kriittistä historianäkökulmaa: miten menneisyys on tuottanut nykyiset luonnollisilta vaikuttavat ajattelun ja toiminnan tavat. Tässä kohtaa lukija palautetaan maan pinnalle, arvioimaan nykyisiä käsityksiä.

Kristillisen maailmankuvan ja moraalin jäätyä marginaaliin vallitseviksi ideoiksi tu-

livat valistuksen painottamat järki ja yksilön vapaus. Loputtomien väkivaltaisten uskonnollisten ja poliittisten kiistojen jälkeen nämä olivat mitä toivotumpia muutoksia. Mutta yksilöä on alettu painottaa yhteiskunnan perusyksikkönä, ja itsekasvatuksen keskipisteessä on nyt yrittäjämäinen ihminen optimoimassa itseään ja suorituskyykyään kognitiivisen osaa-mistalouden kasvun ja kilpailun hyväksi. Kasvatustieteessä on vallalla metodin kulttuuri, eli näkemys, jonka mukaan hyvästä teoriasta voi johtaa helposti sovellettavia menetelmiä ja kehittämiskäsitteitä; huono teoria on liian ”teoreettista”. Toisaalta metodin kehittäminen on mahdollistanut koulutuksen joukkomuotoisuuden, oppi ei ole enää pienen eliitin etuoikeus. Koulutus ja oppiminen hahmotetaan kuitenkin nyt tavaramuotoisena, käytännön hyödyn mukaan mitattavana ja tieteellisen suunnittelun keinoin hallittavana. Koulun ja metodien mekaanisten piirteiden sekä oppilaiden autonomian ja yksilöllisyyden tunnustamisen välillä vallitsee kestojäännite. Tämä

tuo mieleen puheen koulujen yhteisöllisyyden rapautumisesta sekä nuorten kokemista suorituspainesta ja henkisestä pahoinvoinnista.

Vaikka Saaren omassa näkökulmassa on paikannettavissa kriittisen teorian ja valistuksen ihanteita, myös kritiikki saa kritiikkiä: mikä tahansa teoria voi jähmettyä, jos se lakkaa kyseenalaistamasta vallitsevia totuuksia ja itsestäänselvyksiä. Teoksella on lukijaan pedagoginen kerrannaisvaikutus: se antaa esikuvia omaan riippumattomaan ajatteluun, jota jokainen kasvatuksen ja koulutuksen saralla toimiva tarvitsee jatkaessaan tätä inhimillisen toiminnan perinnettä. Inspiraatioina voivat olla vaikka rousseaulainen itsenäinen ajattelija, joka ei kumartele mutta kykenee sivistyneeseen keskusteluun muiden kanssa, tai stoalainen, joka suhteuttaa toimintansa johonkin hyväksi ja arvokkaaksi ymmärrettyyn päämäärään, kuten vapautteen tai kestäväan kehitykseen. Teosta voi suositella kaikille kasvatuksesta ja koulutuksesta kiinnostuneille.

Liikunnan eriarvoisuuden kirjosta

Pasi Koski

Jouko Kokkonen & Kati Kauravaara (toim.) (2020)
Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa. Liikuntatieteellinen Seura. 251 s.

Tasa-arvo on yksi suomalaisen yhteiskunnan perusarvoista ja etenkin julkisen vallan tehtäviin kuuluu huolehtia tasa-arvoisuuden toteutumisesta. Liikuntakulttuurimme on muovautunut vain osin julkishallinnon kaavajuljen suunnassa. Esimerkiksi toiminnasta ison osan toteuttavat kansalaisjärjestöt ja paikallistasolla etenkin liikuntaseurat. Niiden olemassaolo taas perustuu toimijoiden omiin intresseihin. Niinpä eri vähemmistöryhmien toiveet tai tarpeet jäävät helposti noteeraamatta. Seurathan eivät ole julkisen palvelun tuottajia. Sisällöllisesti liikuntakulttuurimme on rakentunut erilaisten vaikutteiden kautta, mutta kokonaisuutta vahvasti suunnannut hegemoninen ote etenkin viime vuosisadalla niin Suomessa kuin monissa muissakin maissa oli brittiläisellä sportilla. Alun alkaen yläluokkaisten, terveiden, nuorten, valkoisten miesten, joiden ei tarvinnut tehdä työtä, ajanvietteeksi kehitetty toimintamalli, jossa pyrittiin kilvoittelemalla löytämään parhaat, ei lähtökohtaisesti sisältäneet eriarvoisuutta vieroksuja piirteitä, pikemminkin päinvastoin. Niinpä ei ole yllättävää, jos meikäläisessä liikuntakulttuurissa on löydettävissä merkkejä eriarvoisuudesta.

Kalevi Heinilän (1977) pioneerityö ”Nainen suomalaisessa liikuntakulttuurissa” taasi

olla ensimmäinen tasa-arvotema käsitellyt tutkimus suomalaista liikuntaa koskien. Sittemmin keskustelua aiheeseen liittyen on herätelty ja muitakin näkökulmia eriarvoisuuden on vähitellen otettu analyysin ja keskustelun kohteiksi. Vuonna 2016 perustettiin Valtion liikuntaneuvostoon jopa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaosto pohtimaan näitä kysymyksiä. Tarvetta tutkimustiedolle teemaluueeseen liittyen on. Niinpä tässä tarkastelun kohteena olevan kirjan kirjoittaminen on ollut hyvä idea, ja on hienoa, että se on tehty.

Liikunnan maailman voi ymmärtää elämänä pienoiskoossa. Monet sen kautta tehdyt havainnot peilaavat koko yhteiskuntaa. Näin ollen teos käsittelee inhimillisesti isoja kysymyksiä. Hämmäntävästä 70-lukulaisesta ulkoasustaan huolimatta kokoelma tarjoaa uutta ajateltavaa. Kirja avaa silmiä tarjoamalla perspektiiviä liikuntakulttuuriin muuttaman eri ryhmän suunnasta. Eriarvoisuuden ulottuvuuksia on lukuisia ja ne linkittyvät monin tavoin keskenään. Vaikka monet alaryhmät ovat suhteellisen pieniä, ei eriarvoisuus kokonaisuudessaan ole marginaalinen ilmiö. Se koskettaa suurta joukkoa ihmisiä.

Teemaan johdattelevan taustoituksen ja lopun yhteenvedon lisäksi teos muodostuu kymmenestä itsenäisestä artikkelista. Artikkelit on vähän keinotekoisesti jaoteltu kolmeen teemakokonaisuuteen. Joka tapauksessa liikuntaan liittyvän eriarvoisuuden problematiikkaa tulee pohdituksi vammaisten nuorten, vaikeasti vammaisten nuorten, syrjäseutujen nuorten, eri koulutustaustaisten aikuisten, ulkomaalaistaustaisten, lihaviiden, romanien, maahanmuuttotaustaisten miesjalkapalloilijoiden ja ikääntyneiden työntekijöiden eri ammattiryhmien sekä ulkomailla syntyneiden naisten näkökulmasta. Sitä, millä perusteella kyseiset teemat ja kohderyhmät valikoituivat tai oliko muita näkökulmia tarjolla, ei taidettu kertoa missään. Niin tai näin, yksi teoksen ansioista on siinä, että se tuo asian esiin monen eri näkökulman kautta.

Artikkeleissa esitetyissä tutkimuksissa myös käytettyjen menetelmällisten valintojen kirjo on laaja. Esimerkkejä löytyy niin haastattelusta, kyselyistä, havainnoinnista, media-aineistoista, tutkimuskirjallisuuden ja liikuntapoliittisten asiakirjojen analyysistä kuin terveystarkastusten ja liikemittarien hyödyntämisestä. Osittain lukijan tehtävää artikkeleja peräkkäin lukiessa hankaloittaa, kuten nykyisessä liikuntatutkimuksessa usein, se, että jotkut tekstit tarkastelevat vapaa-ajan liikuntaharrastusta, jotkut liikkumista ylipäättään, välillä katse kohdistuu kilpaurheiluun ja välillä fokuksessa on harrastamattomuus, paikallaanolo tai liikemittareiden jäljittämä fyysinen aktiivisuus. Toki kohderyhmien ja menetelmien runsaus kuten myös liikuntakulttuurin eri osa-alueiden kirjon ja eriarvoisuuden monet ulottuvuudet voi nähdä myös rikkauteena, joka vain alleviivaa sitä, miten haasteellisen ja monipoimuksen teema-alueen äärellä ollaan.

Artikkeleissa haastetaan ja kyseenalaistetaan eräitä itsestäänselvyyksinä pidettyjä asioita. Muun muassa sitä, että runsauden yhteiskunnassa kaikilla olisi valtavasti valin-

nanvaraa esimerkiksi liikuntaharrastusten suhteen. Vaikkapa vammaisten tai syrjäseudulla asuvien nuorten näkökulmasta asia voi näyttäytyä kovin toisenlaisena. Näennäisesti avoin ja rento liikunnan sosiaalinen maailma voikin kenenkään tahtomatta muodostua myös ulossulkeväksi.

Jos pari yksittäistä esimerkkiä teoksen tarjonnasta nostaa esiin, niin itselleni parasta antia olivat yhteenvetoluvun kuvio sekä ulkomaalaistaustaisiin liittyvän keskustelun tarkastelu edeltäneen 30 vuoden ajalta. Ensin mainittu tiivistää artikkelien tuottamat näkökulmat ja eriarvoisuuteen liittyvät piirteet. Jatkoanalyysissä voisi miettiä yksilön liikuntasuhteen rakentumista kyseistä kiekkoa soveltamalla. Tosin neuvoisin kehrittelemään kuviolle suuhun sopivamman nimityksen. Jälkimmäinen taas otsikoinnin oudosta peli-sanavalinnastaan huolimatta tarjoaa ymmärrystä siihen, miten haastavaa teemaa on vuosien saatossa käsitelty. Pääviestinä on, ettei asia hallinnoinnin näkökulmasta ole helppo. Hyvistä pyrkimyksistä huolimatta liikuntapolitiikassa ja liikunnan edistämisessä voidaan tuottaa myös eriarvoisuutta.

Kaikkiaan eriarvoisuuden selityksiä tarjotaan muun muassa yksilöllisiin, sosiaalisiin ja rakenteellisiin tekijöihin liittyen. Jonkin verran kulttuurisia käytäntöjäkin nostetaan esiin. Ylipäättään kulttuurinen näkökulma vilahtelee pohdinnoissa ja sitä sivutaan, mutta itse analyysissä sen hyödyntäminen jäi kovin ohueksi.

Julkaisun kokonaiskuvaa heikentää se, että vertaisarvioinnista ja toimituksellisesta prosessista huolimatta virheitä ja puutteita esimerkiksi lähdemerkinnöissä on sen verran, että kriittistä lukijaa jää harmittamaan tekijöiden puolesta. Paikoitellen kirjoittajilla oli kyseenalaistamatta taipumus tarjota liikuntaa ja sen ”hyvää elämää” normatiivisesti valtakulttuurin näkökulmasta. Muutamissa artikkeleissa oli myös tunnistettavissa ohjelmallista otetta. Teksteissä esiintyy jonkin ver-

ran toistoa ja tieteelliseen ilmaisuun huonosti sopivaa löysyyttä. Arvelen, että artikkeleille oli annettu ohjeellinen mitta. Moniin olisi riittänyt pienempikin sivumäärä. Napakamalla otteella asiati saanut kerrotuksi vähintäänkin yhtä hyvin.

Kaiken kaikkiaan teos on kuitenkin tervetullut pelinavaus. Sitä voikin suositella esimerkiksi oppikirjaksi alan opintoihin. Ehkä tärkein viesti kokonaisuudesta on siinä, että tutkittavaa aiheen äärellä riittää.

Tässä numerossa kirjoittavat

Kati Kallinen, YTT, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos, sosiaalityö

Anne-Maria Karjalainen, VTT, diakonia- ja kehitysjohtaja, Lahden Diakonialaitos

Anu Katainen, VTT, dosentti, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiologia

Pasi Koski, liikuntakasvatuksen professori, Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Rauman kampus

Suvi Lakkala, KT, dosentti, yliopistonlehtori, Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta

Satu Narkaus, KM, suunnittelija, Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta

Antero Olakivi, VTT, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto, Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö

Eeva Rontu, KM, VTM, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

Mikko Salasuo, VTT, dosentti, vastaava tutkija, Nuorisotutkimusverkosto

Sanna Salminen, FT, musiikin pedagogiikan yliopistonopettaja / kuoronjohtaja, Jyväskylän yliopisto

Anna Simola, VTT, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto, Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö ja UCLouvain, CIRFACE, Belgia

English summaries

The transition from basic education to vocational education and training. Students' experiences of transition and support needs

Suvi Lakkala, Satu Narkaus & Kati Kallinen

The Finnish Journal of Youth Research
(*Nuorisotutkimus*) Vol 40 (1), 3–22

The study explores how students experienced the transition from basic education to vocational upper secondary school, and the kind of support they would need. In terms of a conceptual framework,

the ecological approach was used. The research material (N = 94) was collected via an electronic survey and the analysis was carried out using quantitative and qualitative research methods. The findings highlight that the need for support can be sub-divided into information; psycho-social and everyday management; and study-related support. During the transition process, the most support was needed with regard to anxiety, stress, and study time management. A third of the students felt that they did not need any support. In addition, one-third did

not have a clear idea of the type of information being transferred between the educational institutions. The results outline the educational transition phase as a systematic entity where the educational institutes need to collaborate and identify the needs of the students.

Keywords: vocational education and training, ecological approach, pre-liminal, liminal and post-liminal stages of educational transition

Problems related to young people and suggested solutions to them in the Finnish parliamentary election programmes between 1991 and 2019
Anne-Maria Karjalainen & Anu Katainen

The Finnish Journal of Youth Research
(*Nuorisotutkimus*) Vol 40 (1), 23–37

In this study, we examine how social problems concerning young people have been politicized in the parliamentary elections in Finland. The data consist of parliamentary election programmes developed by the four biggest parties in Finland between 1991 and 2019. We investigate what kind of problems parties associate with young people, how the causes of these problems are defined, and what kind of solutions are suggested to those problems. The methodology adopted was critical discourse analysis.

In the parliamentary election programmes, the young people were depicted as being either passive and exposed to different kinds of threats, or active and causing problems for themselves and others. We found two discourses in the parliamentary election programmes: the public service system discourse, and the discourse of young people as a threat. The former discourse dominated every party's election programme throughout the years studied. In this discourse, young people were seen as victims and objects of the service system, and the threats concerning young people as being controlled by developing the service system. In the discourse of young people as a threat, the young people themselves were seen as problems, with the solution being to enhance control measures.

Previous studies have pointed out how political discussions on young people often evoke moral panic, but this was seldom the case in the parliamentary election programmes. The discourses on young people revolved around the flaws in the service system, indicating that the political discourses concerning young people differ between contexts. In the Finnish parliamentary elections, the four biggest parties have rarely mobilized the concerns related to young people as political tools. Yet they have not

addressed young people as potential voters either, and see them merely as targets of policy measures.

Keywords: parliamentary election, young people, public service system

The Finnish “kilju” story. Landscapes of remembrance in written “kilju” reminiscences
Mikko Salasuo

The Finnish Journal of Youth Research
(*Nuorisotutkimus*) Vol 40 (1), 38–53

Kilju (homemade alcohol) has had a place in the culture of Finnish young people for at least a hundred years. Drinking kilju was particularly popular among young people in the 1960s, 1970s and 1980s, when more than one in ten reported drinking it in the past month.

Very little research has been conducted on kilju drinking in Finland, and kilju culture has not been studied at all. This article fills this gap in the research. In 2019, the Finnish Youth Research Society carried out a “Kilju Stories” oral history data collection. A total of 521 people submitted their reminiscences on the subject, consisting of recollections from all of the post-war decades. Utilizing this data, the article examines the kind of cultural and social meanings that are assigned to making and drinking kilju, and the kind of landscape of remembrance that is constructed in kilju recollections.

Kilju reminiscences reveal a rich social world and culture. Reminiscences dating back to around the age of 15 provide a perspective on a secret ceremony engaged in by young people, and on forbidden games.

Keywords: kilju, youth culture, oral history, alcohol culture, social history

nuorisotutkimus

SISÄLLYSLUETTELO

Pääkirjoitus

Päivi Berg & Mira Kalalahti

Nuorten osaaminen ja kiinnostuksen kohteet ovat paljon enemmän kuin taitojen keskiarvoja

1

Artikkelit

Suvi Lakkala & Satu Narkaus & Kati Kallinen

Siirtymävaihe perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen. Opiskelijoiden kokemuksia siirtymästä ja tuen tarpeista

3

Anne-Maria Karjalainen & Anu Katainen

Nuoriin liitetyt huolet ja niiden hallinta eduskuntavaaliohjelmissa 1991–2019

23

Mikko Salasuo

Suomalainen ”kilju-stoori”. Muistelun maisema kirjoitetuissa nuoruuden kiljumuistoissa

38

Lektiot

Sanna Salminen

Musiikkiharrastuksella osallisuuteen

54

Anna Simola

Passionate Mobile Citizens or Precarious Migrant Workers?

61

Arviot

Mikko Salasuo

Ei mitään urheilusatua. Viimeisin lenkki etnografisen tutkimuksen vahvaan perinteeseen

68

Antero Olakivi

Elämää sinnittelevässä pikkukaupungissa

73

Eeva Rontu

Kotkan siivin länsimaisen kasvatusteorian yllä

75

Pasi Koski

Liikunnan eriarvoisuuden kirjosta

78

Tässä numerossa kirjoittavat

80